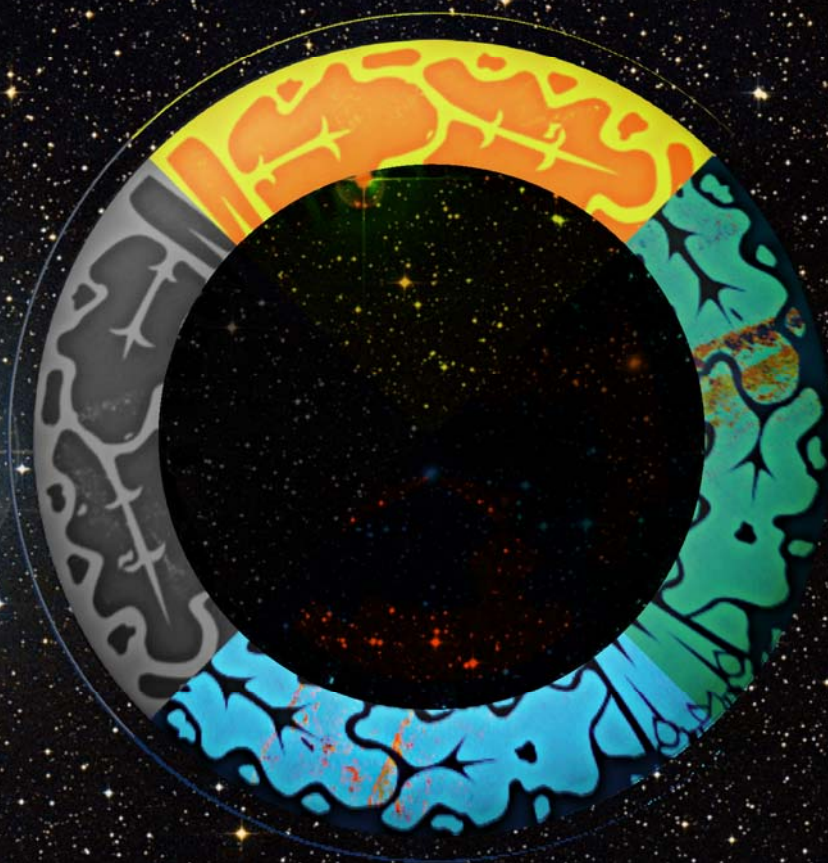

Vladimir Gajšek

ARIJSKI OBRITOGlavci,

ki so pozabili na avstrijsko prijaznost

zbirka »knjiga (p)o knjigi«

e-knjiga

© Vladimir Gajšek, 2003, vse pravice pridržane.

© INTELYWAY, 2010, elektronski spletni medij za širjenje umetnosti, razvoj kulture in napredek ustvarjalnosti, 2009, vse pravice pridržane.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Stadimir Peick

KAZALO

Greh, krivda, zlo in kazni	1
Nacistična Avstrija na zatožni klopi	7
Kriminalke, mediji, vojne	12
Knjiga o zlu in zločinu – zgodovinsko branje	16
Sodbe brez možne rehabilitacije	24
Zgodovinski čas kot čas govorjenja o skrbi za smrt	27
Izročitvena politika	31
Pogovor o vojnih hudodelstvih – arhivski odgovori	34
Zgodovinsko tveganje in avtorstvo – med stvarmi in ljudmi	36
Denacifikacija – državno orodje zaplemb	37
Sodbe	39
Bistvo raznarodovanja in ljudskost	44
Spektakularna zgodovinska scena	48
Prastrah in prapočelo regionalne tesnobe v svetu	50
Čar osamosvojitve in blokovsko razočaranje	56
Narod, nacija, narodnost in etnija	61
Vera, odvisno socialistično vodstvo in sodstvo	66
Državnoizvršilni pregon kot vnaprejšnjost	79
Zagon pregona, okupacijska politika in program pogromov	88
Javno in sodno hujškaštvo	95
Obtoženi, ob/sojeni in pomiloščeni	98
Izza ideologij – spekter nazorov	102
Anatomija državnega terorizma in vojna	105
Med objavami in izjavami	112
Osmrtnica, pon., 24.1.1944, Kärtner Zeitung, št. 23, 6. str.: »mali oglasi«	115
Socializmi v svojih barvah	118
Rasizem in nacionalizem, komunizem in enotnost -vodjevstvo	121
Sklep	130
Nekateri pojmi, primerni za razumevanje politike	133

Vladimir Gajšek

ARIJSKI OBRITOGlavCI,

ki so pozabili na avstrijsko prijaznost

Slečeni iz uniforme pred razglasom sodbe ljudstva

*Alfred Elste,
Michael Koschat,
Hanzi Filipič:*

Nacistična Avstrija na zatožni klopi

anatomija političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947

V torek, 22.10.2002, so v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani predstavili Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič zgodovinsko analitično knjigo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* kot anatomijo političnega spektakularnega procesa v komunistični Sloveniji (10.7. do 19.7.1947), ko je vojaško sodišče IV. Armade FLR Jugoslavije obsodilo na smrt prvoobtoženega, od angleških zveznikov izročene- ga nacist, koroškega gaulajterja Friedricha Rainerja, nadalje še soob- tožene vojne zločince, varnostnika in birokratskega organizatorja izsel- jevanj dr. Helmuta Glaserja, Ludwiga Küblerja, Hansa von Hößlina, Heinricha Christla, Hansa Flecknerja, Günterja Neuberta, Josefa Vogta, esevskega poročnika ali upravnega tehno krata dr. Hermanna Doujaka, folksbundovskega okrožnovodjevskega nacist na Gorenjskem dr. Franza Hradetzkega, razvrto okrožnovodjevskega nacist na Gorenj- skem dr. Waltherja Hochsteinerja, raznarodovalno vdinjajočega zlikov- ca kot okrožnovodjevskega nacist na Gorenjskem Lea Kussa, Reinhol- da Gerlacha in Franca Müllerja; gestapovska jugoslovanska državljana, anšlusarski dobičkar H. Doujak (pomiloščen in 31.10.1952 v Podrožci predan avstrijskim oblastem) in propagandistični saboterski esesovec F. Hradetzky (30.7.1952 izpuščen iz zapora, umrl 6.11.1991 v Beljaku) sta bila obsojena na 18 let političnega zapora, a predčasno izpuščena leta 1950/52, da sta se izselila v Avstrijo, kjer sta nadaljevala s socialis- tično nacionalno propagando na tovariško ljudske načine; ostale je komunistična oblast vsaj uradno pobesila in usmrtila z ustrelitvijo. Oblast je obtožila Rainerja, Glaserja, Hradetzkega, Hochsteinerja, Kus- sa, Doujaka kot funkcionarje nemške nacionalno socialistične prolet- partije in upravnega aparata 3. rajha, Küblerja, Hößlina, Christla, Flec- knerja in Neuberta kot vojaške poveljnike in ukazovalce esesovskih policijskih enot, Vogta, Gerlacha in Müllerja pa kot gestapovske funkci- onarje, vse skupaj pa kot vojne zločince, da so izvrševali državno politi-

ko uničevanja slovenstva. Ni vprašanje, ali je bil revolucionarni proces zoper omenjene vojne zločince ilegitemen, kar je itak bil, marveč ostaja vprašljivost bivših vojaških sodišč v SFR Jugoslaviji in zlasti v Ljubljani, ko se je po svoje javno razglaševalno ponovil politični proces proti tako imenovani četverici (Janša–Borštner–Tasič–Zavrl) še pred zlomom jugoboljševizma: to je bil tudi zadnji vojaškosodni in politično montirani proces jugoboljševizma v Sloveniji.

Študija Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* je sicer rezultat znanstveno raziskovalnega ali zgodovinskega projekta po nalogu avstrijskega Zveznega ministrstva za prosveto, znanost in kulturo o povojnih procesih proti avstrijskim nacističnim vodjem oziroma proti nacističnim vojnim zločincem v federativni ljudski republiki Jugoslaviji, na Rainerjevem primeru, sicer zoper soobtožene in sojene leta 1947 v Ljubljani. Problem nacizma in komunizma je nedvomno usmerjen v sintetične raziskave zgodovinskih pojavov državne moči ali diktature, po kateri je politična volja oblasti nad sodno, ker se sodstvo z zakonodajo vred podreja politični partijnosti ali zgolj državni ideologiji. Določna in tendenčna politična prepričanja diktatur so se dovršila v storjenih, torej v državno izvršenih, zlasti v vojnih in policijskih zločinih zoper človečnost – ko je namreč grozovitost postala del vsakdanjika oblastništva ali ko je neverjetni sadizem postal metodičen, se je tudi individualnost, z njo osebna vest in odgovornost, izgubila v masovni ljudskosti, v grupni mentaliteti, v kanclijško obrobni anonimnosti ter v splošno sprejetem kolektivizmu. Duh časa diktatur v 20. stoletju je izrazil skrite dejstvene razčlovečene potenciale, ki pa so se izrazili povsem javno in propagandistično razločno, celo premočrtno – tako se je osebnostna struktura policijskih in sicer vojnih masovnih zlikovcev skrila v množičnih prireditvah, tudi v razčlovečena

ali uradna dogajanja, o katerih se niti ni govorilo. Kdo bi potemtakem lahko celo še prepričal nemškega nacionalno socialističnega zavednega partijca ali klenega jugoslovanskega ter posebej izdelanega komunista, da se "motita", ko sta bila na oblasti, imela pa sta vso oblast v svojih rokah in sta bila z oblastjo še povrh samozadostno zaslepljena?

Dosedanje zgodovinske raziskave sodobne zgodovine so glede na nacistično in komunistično obdobje pokazale evropsko, slovensko, avstrijsko, tudi jugoslovansko, da so bile zanimive predvsem ideologije v svojih oblikah državnih diktatur. Avstrijsko zgodovinopisje vedno trči ob idejo nacistične partijnosti, ko obravnava ne samo obdobje anšlusa – to je *pripojitve* od 13.3.1938 naprej –, ampak tudi okupacijsko politiko avstrijsko-nemškega napadalnega nacizma in 3. rajh. Kot navaja obsežna knjižna študija Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, sta odkrila novo historiografsko metodologijo šele Winfried Garscha in Claudia Kuretsidis-Haider, ki sta idejne zasnove za zgodovinsko znanost relevantnih izsledkov sodnih preiskav primerjali z različno sodno in procesno dokumentacijo, zlasti v pomenu denacifikacije; omeniti je mogoče še avtorje: Rudolf G. Ardelt, Brigitte Bailer, Peter Bettelheim, Ruth Bettina Birn, Gerhard Botz, Helmut Butterweck, Gernor Heiss, Klaus-Dietmar Henke, Karl Höffkes, Karl Marschall, Siegfried Mattl, Sebastian Meissl, Klaus-Dieter Mulley, Anton Pelinka, Reinhard Pohanka, Nikolaus Preradovich, Siegfried Pucher, Oliver Rathkolb, Joachim Riedl, Ronald Smelser, Gerald Sprengnagel, Dieter Stiefel, Robert Streibel, Enrico Syring, Heidemarie Uhl, Erika Weinzierl, Hans Woller, Meinrad Ziegler idr., posebej tudi za Koroško, med drugimi: Wolfgang FeraPatrick Kohlweg, Renate Pellar, Adele Polluk; za Štajersko med drugimi: Siegfried Beer, Wolfgang Muc-hitch, Martin Polaschek. Z avstrijske zgodovinskoraziskovalne strani je

bilo gotovo priročno (so)delovanje interdisciplinarnih humanističnih razsežnosti, tudi simpoziji, konference, okrogle mize v smislu raziskovanja sodobne evropske, avstrijske in slovenske zgodovine, kar je določene omenjeno v opombah pod črto, v referenčni literaturi in zgodovinskih virih, po tiskanih in slikovnih ali filmskih virih, po časnikih in v revijalnem tisku periodike, zlasti tudi v še nenatisnjenih arhivskih gradivih in virih, kar je izčrpno predstavljeno v študiji Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*. Avstrijska predstavitev nacistične preteklosti zadeva na pomen avstrijske državnosti v celem, kolikor se nanaša hkrati na zgodovino, ki sega zaradi 3. rajha čez zgolj morebitne regionalne okvire.

Tokrat so se predstavili v Svetovnem slovenskem kongresu Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič z zgodovinsko dokumentirano študijo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* tako, da sta Elste in Koschat brala v nemščini, Filipič pa je prevajal v slovenščino, prav tako je prevajal pogovor z nemško govorečima avstrijskima Koroščema.

Greh, krivda, zlo in kazen

Čemu kaznovanje? Na v študiji Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* omenjeni Rainerjev proces je mogoče odgovoriti kar z nacizmu priljubljenim ničejanstvom, primeroma kar z Nietzschejevim polemičnim spisom *H genealogiji morale*, kjer pravi o kazni med drugim, tudi ko gre za katerikoli socialistično administrativni nihilizem, takole: »*Povejmo na tem mestu še nekaj o izvoru in smotru kazni - o dveh problemih, ki sta ločena ali ki bi morala biti ločena: žal se mečeta običajno v isti koš. Kako so se v teh primerih obnašali dosedanj genealogi morale? Naivno kot vedno - : v kazni staknejo nek 'smoter', na primer maščevanje ali zastraševanje, ga potem nič hudega sluteč postavijo na začetek, kot causa fiendi kazni, in – to je vse. 'Smoter v pravu' je poslednje, kar se lahko uporabi za zgodovino nastanka prava: nasprotno, za vsako zgodovino ni pomembnejše trditve od tiste, ki je dosežena s toliko truda, vendar, ki bi jo naj tudi dejansko dosegli, - da sta namreč vzrok nastanka kake stvari in njena končna koristnost, njena dejanska uporaba in umeščenost v sistem smotrov celo ločena; da nekaj danega, kakorkoli nastalega [Zu-Stande-Gekommenes], kaka njemu nadrejena moč vedno znova razloži glede na nove namene, na novo osvoji, predela in preuredi za novo korist; da je vsako dogajanje v organskem svetu prevladovanje, obvladovanje in da je vsako prevladovanje in obvladovanje zopet novo interpretiranje, je prirejanje, pri katerem se morata dotakratni 'smisel' in 'smoter' nujno zasenčiti ali popolnoma izbrisati.*« (12. del druge razprave). Če sta vzrok in končni učinek v zgodovini ločena, tedaj je tudi kaznovanje postavljeno kot smoter, po katerem se je izrazilo v revolucionarnem pravu in odvisnem sodstvu le izražanje najnižje volje do najnižje, izenačevalne moči. Šele smrtna kazen doka-

zuje, da je bila 2. svetovna vojna za Slovence tudi državljanska in bratomorna vojna. Ostaja pa še odprto vprašanje, kakšna smrtna kazen je vsakokratna komunistična likvidacija, ki je bila izvršena posamič v vojni in množično v že mirnodobskem času po državljanski vojni. Likvidacija je namreč izvensodni ukrep kot izvršitev samovoljno določene, tudi tajno sprejete smrtne kazni.

Nacistična Avstrija na zatožni klopi

Tako imenovano socialistično sodstvo je bilo kompartijsko odvisno na oblastniško različnih ravneh, po vojni pa je bilo to sodstvo tudi kakor poklicno revolucionarno, pri čemer ni bilo treba znati kakšnega rimskega ali kazenskega prava, marveč so sodili pač ljudsko. Zato je bil vsakdo, ki je prišel pred tako sodišče, kriv vnaprej in tudi lahko vnaprej obsojen, in to brž obsojen na dolgotrajne kazni v političnih zaporih ali tudi na smrt, največkrat z obešenjem ali bolj milostno z ustrelitvijo. Sodni procesi revolucionarnega sodišča kot "vojaškega sodišča" balkanskega brezpravja in revolucionarne prisile so morali biti v vsakem primeru dogovorno montirani po zrežiranih postopkih tajne policije oziroma socialističnega gestapa. Za razliko od nürnberških zakonov arijske rase je jugoboljševiška sodna oblast kot del politične oblasti izvajala montirane procese po sovjetskem vzoru. Moderna doba, ki jo predstavlja prav 20. stoletje, je označena z ateističnimi diktaturami, z rastjo novih tehnologij in z eksistencialnim nihilizmom, v katerem se človek ali množično pogublja ali pa se hoče kakor elitnooblastno povišati v državi, kulturi, prometu, vojaštvu, v medicini, komunikacijah, v naravi in zgodovini. Svet se je v 20. stoletju namreč racionaliziral do stopnje, ko se je ljubezen med ljudmi, že družinsko, zdela odveč in čustveno bebava, veljala naj bi namreč le neka uradovalna in oblastniška objektivnost, ki lahko vsenaokoli vse ali vsakogar med podložniki vistouslymerjene "enakosti" kaznuje ali pomiluje. Hitlerju so pripisovali celo nekakšno emfatično reklo »Leben und leben lassen« - »živeti in pustiti živeti«, kar je po svoje poudarjala tudi slovenska mentaliteta po 2. svetovni vojni kot možnost sobivanja izza vojnih izkušenj. Del zločinske "metafizičnosti" komunizma so pripisovali torej ne le nacizmu in fašizmu, ampak tudi lastnemu kompartijstvu, ko so verjetno Hitlerjevo ges-

lo - *živeti in pustiti živeti*, spremenili v reklo *pustiti biti*, kar je primeroma poudarjal zlasti bivši partizanski politkomisar Dušan Pirjevec - Ahac. Ne gre več le za spremenjeno ničejanstvo ali celo marksizem-leninizem, ampak za odmik od psihoeksistencialističnih struktur, ki so v Sloveniji prevladovale vse do zloma komunizma. V ta okvir razumevanja pa je bilo scela vključeno tudi jugoslovansko in zlasti slovensko sodstvo v socialistični oziroma partijski državi.

Kolikor je pripisovanje političnega nacističnega ozkoglednega, fašistično napihnjenega ali bombastično pretiranega in komunistično okrutnega *cinizma* mogoče pripisati brezpravnim državnim postopkom, toliko je ta večkratni cinizem vzpostavljen javno in uradno nad družbenimi sloji ali nacionalnimi skupinami in rodovi. Pred vojaškim sodiščem IV. armade Jugoslavije se je v ljubljanskem Domu sindikatov zagovarjalo 14 nacističnih partijskih funkcionarjev in vojaških oseb, ki so delovali v času vojne zločinsko tudi na slovenskem ozemlju, to so bili obtoženci: 6 avstrijskih državljani – prvoobtoženi dr. Friedrich Rainer, dr. Helmut Glaser, dr. Hermann Doujak, dr. Franz Hradetzky, dr. Walter Glaser, dr. Walter Hochsteiner in Leo Kuss; 1 jugoslovanski državljan – Franz Müller; 7 nemških državljani – Ludvig Kübler, Hans von Hösslin, Heinrich Christl, Hans Fleckner, Günther Neubert, Josef Vogt in Reinhold Gerlach. Vsi obtoženci so bili spoznani za krive in razen Hermanna Doujaka in Franza Hradetzkyja usmrčeni. Značilno je, da se pred sodiščem izkaže, kdo je kdo, čeprav je prej veljala v javnosti ali na oblasti kot sebi lastna uradna moč in osebnost, ki je nad normami drugih ljudi. Na sodnem procesu ni bilo mogoče niti instinktivno izključiti sovražnosti ali zavrni meje distance do zločincev, saj je bila posledica komunistično sodnega ekstremizma v tem, da je bilo nasprotovanje na smrt podvrženo sovražnosti do vsega, kar je meščansko ali kar ni

(lumpen)proletarsko ter proletkultno. Nevzdržno neugodje sojenja se je prenašalo tudi na slovensko in ljubljansko javnost, in tako z neposrednim prenosom iz sodne dvorane tudi v mestne zvočnike. Blaženost komunizma naj bi se potrjevala v množičnem in javnem smrtnem ter v narodnem sovraštvu, ko se obtoženci niso mogli več nikomur postaviti po robu in so bili samo še v predsmrtnem stanju bivajočega. Realnost socializma je bila le še čistost organov notranjih zadev kot organov pregona. Trpljenje, izraženo zunaj sodnih dvoran, je bilo potemtakem samo še v pretrganem stiku z realnostjo samo. Ugodje socialistične oblasti se je umaknilo v organe pregona ter v sistem nove, komunistične policijske države. Smrtna kazen ne predstavlja več morebitne končne izčrpanosti telesa ali raztelesenja, ampak je kot takšna že sama smrtna ogroženost človeka, ki je vplivala na občutek bolečine v javnosti in je spravljala narod v neznosnost: ta neznosnost je bila še vedno potrpljiva, vendar je bila podrejena eksistenčnemu minimumu, torej je bila še vedno nekako preživetniška, po propagandnih sredstvih pa celo vzvišena in graditeljska. Plemeniti in človeško občutljivi projekti so se v socialističnem humanizmu potemtakem izkazali za docela nične. Zagovor vojnih nacističnih zločincev je kazal na situacijo, ko je bila v ospredju komunistična država kot "Machtstaat", izhajajoča iz smrtnih kazni, tudi iz povojnih roških pobojev, prisilnih delavnih taborišč in političnih zaporov, saj se je nasilje v takih situacijah ponovno institucionaliziralo in postalo pravna podlaga novega družbenega reda.

Etično zanikanje skozi brezvestnost se običajno preoblači v splošnost, v objektivno obče pripiske, ki veljajo v svojem času za vodilne. Ko je Igor V. Kondakov pisal *Zaton totalitarizma: agonija in razkroj sovjetske civilizacije* (1997, Moskva), je obravnaval podobne sociokulturne in politične posledice, kakor so se pokazale v vzponu nacizmov in celo kot

tako imenovani "tretji tip človeka", ki je bil znan po zvijačnosti, da preživi v policijski in politično-nadzorni, ideologizirani državi moči. V tem smislu so bile komunistične "navade" podobne z nacističnimi, le da z drugimi predznaki in s preurejanjem na kolhozno-sovhozno proizvodnjo, medtem ko so se nacistične in fašistične diktature razvijale zlasti – vojaško – industrijsko. V svetu svetov nemškega nacizma, italijanskega fašizma ali ruskega boljševizma se je civilizacija v etično-moralnih smislih docela razčlovečila. "Führerprinzip" je veljal v sovjetskih in nacističnih razmerah z enako učinkovitostjo ter s skupinskim in osebnim preztvjem vsega, kar ni bilo socialistično-partijsko in v avri kulta firerske osebe oziroma "vodje". Nacistični, fašistični in sovjetski "ljudje" so bili (lumpen)proletarizirani v pomenu določene vnaprejšnje zgodovinske usode, ki so jo načrtali firerji in politično partijsko enoumje. Ves vzhodni blok, od titoizma do ceaucescizma... je filtriral medsebojnost samo po partijski liniji ali državnem položaju, tako da so bile ideološke preobrnitve uradno revolucionarne, kolikor so ustrezale primitivni ljudskosti. Zato so totalitarni režimi sebi zadostni. O tem spregovorijo v upravnogospodarskem smislu Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* v docela določenem pomenu sistemske omejitve: »*Prav tako dramatično sliko je kazala pod Kutshero začeta in pod Rainerjem še bolj drastično izvajana okupacijska politika na gospodarski ravni. Na prvi pogled kot 'preusmeritev gospodarstva' označeni ukrepi v resnici niso bili nič drugega kot sistematično izkoriščanje tedanjih gospodarskih virov in personalnih zmogljivosti Slovenije, ki so bili brez pridržkov pritegnjeni za uporabo v nemškem vojnem gospodarstvu in oboroževalni industriji.*« (ibid., 107. str.). Tukaj gre posebej tudi za Rainerjev odlok o gradnji ljubeljskega predora 7.4.1943, ki ga je že prej odobril državni vodja Adolf Hitler. Predor je gradila taboriščna delovna sila, največ iz konclagerja Mautha-

usen. V vsakem delovnem oddelku 3. rajha je bilo podobno kot v birokratiziranih državah realsocializma: nacionalni *socializem* je bil preprosto zamenjan z *mednarodnim*.

Kriminalke, mediji, vojne

V zgodovinsko-političnem, vojaškem, sociopsihološkem smislu je gotovo dokaj težko predstaviti celovitejšo podobo okupacijskih zločinov 3. rajha z obeh strani, tako z avstrijske kot s slovenske, saj nove analize odkrivajo tudi nove poglede na polpreteklost 20. stoletja, ki je bilo očitno tudi stoletje diktatur. Kolikor gre za programske osnutke nacionalnih idej, ki so prerasle v socialistično agitacijo, v ljudskost ali proletarizirano zavest oblasti ljudskih množic, torej v rdeči revoluciji in rjavi revoluciji, slednji izhajajo tudi še iz 19. stoletja, tako iz marksizma kot iz slabo dojetega ničejanstva in različnih socialno-darvinističnih ali ibermenševskih postavk. Tabujev zgodovinopisja pa ni več mogoče regenerirati, saj so po razsulu velikih sistemov totalitarnih oblasti tudi zgodovinarji in zgodovinarke usmerjeni v sproščeno raziskavo dokumentarnih zgodovinskih gradiv in lahko svetovno odpirajo tudi že interesno referenčna arhivska gradiva. Z vsakodnevnim tv dnevnikom, ki velja kot eno izmed najpomembnejših obveščevalnih sredstev za vse televizijske države sveta, pa se je spremenil tudi odnos do vojnih strahot. Zgodovina v postmoderini dobi postaja internetno javna stvar, na spletnih straneh je mogoče zaznati izbrana imena, informacije in že celo ustrezno znanstveno disciplinarnost. Obenem obstaja v vsakodnevnih televizijskih oddajah še vizualno zgodovinsko gradivo z mnogoterimi oddajami, ki predstavljajo 2. svetovno vojno ali posebej 3. rajh, hitlerjanstvo in še posebej pojave neonacizma (zlasti v bivši DDR, pa tudi v Avstriji in celo med slovenskimi obritoglavci...). V času postmodernih kriminalk in sodnoprocesnih televizijskih serij ali detektivskih nanižank - od Jamesa Bonda kot agenta 007 do Havajev 05, od Blagoslovljenega tima do atlantskega odvetnika Bena Matlocka, od nanizanke Umor je napisala z Jessico Fletcher do Miss Marple ali do nanizanke

Diagnoza Umor, od Perryja Masona do Simona Templarja in kobrašte Misije *Nemogoče* ter akcijskih vojnih filmov ali adrenalinskih tv filmov, prav tako v času stvarnega sojenja diktatorju Slobodanu Miloševiću za vojne zločine, medtem ko se znana hujskaška vojna zlikovca Radoslav Karadžić in njegov uniformirano debeloriti pajdaš Mladić spretno skrivata pred roko pravice - je povsem razvidno, da so se ljudje pred malimi zasloni že kakor navadili virtualizacije zločinov in tudi obsodbe zločinov. Tudi 11. september (2001, teroristični napad na ZDA z letalskim sesutjem WTC in napad na washingtonski Pentagon) si je svet ogledal na zofah v svojih dnevnikih sobah... Virtualizacija zgodovinskih dogajanj v okupacijski politiki iz obdobja nemškega nacionalnega socializma proletpartije, italijanskega fašizma in drugih diktatur dokumentirano predvaja predstave, ki se v informacijski tehniki dokumentov že podatkovno nizajo. Podatki so med sabo tudi primerjalno referenčni, kolikor ustrezajo dejanskim dogajanjem, ne pa zavajanjem. Tako se zgodovinski spomin virtualizira v zbirke podatkov, ki so lahko razberljivi in si sledijo kronološko ter logično.

Kolikor je bilo ponarejanje zgodovine diktatur ideološko obarvano, ko gre za Zgodovino V(se)K(omunistične) P(artije) b(oljševikov), ki jo je narekoval tovariš Stalin, kaj šele za *Zbrana dela* polpismenega tovariša Tita kot doživljenjskega jugodiktatorja, ki je bil na ravni pismenosti konjskega hlapca ali ključavničarskega maršala, ali ko je šlo za zgodovino slovenske ali jugoslovanske kompartije (ko se ne navaja niti ustanovna letnica 1919, marveč čebinsko leto 1936, s katerim so bili odpisani "stari" komunisti, od Dušana Kermaunerja naprej) in za druge ponarede ali le enostransko "dokumentiranje", je bilo znano, da se je na eni strani veličal kult osebnosti, v nacizmu firerja, v fašizmu duceja itd., v imenu tega kulta pa so lahko tudi dvorni zgodovinarji pisali, kar jim je

bilo naročeno. Oblastnopartijski diktat kot naročilo zgodovinarjem, kako morajo pisati dvorno zgodovino, predstavlja zavajanje in sebilastno samoveličje – ne gre preprosto za enačaje med oblikami diktatur za železno zaveso kot partijsko–policijske države, niti za nacistične ali fašistične režime s prestolnicami Berlin, Rim, Tokio..., ampak za navajanje cenzuriranih in dovoljenih dokumentov s področja zgodovinopisja.

Tako primeroma zgodovina Slovencev ni nastajala samo in le v diktaturi jugoboljševizma, ampak zlasti med političnim izseljenstvom v tujini. Tudi o avstrijski ali nemški zgodovini ne pišejo le in zgolj nemški ali avstrijski zgodovinarji, že študija Alfreda Elste, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča kot zgodovinsko analitična knjiga *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* navaja vrsto slovenskih avtorjev, navedenih v referenčni literaturi: Dušan Biber (2 naslova), France Dejak, France Kozina, Milan Zajec (1 naslov), Ljuba Dornik Šubelj (1 naslov), Tone Ferenc (17 naslovov), France Filipič (1 naslov) Roman Ferjančič, Lovro Šturm (1 naslov), Tamara Griesser–Pečar (3 naslovi), Marjan Horvat (1 naslov), Drago Jančar (1 naslov), Edvard Kardelj (1 naslov), Matjaž Klepec (1 prispevek), Ivan Križnar (1 naslov), Avgustin Malle (2 naslova), Milko Mikola (2 naslova), Metod Mikuž (1 naslov), Boris Mlakar (2 naslova), Dušan Nečak (6 naslovov), Jože Pirjevec (1 naslov), Karel Prušnik–Gašper (1 naslov), Jože Pučnik (1 naslov), Fran Roš (1 naslov), Vasko Simoniti (1 naslov), Risto Stojanovič (1 naslov), France Škerl (1 naslov), Edo Škulj (1 naslov), Jera Vodušek Starič (3 naslovi), Andrej Vovko (1 naslov), Tone Zorn (2 naslova), Fran Zwitter (2 naslova), Marjan Žnidarič, Jože Dežman, Ludvik Puklavec (1 naslov); sicer so v *imenskem kazalu* z vprašajem omenjeni slovenski Avgust Bračič, Mirko Brolih, Jože Čobal, Viktor Damjan, France Drenovec, Anton Drobnič, Tone Ferenc, Roman Ferjančič, Lovro Hacin, Slavko Hafner, Jože Ilc, Drago

Jančar, Boris Jesih, Edvard Kardelj, Franc Kattinig, Boris Kidrič, Stanko Klavs, Boris Kraigher, Mirko Lokar, Radomir Luža, Miha Krek, Stanko Majcen, Avguštin Malle, Miha Marinko, Mihelčič, Boris Mlakar, Jože Pavličič, Franc Petek, Jakob Petrovič, Marjan Pipp, Mitja Ribičič, Gregorij Rožman, Leon Rupnik, Franc Skaberne, Ivan Stanovnik, Martin Šimič, Lovro Šturm, Vladimir Šuklje, Jože Vilfan, Milko Vizjak, Jera Starič Vodušek, France Vrbinc, Lojze Vrtačnik. Imensko kazalo je nepopolno, saj ne upošteva v knjigi navedenih imen, npr. Petra Handkeja (znani avstrijski pisatelj slovenskega rodu je omenjen na 16. str.; Hanzi Filipič je omenjen na 4. str. in 13. str. itd.).

Na predstavitvi utemeljene zgodovinske študije so obravnavano knjigo kot anatomijo političnega spektakularnega in montiranega sodnega procesa v komunistični Sloveniji leta 1947 predstavili avtorji Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič plastično in v živo, ko so nizali splošne zgodovinske pogoje v izvrševanju okupacijske politike, vlogo prvoobtoženega nacističnega avstrijskega gaulajterja Friedricha Reinerja in soobtožene vojne zločince dr. Helmuta Glaserja, Ludwiga Küblerja, Hansa von Hösslina, Heinricha Christla, Hansa Flecknerja, Günterja Neuberta, Josefa Vogta, dr. Hermannou Doujaka, dr. Franza Hradetzkega, dr. Waltherja Hochsteinerja, Lea Kussa, Reinholda Gerlach in Franca Müllerja, obenem pa so očrtali tudi potek na hitro pripravljenege političnega sodnega procesa pod vodstvom slovenske komunistične partijnosti, udbe in vojaštva. Vsebinsko zasnovo in poglavja knjige so avtorji v kratkem predstavili tako, da so pokazali na dokaj nenavadne okoliščine samega sojenja, pa tudi izreka smrtne sodbe prvoobtoženemu, za katerega je bil izdan mrliški list šele leta 1950, saj je moral, domnevno, kot kažejo preinterpretirani dokumenti, delati za jugoslovansko tajno politično policijo ali za komunistični slovenski gestapo.

Knjiga o zlu in zločinu – zgodovinsko branje

Alfred Elste in Michael Koschat sta izmenoma pojasnjevala okoliščine političnega sojenja in zvijačnost vojnega zločinca, ki je bil po poklicu pravnik, torej je v danih razmerah poznal procesno pravo, medtem ko tisti, ki so mu sodili, niso bili nujno poklicni pravniki, pač pa revolucionarji in izvrševalci volje rdeče elite.

Okoliščine v jugoslovanskem gospodarstvu leta 1947 so bile objektivno dejansko slabe zaradi sprejetih petletk po sovjetskem vzoru, iz agrarne države naj bi se zvezna diktatura s težko industrijo po ideologiji materializma spremenila v industrijsko državo proletariata, intelektualna raven je bila zaradi možne skepse ali kritične distance do oblastništva potisnjena ob rob, denacifikacija je marsikje potekala samovoljno, Rainerjev proces se je odvijal v senci škandaloznega Nagodetovega procesa, preganjali so duhovščino, izvajali socialno čistko, se obračali zoper Anglijo in Ameriko in podobno.

Tovariš Kutschera, Globočnik in podobni nacionalno socialistični nemško sproletarizirani tovariši, ki so v Sloveniji izvajali represalije in okupacijsko represivno politiko 3. rajha, so hoteli slovensko ozemlje ponemčutriti nekako na arijski način in ibermenševsko, medtem ko je Rainer izjavljal na sodišču, da je njegov osebni odnos do slovenskega naroda pravzaprav spoštljiv in da je zlikovec kar prijatelj slovenskega ljudstva..., tolikodane ni reševal nacističnih zadev z veliko strpnostjo in z razumevanjem; a besede so eno, dejanja, pri katerih je nedvomno in dokazano sodeloval prvoobtoženi, pa so spet nekaj čisto drugega. V okupirani Sloveniji v času 3. rajha ni šlo le za formalni državni pregon slovenstva, ampak za partijsko voljo nemškega socializma, da bi slovenstvo izginilo – tako tudi represije niso bile policijsko in vojaško le for-

malna zadeva, ampak krvavo dogajanje. In tako je veljalo za Gorenjsko in Trst in za Koroško in za vso okupirano Slovenijo.

Ob aktualnem spremljanju pojavov zlikovstva v nacizmu in komunizmu je *e-revija Luwigana* prispevala pisanje z oceno knjig o nacističnem odnosu do prihodnosti in o treh preživelih v roških jamah množičnih pobojev. Tudi filmi, primeroma *Dnevnik Anne Frank*, Chaplinova uspešnica *Veliki diktator* ali *Schindlerjev seznam* Stephana Spielberga, poleg množične produkcije akcijskih filmov o 2. svetovni vojni, tudi o nürnberškem procesu itd., govorijo v prid premisleku, da bi o problemu nacizma in neonacizma ter komunizma govorili odprto.

Zgodovinski viri in nabiranje gradiva ter ustrezna literatura ob sintezi tvorijo tudi primerjavo med dognanji, katere so podobnosti in katere prevladujoče razlike med posameznimi totalitarizmi v 20. stoletju, čeprav se sicer zgodovinsko analitična študija, ki se je predstavila v Svetovnem slovenskem kongresu, ukvarja zlasti z razmerjem do nacifašistične okupacijske oblasti na Slovenskem, deloma tudi na avstrijskem Koroškem in v Trstu. Ko bi se področje zgodovinskih raziskav nanašalo še na druge evropske in neevropske diktature, bi bilo mogoče primerjalno ugotoviti občezgodovinsko razsežnost človeštva v zgodovini 20. stoletja. Znano je, da je krščanski socialist in pesnik Edvard Kocbek z objavo *Premišljevanje o Španiji* dobesedno razdvojil sam katoliški tabor slovenske inteligence. Razvoj držav po 2. svetovni vojni, primeroma Japonske, lahko pokaže, kako so se tehnično dvignile tudi poražene strani, poleg Nemčije ali Italije in Avstrije: le vzhodnoblokovska blokirana Slovenija je pokazala na jugoslovansko ali balkansko zaostajanje pod komunističnim totalitarnim režimom, enako v Češkoslovaški, Poljski, Madžarski, pa tudi v Albaniji in vseh jugoslovanskih republikah.

Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič so zgodovinsko analitično knjigo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* zasnovali ne le kot živo obtožbo nacističnih avstrijskih vojnih zlikovcev, ampak tudi v smislu političnega terorja povojne policijske jugoslovanske države, ki je vpeljala posebno jugoboljševiško diktaturo na način krvave revolucije ter krvavega obračuna z namišljenimi ali dejanskimi režimskimi kot notranjdržavnimi nasprotniki. V tem smislu se začenja novejša zgodovina odnosa do revolucionarnih kot vojaških sodnih procesov, ki so bili montirani kot brezpravje zoper brezpravje, na način, kakor so ga opredelili Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* zgodovinsko analitično z upoštevanjem večstranskih dognanj in z obtožbami komunističnega totalitarizma v Jugoslaviji in na Slovenskem. Nenavadno se zdi, da niso upoštevali zgodovinskih odkritij izredno dejavnega Iva Žajdele, ki je med prvimi v Sloveniji odkrival zločinski tip jugoslovanske komunistične diktature in različne mučilnice ter morišča, s čimer je pokazal na holokavst po vojni in na partizanske morilce; značilno za Žajdelovo kritično in inovativno zgodovinsko pisanje in dokumentacijo je bilo, da ni mogel časnikarsko objavljati o partizanskih zločinih med vojno: »*Sam sem v naslednjem letu in pol pri Slovencu životaril in pri tem zelo trpel. Mimogrede: poleti 1992, pred čistko, sem zbiral gradivo za prispevek o krutem partizanskem poboju na Mačkovcu konec oktobra 1943 ter za daljši podlistek o prav tako kruti usodi Mavsarjeve družine, ki sem ga hotel objavljati decembra 1992, ob petdesetletnici tega neverjetnega komunističnega zločina.*« (Ivo Žajdela, SKD in /post/komunisti, št. 153–154, 1995, Ljubljana, *Ampak*, 61. str.). Tudi Stane Kos je v *Stalinistični revoluciji na Slovenskem 1941–1945* opisal *Nemško okupacijo*, med drugim takole: »*Nemci so nastopili v okupirani Sloveniji nasilno in brutalni, z vso ošabnostjo 'nadnaroda'.* Njihov cilj je bil, Slovenijo čimprej priključiti

rajhu. To bi se zgodilo, ko bi bili obe deželi, Gorenjska in Štajerska, po njihovem mnenju za to zreli, to je, ko bi znali nemško in se tudi čutili nemški. / Civilni šef na Spodnjem Štajerskem je bil Uiberreither, na Gorenjskem Kutschera (do dec. 1941), pozneje pa Rainer. Podrejena sta bila neposredno Hitlerju. Njuna sedeža sta bila Maribor in Bled, kasneje pa Gradec in Celovec. / Skrb za red je prevzelo nemško orožništvo, predvsem pa varnostna policija (Sicherheitsdienst) in policija za vzdrževanje reda. Naloga varnostne policije je bila, z vsemi sredstvi preganjati politične nasprotnike nemškega rajha. Del varnostne policije je bil gestapo (Geheime Staatspolizei – nacistična državna tajna policija), ki je bil politična policija in v delovanju dejansko neodvisen. Vse nacistične brutalnosti nad Slovenci gredo na njegov račun.« in »Načrt za uničenje Slovencev je bil do podrobnosti izdelan že pred okupacijo. Za nemškimi tanki se je spravila nad Nemcem nezaželeno Slovence varnostna policija: nad politike, duhovnike, javne delavce. Kulturnike, profesorje, učitelje, mladinske voditelje. Gestapovci so jih množično aretirali, zapirali, deportirali, odvažali v koncentracijska taborišča, mnoge mučili in umorili. Posebno so se znesli nad duhovniki.« in »Nemci so načrtovali izselitev 260.000 Slovencev. Da tega niso storili, je treba pripisati nasprotujočim si načrtom za to preseljevanje pri nacističnem vodstvu v rajhu ter na Gorenjskem in Štajerskem, dalje nuji po delovni sili za vojno industrijo v Sloveniji in pa preganjanju Srbov na Hrvaškem. Konec avgusta je Himmler ukazal deportacije ustaviti. Na slovenske izpraznjene kmetije so začeli naseljevati Kočevanje in folksdojčerje iz Romunije – koloniziran pas ob Savi in Sotli je bil že dejstvo – a tudi s tem do sredi 1942 prenehali in odložili za čas po vojni. / Nemci so brž po zasedbi razpustili slovenske občinske odbore in namesto županov postavili svoje občinske komisarje. Uradovanje je bilo izključno nemško. / Takoj po zasedbi so odpravili slovenska

politična in kulturna društva, ustavili ves slovenski tisk in zaplenili imetje vseh kulturnih ustanov. Slovenske knjižnice so zapečatili in poltretji milijon slovenskih knjig sežgali, nekaj pa zaplenili. / Ponemčenje Slovencev so skušali doseči tudi prek šolstva, ki je bilo izključno nemško, prek jezikovnih tečajev nemščine in z ustanavljanjem nemških političnih organizacij. Ustanovili so Štajersko domovinsko zvezo (Steierischer Heimatbund) in Koroško ljudsko zvezo (Kärntner Volksbund). Za germanizacijo so pripeljali s seboj 1.500 nemških učiteljev in učiteljic, ki so vodili otroške vrtce, šole in mladinske organizacije. Ponemčenje Slovencev naj bi se po nacističnih računih izvršilo v največ štirih, petih letih. / V omenjeni nacistični organizaciji je pod raznimi pritiski vstopilo 95% Slovencev. Pred vpisom so jih pregledale posebne rasne komisije. Potrjenim so dale nemško državljanstvo in zelene ali rdeče legitimacije. (Rdeče so bile več vredne in nemalokrat so jih dobili komunistični simpatizerji).« in »Vsi moški člani obeh društev so morali biti tudi člani polvojaške organizacije Wehrmannschaft (brambovcev), ki je skrbela za pouk nemščine in za vojaško vzgojo ljudi. Konec 1941 so našeli na Štajerskem 847.000, na Gorenjskem pa 28.000 'vermanov' (brambovcev). / V okupirani Sloveniji so Nemci vpeljali tudi obvezno vojaško službo (od julija 1942). Na stotine slovenskih fantov so poslali na rusko fronto, kasneje tudi na zahodno in italijansko. / V germanizacijo Slovenije so nacisti vpregli ves propagandni aparat: tisk, radio, filme, obvezna množična zborovanja.« (Kos, ibid., 91–92. str.). V zgodovinskem kontekstu 2. svetovne vojne in po njej je Nacistična Avstrija na zatožni klopi Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča dragocen analitični dokument o dogajanjih, ki presega zgolj regionalni okvir.

V glavni liniji svoje obrambe pred vojaškim revolucionarnim sodiščem je prvoobtoženi F. Rainer sebe oklical za mučenca lastnega naroda tako, da se je proglasil za osebnega partijca, čigar osebni odnos do Slovencev naj bi vedno narekovala spoštovanje in prijateljstvo, sicer pa tako ali drugače ni videl nobene sporne točke več, odkar je koroški plebiscit določil karavanško mejo..., celo več, v sebilastnem "razbremenilnem" zagovoru je celo izrazil: *»Kar je bilo mogoče, sem storil. Najbrž ni v državi nobenega drugega gaulajterja, ki bi v enakem položaju tako pozitivno ravnal. Zahtevam priznanje, da sem pošten patriot in da imam prav tako pravico zavzemati se v vojni za svoj narod in biti poslušen njegovi vladi, kot to zahtevate tudi sami.«* Zaradi takega "poštenega" odnosa F. Rainer bolj kot verjetno ni bil usmrčen po obsodbi, marveč je postal domnevno nekakšen tajni notranji udbovec, saj je imel izkušnje v pravnih zadevah in praksi totalitarizma, čeprav so ga proglašali tudi za klavca s finimi manirami ali celo za rablja slovenskega ljudstva. Partijski tovariši nacionalnega socializma so spet oklicali prvoobtoženega Friedricha Rainerja kvečjemu za neoporečnega izpolnjevalca dolžnosti, ki je vestno opravljal svoje odredbodajalske naloge... Problem antinacizma – in antikomunizma – se posebej zariše v neonacističnih ali postkomunističnih poskusih, da bi kdaj tudi zavajalno prikazovali dejansko preteklost in bi se zgodovina celo razzgodovinila. Prav študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* avtorjev Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča ponovno odpira nekatera bistvena vprašanja zgodovine in zgodovinopisja.

(Jugo)slovensko vojaško sodišče je v zvezi s škandaloznim javno razglašenim procesom za ozemeljske reparacijske zahteve nasproti Avstriji za obračun z notranjepolitičnimi in zunanjimi nasprotniki zlorabno izrabilo partijsko priložnost. *»Vrhu tega so bile čistke imanentni del spre-*

membe komunizma iz radikalno socialnega gibanja v totalitarni, diktatorski sistem,« na deveti strani knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* zatrjujejo avtorji predgovorno. Pri tem ne gre le za sliko prvoobtoženega in drugih vojnih zločincev, marveč tudi za dejstvo, da so bili kot opravilno sposobni vsi po vrsti osebno odgovorni za izvrševanje zločinov. Preseganje avstrijske zločinske bivšosti je možno le na skupni evropski poti in na sporazumevanju, ki ne bo odpiralo živih ran brez možnosti za sožitje med sosednjimi državami. Vendar zatrjevanje, naj bo zgodovinopisje ob doživetih pokolih, preganjanjih, ob slovenskem in vsakršnem holokavstu, ko so bili narodi kakor obsojeni na iztrebljenje, brezčustveno, ne more pojasniti dovolj, najsibo historični zapis izza zgodovinskih virov tudi brezobziren: brezobzirnost ni merilo nepristranskosti. Kajti čemu pa radi prebiramo Herodota, Tukidida, Tacita itd., če ne ravno zaradi njihovega doživetega zgodovinopisnega sloga? Videz popolne objektivnosti se vobče izgublja v nadrobnostih ali v naštevkih, ki niti niso med sabo dovolj povezani, da bi bili koherentno kompetentni. V tem smislu velja, da arhive odpirajo šele čez 50 let ali kasneje: pa se pokažejo drugi in drugačni avtentični, kdaj kakor apokrifni dokumenti.

Avtorji so v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* pokazali na osebno in javno odgovornost nacionalno socialističnih tovarišev na oblasti, ki so jo izvajali represivno in okupacijsko ter so se potem tudi zagovarjali in bili obsojeni na najtežje kazni, razen dveh na smrt. Politična provenienca teh partijcev pa začuda sega med avstrijske in nemške obrito-glavce, kolikor tudi v zaupništvo usmrčenosti: za grobove usmrčenih vojnih zločincev se namreč ne ve. Ne ve se, koga je oblast po smrtni sodbi še nekako pustila živeti – in koliko časa..., saj je udba delovala po svojih znorelih načelih, da je izvajala pregled nad avstrijstvom po men-

taliteti na sovjetske kgbjevske in gestapovsko preverjene načine ter po skriti politično–policijski metodologiji. Udba je namreč svoje kadre privzgajala kot gestapovske komuniste, ki so bili v imenu naroda, domovine in vodje sposobni početi enako kot esesovci ali gestapovci, vendar kolikor mogoče prikrito, na javnih montiranih procesih pa so bile pripravne tudi lažne obdolžitve za vnaprejšnjo obsodbo vsakogar, ki je prišel udbi v roke. Obsodba nacionalnega socializma z vodjem 3. rajha in socialističnega samoupravnega socializma z vodjem Titove Jugoslavije je nujna, saj je v svoji državi komunistična diktatura uničila več slovenskih ljudi kot štiriletna 2. svetovna vojna.

Sodbe brez možne rehabilitacije

In podobno kot niso dosledno obsodili nacionalno socialističnih zlikovcev 3. rajha, med katerimi je najznamenitejši negativni primer avstrijskega zdravnika Sigberta Ramsauerja, ki je v konclagerju na Ljubelju onemogle taboriščne paciente moril z bencinsko brizgo v srce, nato je bil septembra 1947 pred mešanim angleško–francoskim vojaškim sodiščem obsojen na dosmrtni pripor, ki je trajal le do leta 1954, ko so ga iz zdravstvenih razlogov pomilostili, nato pa je kot Korošec takoj redno delal v deželni bolnišnici v Celovcu in hkrati izvajal še svojo dosmrtno privatno zdravniško prakso... – je mar moril prej onemogle taboriščnike samo uradno ali kar po dolžnosti? Če vemo, da je bil na kazen petih let zopora primeroma obsojen beograjski nadškof dr. Franc Perko, ker je mimogrede izustil tri piškave in pogrošno nedolžne vice na račun jugodiktatorja, kaj šele vrsta drugih zaradi "verbalnega delikta", ki so ga javni tožilci povezovali še s sovražnimi dejanji ali naklepi zoper državo, je docela razvidno revolucionarno brezpravje na slovenskih in jugoslovanskih socialističnih sodiščih, prav tako je očitna odvisnost sodstva.

Politični zaporniki so bili v procesih obravnavani slabše kot siceršnji kriminalci, hujše kot morilci, ki jih je oblast v zaporih postavljala za sobne starešine in da so tudi v gulagih kaznovali druge zapornike, še zlasti politične. Slovenski – in jugoslovanski – taboriščniki, ki so bili poslani v gulage in taborišča smrti, zlasti na znani Goli otok v koncentracijsko komunistično taborišče ali v druga, tudi slovenska povojna prisilna in smrtno-uničevalna taborišča, od Teharij do Strnišča (Šterntala, ki se imenuje po komunističnem manijaku B. Kidriču), se bolj kot verjetno vprašujejo, na kakšne načine so delovali slovenski in jugoslovanski sodni socialistični sistemi po diktatu udbe in kompartij-

ske "elite". Avtorji potemtakem v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* obsojajo tudi montirane procese vojaškega povojnega političnega ali revolucionarnega sodišča, ki je svoje obtožence obsojalo vnaprej: denacifikacija je potekala v Sloveniji drugače kot v Avstriji, ki so jo leta 1952 zapustile dokončno sovjetske nadzorne oblasti. Ker je jugoslovanski komunizem povsod privzgajal sovraštvo do nemško govorečih in pišočih ljudi, saj je izraz "Nemec" ali "Švaba" predstavljal že otrokom psovko, ničvrednost in zavržnost ter zločinca, so bili poleg Avstrijcev in Nemcev kdaj tako označeni tudi nedolžni slovenski ljudje, ker Slovenija meji z Avstrijo. Številčna primerjava med člani kompartije ali nacionalne socialistične nemške proletpartije pokaže, da je predstavljala manjšina enoumja svojo moč nad večino kot večinska oblast v imenu večine ali množic. Masovna psihologija komunizma in nacionalnega socializma ter fašizma razkriva, da je iskalo militarizirano bojevništvo razčlovečene izgovore v vsakršnih kvaziteorijah ozroma ideologijah, pa naj je šlo za dialektični materializem z razrednim bojem ali za ibernemševski imperializem z državno–uradnim bojem...; pod hitlerizmom, fašizmom, komunizmom... naj bi izginjali narodi, ki češ niso dovolj biološko sposobni, da bi preživel in so šibki.

Avtorji v kontekstu izza podatkov pojasnjujejo, da so tudi dachauski procesi (34 nekdanjih taboriščnikov, obsojenih po krivem, obtoženih gestapovstva in vohunstva za agenturo imperialističnih sil, od tega 15 obsojenih na smrtno kazen, od tega 11 usmrčenih, drugi so prestajali dolgaletne zaporne kazni, trije so v zaporu umrli – vsi rehabilitirani 1986) in drugi sodni procesi vsaj do leta 1969, po vojni, potekali le na način obtožb, krivih sumov, vsakršnih obdolžitev, tudi lažnih, ko je oblast z odvisnim sodstvom računala, da bo obsodilo vsakogar, ki ga sodišču izroči udba ali drugi državni organi in institucije. Država s svo-

jim aparatom je bila po kanclijskih manirah tudi socialistično prepričana, da bo že "sodišče odločilo", predtem pa so preiskovalno in z razčlovečenimi policijskimi postopki vedno diskreditirali posameznike. Ustrahovalni zgled javnega kaznovanja je bilo sredstvo, s katerim si je oblast zagotavljala svojo moč, ko je (po)kazala, da lahko uniči, kogar hoče.

Zgodovinski čas kot čas govorjenja o skrbi za smrt

Koda sodnega procesa, opisanega v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, je izročitev zločincev organom pregona in sodišču. Ko bi ne bilo izročitve, sojenje ne bi bilo učinkovito oziroma bi bili vojni zločinci obsojeni v odsotnosti. Prvoobtoženi F. Rainer se ni strinjal, da je bil izročen jugoslovanskim oblastem preko angleških zaveznikov iz Nürnberga v Ljubljano, saj je vnaprej vedel, da ga bo komunistična oblast kot nacista v vsakem primeru obsodila na smrt ali ga vsaj likvidirala, v zagovoru pa je ostal nekako pravniški, saj je menil, naj bi veljala *izročitvena praksa* tako, da bi bil izročen državi Avstriji in da bi izročitveni postopek potekal pred avstrijskimi sodišči. Izročitev vojnih zločincev v Avstriji je bila urejena v smislu zavezniških predpisov od septembra 1945 ter leta 1946 urejena z zakonom tako, da bi bilo tudi pri političnih kaznivih dejanjih zagotovljeno ustavnopravno varstvo *avstrijskih državljanov*, ko tujim državam niso več izročali zlikovcev, za kazniva dejanja pa je bilo pristojno le ljudsko sodišče. Prvoobtoženi Rainer je svojo izročitev komentiral posredno v smislu opredelitve nürnberških procesov, med drugim takole: »...*sedanja izročitvena praksa (...) naravnost diametralno nasprotuje dosedanjim mednarodnim običajem. Pogodbe o medsebojni pravni pomoči na splošno predvidevajo, da so kriminalni zločinci predani tisti državi, katere državljani so. Lastni državljani tudi v primeru kriminalnih kaznivih dejanj praviloma niso izročeni, temveč so zaradi varovanja vzajemnosti postavljeni zato pred sodišče v lastni državi. Le v maloštevilnih pogodbah o medsebojni pravni pomoči in le pri vzajemnosti je za kriminalne zločince določena izročitev lastnih državljanov državi storitve kaznivega dejanja po načelu: locus regit acrum. Izročitev političnih storilcev državi,*

kamor spadajo, je dogovorjena izredno redko. Izročitev lastnih državljanov zaradi političnih dejanj pa – kolikor vem – sploh ne... Samo nacisti bodo tudi v prihodnje izročeni. To se pravi, da se ne dela po splošno veljavnem pravnem pravilu, temveč se ravna po pristranskih političnih vidikih.» (ibid., 46. str.). Denacifikacija Avstrije naj bi po mnenju prvoobtoženega Rainerja torej potekala sodno le v sami Avstriji, ko bi se kazenskoprocesne zadeve urejale na avstrijskem sodišču in bi bila prav tam ugotovljena krivda za storjena kazniva dejanja, ki bi jih sodišče moralo pravno dokazati, obtoženi pa bi imel pravno možnost obrambe brez političnih aplikacij in tako, da sodstvo ne bi bilo partijsko odvisno. Rainer je namreč natanko vedel, da so bila sodišča v 3. rajhu politično odvisna in da so politično odvisna še naprej v vsem komunističnem bloku držav: tako kot so nacisti vnaprej pristransko sodili komunistom, se je po popolnem porazu in po izročitvi deželam socializma vrnilo njim samim. Splošno veljavna pravna pravila, na katera se je skliceval prvoobtoženi, so bila zato na revolucionarnem sodišču nična že vnaprej, sam sodni proces pa je bil javno in po udbi vnaprej pripravljen tako, da se je vedelo, da bodo avstrijski vojni zločinci obsojeni na smrt. Po zavrnitvi pomilostitve 19.7.1947 je jugoslovanska partizanska oblast obesila prvoobtoženega Rainerja, ki si ni izprosil niti ustrelitve, nadalje nacistične zločince Küblerja, Flecknerja, Vogta, Hochsteinerja, Gerlacha in Müllerja, s strelom pa je pokončala obsojene vojne zločince Glaserja, Hösslina, Christla, Neuberta in Kussa. Zavarovanje vzajemnosti, na katero se je skliceval prvoobtoženi Rainer, se je uresničilo šele s smrtno kaznijo, tudi če je štel sebe le za "političnega storilca", ko je računal na dejstvo, da bi bil v Avstriji spoznan za "političnega storilca" in morebiti obsojen vsaj na smrt z ustrelitvijo, ne pa na sramotno obeshenje. Želja, da bi bil Rainer izročen lastni državi, se mu ni mogla niti objektivno ne subjektivno uresničiti: brž ko je bil izročen jugoslovan-

skim partizanskim oblastem, je bil že vnaprej obsojen na smrt, in tudi ko ne bi bilo javnega političnega sodnega procesa, bi bil usmrčen oziroma likvidiran.

Kolikor se je prvoobtoženi Rainer zanašal na izročitveno prakso le v upanju, da bi bil sojen v Avstriji, je ugotavljal, kako so bili pravni učinki sodnega procesa v Ljubljani v procesnem smislu pravzaprav neupoštevani, saj je sam zaznal in uvidel, da je izročitvena praksa prav diametralno nasprotovala tudi mednarodnim pravnim običajem, zanašanje na pogodbe o medsebojni pravni pomoči pa je bilo posebej nezanesljivo z obeh strani, z avstrijske in jugoslovanske, posamič in skupno. Za nacistične vojne zločince namreč varovanje vzajemnosti ni moglo veljati tako, da bi bili osumljeni postavljeni pred sodišče v lastni državi. Prvoobtoženi Rainer je kot pravnik moral vedeti, da bi ga Avstrija kot Avstrijca gotovo sodila drugače, saj je moral poznati tudi komunistično prakso predvidenih izvensodnih pobojev jugoslovanskih državljanov, ki so bili pobiti po izteku 2. svetovne vojne, kaj šele tujcev, ko je bila že oznaka "Nemec" vnaprej opredeljena z zločincem – že od šole naprej so komunistične oblasti vzgajale, da je vsak "Nemec" tudi rojeni "zločinec". In Friedrich Rainer je bil že po priimku spoznani *Nemec*. Tako imenovani pristranski politični vidiki, ki jih je poznal prvoobtoženi Rainer, so izključevali ne le delo po splošnoveljavnih pravnih pravilih v *meščanskem svetu*, ampak so bili bistvo revolucionarnega prava. Izročitvena praksa je le ena od komunističnih praks, ki so vzpostavljale ideološko načelo sojenja vnaprej, kar je tudi jedro vsakega politično montiranega sodnega procesa.

Izročitvena politika vojnih zločincev se je začela že med vojno, vsaj leta 1942, ko naj bi bili kaznovani storilci vojnih zločinov in naj bi bile nad njimi tudi *izvršene razglašene sodbe*. Velika Britanija, ki da je praktici-

rala sicer ambivalentno izročitveno prakso kot politiko, je izročila primeroma v *izvensodni pobj* kot *slovenski holokavst* slovenske ljudi, označene kot domobrane, med njimi največ civilnih žrtev jugoboljševizma ali partizanske povojne oblasti. Günter Wieland je v *Nürnbergskih načelih* (*Nürnberger Prinzipien*) kot v prispevku o nemškemu pravu dognal vsaj 120 v Jugoslaviji zaradi vojnih zločinov proti človečnosti *sodno obsojenih* Nemcev, medtem ko Alfred Streim v dokumentaciji *Obravnava sovjetskih vojnih ujetnikov v primeru Barbarossa* (*Die Behandlung sowjetischer Kriegsgefangener im Fall Barbarossa*) do sedmega poznejšega nürnberškega procesa posebej navaja 19 v Jugoslaviji usmrčenih nemških generalov. Sicer za izročitev vojnih zločincev časovna omejitev ne obstaja ni naj ne bi ob obstajala tudi v preteklosti.

Izročitvena politika

Izročitvena politika je bila v praksi naravnana tako, da so vojne zločince izročili vselej, kadar je tako zahtevala katera od članic Združenih narodov. Zahteva po izročitvi oseb, obdolženih vojnih zločinov, je morala biti vložena 90 dni po začetku veljavnosti državne pogodbe.

Ob predstavitvi knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* sem kot glavni in odgovorni urednik *elektronske revije Luwigana*, književnik Vladimir Gajšek vprašal Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, kako so v zgodovinski študiji obravnavali zgodovinska gradiva in nacistično obdobje okupacijskih sil. Omenil sem že pokojnega koroškega prijatelja, pesnika in učitelja Valentina Polanška–Foltija, ki mu je avstronemški nacizem uničil sorodstvo in družino – mar *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* obravnava tudi koroške Slovence, ki jih je nacionalni socializem 3. rajha poskusil zbrisati z obličja zemlje? In kateri, kakšen odnos kaže študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* do koroških Slovencev v obdobju 2. svetovne vojne in po vojni, kar je nedvomno še vedno aktualno politično, družbenogospodarsko, državno, notranjepolitično in zunanjepolitično, skratka zgodovinsko vprašanje?

Avtorji knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* so v kratkem odgovorili, da je v študiji deloma zajeta tudi avstrijska Koroška z avstrijskimi Slovenci, čeprav se knjiga osredinja na montirani povojni proces proti avstrijskim vojnim zločincem, zlasti pa se ukvarja s primerom F. Rainer in soobtoženimi. Obenem so zgodovinarski avtorji podrobneje pojasnili okoliščine kompartijnosti, ki je narekovala sodni proces v Ljubljani, 10.7.1947, tako, da so bili avstrijski vojni zločinci obsojeni pravzaprav že vnaprej, vendar je komunistična oblast proces časovno razvlekla, ko

bi lahko s primerom opravila češ kar v eni dobri uri. In ker so avtorji postavili na zgodovinsko zatožno klop lastno državo in državljane, so razlagali tudi, da je ta "klop" povsem upravičena in določena po mednarodnem pravnem redu ter ustavno ali z državno pogodbo. Tako je odmeval montirani proces zoper avstrijske vojne zločince v slovenski javnosti in širše, saj je služil pravzaprav za mednarodne zgledne prednosti Titove Jugoslavije pri urejanju ozemeljskih vprašanj v zvezi prav z Avstrijo.

Predstavitev študije Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* je potekala v smislu dosedanjih raziskav povojne slovenske oblasti, ki je komunistično obračunala z vsemi nasprotniki kot policijsko-partijska država ali kot drugačno in drugo nadaljevanje države moči (Machtstaat). Ne gre le za premalo zanimanja avstrijske historiografije za odgovornost medvojnih nacističnih zločinov avstrijskih državljanov, ko je tudi zvezni avstrijski predsednik Thomas Klestil ob ozadju diskutabilnega medvojnega nacističnega oficirja in povojnega uglednega državnika Kurta Waldheima govoril novembra 1994 v knesetu, med drugim tudi o potlačitvi ali manjkajočem priznanju popolne renice, ali o tem, da so bili nekateri Avstrijci najhujši krviniki nacistične diktature. Na drugi strani je bil vzpostavljen udbovsko partizanski mit komunistične Slovenije, v katerega je dreznil s svojo izjavo bivši generalni državni tožilec, da so se partizani borili za uvedbo komunistične diktature v uresničevanju revolucije. V pomenu študije Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* je bil napisan tudi zbornik pisatelja Draga Jančarja in zgodovinarja Petra Vodopivca *Temna stran meseca*, ki je dokazno dokumentiral zločinsko naravo komunističnih slovenskih in jugoslovanskih oblasti pod diktatorjem Titom. Revolucionarni sodni

procesi proti avstrijskim vojnim zločincem so potekali količkaj javno razburkano tudi v pomenskem sklopu tematike ob knjigah zgodovinarja Iva Žajdele in zgodovinarke Tamare Griesser–Pečar, pravnika Lovra Šturma, bivšega slovenskega predsedniškega kandidata Jožeta Pučnika, pisatelja Igorja Torkarja, pisatelja Vlada Habjana, pisatelja Branka Hofmana, pisatelja Jožeta Snoja, pisatelja Žarka Petana, publicista Viktorja Blažiča in ekonomista Ljuba Sirca, zlasti pa s prispevki v slovenski reviji *Nova zaveza*, nedvomno pa je odprla vprašanje slovenskega holokavsta pogovorna *Modra knjiga* pisateljev Edvarda Kocbeka in Borisa Pahorja, ta še v času socialističnega samoupravljanja. Odkritja novih komunističnih morišč so vzbudila raziskovalno zgodovinarsko radovednost, ki je tudi v Sloveniji po zlomu komunizma ni mogoče več zaustaviti, tudi v primeru zazidanih rudniških jam, grobišč – javnih deponij in podobne komunistične ali udbovsko partizanske razčlovečenosti.

Pogovor o vojnih hudodelstvih – arhivski odgovori

Na pogovoru o študiji Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* v Svetovnem slovenskem kongresu ni bilo opaziti zgodovinarjev, ki bi opredeljevali nekatera aktualna vprašanja vojnega kriminala v mednarodnih ali slovenskih ozirih ter bi razlagali večstranske poglede na zgodovinsko obdobje od vzpona nemškega nacionalnega socializma do razsula – trajal je dobrih 12 let – ali tudi nadaljevanje državnega terorizma po vzoru Sovjetije, zlasti še v Titovi Jugoslaviji in socialistični Sloveniji, kjer je prišlo do razsula komunistične diktature šele leta 1991. V tem smislu je iz gradiva otvoritvenega zasedanja Svetovnega slovenskega kongresa (Ljubljana, 27.-28.6.1991) potrebno navesti *Kongresni dokument*, odobren na zasedanju komisije za kongresne dokumente, na predlog delegatov Boga Grafenauerja, Matjaža Klemenčiča, Andreja Vovka in Janeza Šumrade, vsi iz Slovenije, ki pravi: »*Plenum svetovnega slovenskega kongresa – / Upoštevajoč dejstvo o dosednji materialni in kadrovski zapostavljenosti slovenskega zgodovinopisja, ki je tako resna, da se raziskovalci slovenske preteklosti marsikdaj ne morejo lotevati temeljnih nalog, ki si jih sicer zastavlja zgodovinopisje kot bistvena nacionalna veda, v veliki meri najbolj poklicana za ohranjanje historične zavesti kot ene od temeljnih sestavin narodove in nacionalne zavesti slovenskega naroda, / priporoča vladi Republike Slovenije, / 1. da namenja večji delež bruto narodnega dohodka Republike Slovenije za raziskovanje slovenske zgodovine kot ene od temeljnih nacionalnih znanosti, in / 2. da omogoči kadrovske izpopolnitev in normalno funkcioniranje raziskovalnih institucij, ki preučujejo zgodovino slovenskega naroda.*« (Svetovni slovenski kongres, Gradivo otvoritvenega zase-

danja, Kongresni dokument 2, Ljubljana, 1991, 29. str.).

Predlog zgodovinarjev Boga Grafenauerja, Matjaža Klemenčiča, Andreja Vovka in Janeza Šumrade, da je potrebno slovensko zgodovinopisje poudarjeno kot pomembno nacionalno vedo in znanstveno raziskovanje v humanističnem oziru podpreti, ko gre za proučevanje zgodovine slovenskega naroda, verjetno še ni izpeljan, čeprav je res, da na zgodovinopisje ne more več vplivati nobena oblastnija, ki bi spreminjala humanističnega zgodovinarskega vedoslovca v dvornega kronista, ki mora celo po avtocenzuri sam nekako vedeti, katera gradiva sme in katerih ne sme prebirati ali izbirati. Zgodovinska veda na Slovenskem, vsaj od frajgajsta in dramatika A. T. Linharta naprej, odpira včasih boleča, nič kaj komična mesta v časovni uprostoritvi slovenskega naroda.

Zgodovinsko tveganje in avtorstvo – med stvarmi in ljudmi

Ob predstavitvi knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* sem v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa vprašal glavni in odgovorni urednik *elektronske revije Luwigana*, književnik Vladimir Gajšek Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, v kakšnem položaju je aktualno koroško, posebej tudi avstrijsko zgodovinopisje, še posebej glede na čas anšlusa in 2. svetovne vojne ali glede na obravnavo vojnih zločinov, ki so jih storili nad slovenstvom in drugimi avstrijski nacionalni socialisti. Avtorji študije *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* so mi publicistu Gajšku in občinstvu izčrpno odgovorili o bilateralni komisiji zgodovinarjev, ki povezuje Slovenijo in Avstrijo in kjer se kaže prav v takem bilateralnem sodelovanju tudi pot, po kateri nameravajo naprej. Hkrati gre za končno poročilo godovinarjev pred vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo, v katerega so se vključili tudi zgodovinarji s svojo stroko in raziskovanji. Na tej poti gredo slovenski in avstrijski zgodovinarji evropsko neobremenjeno pot, kar pa zadeva same avtorje knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, so avtorji izrekli, da sicer niso vezani na nobeno institucijo posebej: neodvisno zgodovinopisje pa lahko opredeli tudi zgodovino Slovencev še od leta 2002 do vstopa v Evropsko unijo. Zgodovinski projekti potekajo sicer na avstrijskih univerzah, pri čemer so Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič pri zgodovinskih študijah in raziskavah poudarili pomen celovške Univerze. Mnoga vprašanja skupne zgodovine pa ostajajo še vedno odprta in so zato vsebinsko in formalno nezaključena, tudi ko gre za posebne interese držav.

Denacifikacija – državno orodje zaplemb

Mednarodni, zlasti pa avstrijski problem denacifikacije predstavlja v zgodovinsko–pravnem smislu pregled izročenih vojnih zlikovcev tuji državi, kjer so storili zločine v 3. rajhu kot vodje, poveljniki, naredbodajalci, zdravniki, agenti tajne policije, v jurišnih oddelkih ali policijsko... Avstrijski vojni zločinci so lahko upali, da bi utegnili biti sojenje v lastni državi Avstriji, katere državljani so bili z upoštevkom todržavne ustave, drugače sojeni, kot v primeru revolucionarnih vojaških sodišč komunistične Jugoslavije, ki so uprizarjala montirane in politizirane ali partijsko vodene sodne procese za javnost. V revolucionarnem sodstvu je namreč veljalo, da je vsakdo kriv že znano ali prejudicirano vnaprej, saj je bil stigmatiziran politično in brez možnosti kakršnekoli prave obrambe, kaj šele v smislu pravne države. Tudi v mednarodnih okvirih hladne vojne kot ideološkega protikomunizma in protiimperializma na vsaki strani posebej med velesilami so lahko primeroma Američani in Britanci delovali drugače, v prid Avstriji, medtem ko je Sovjetska zveza delovala – pred sporom Tita s Stalinom – v korist svojih satelitskih ali komunističnih diktatur, med katere je spadala tu Jugoslavija, s tem pa Slovenija.

Medtem ko so avstrijski, zlasti avstrijski koroški povojni deželni glavarji branili svoje, tudi nacionalno socialistične partije in hitlerjance, češ da niso bili vsi člani te partije soudeleženi pri vojnih zločinih neposredno, niti da niso bili vsi storilci, so jugoslovansko–slovenski oblastniki ravnali v skladu s komunistično doktrino čistk n politične preprečitve večstrankarskega političnega sistema.

V zgodovinski študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* so Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič opredelili komaj kaj več kot še

polovičarsko denacifikacijo in pregon vojnih zlikovcev na Koroškem s strani avstrijske države, ki je v regionalnem pomenu potekala le z ukazom britanske vojaške vlade ali z uredbami varnostne direkcije do začetka leta 1946; zborovanja leta 1947 tako imenovane *zveze domovini zvestih južnih Korošcev* so prav tako celo ohranjala uradniško kontinuiteto 3. rajha nespremenjeno ter preprečevala slovensko udeležbo v upravi. Tudi zakonov avstrijske zvezne vlade o denacifikaciji na Koroškem niso izvajali pravilno, saj so šele januarja leta 1946 na posvetu okrajnih glavarjev in vodilnih uradnikov sprejeli odločitev, da se izvede vsaj uradna registracija nacionalsocialistov, ki naj bi dokončno razmejila krivce sedemletnega zatiranja in tedaj težavnega položaja Avstrije od zgolj oportunistov. Tako niso niti približno enako obravnavali nacističnih simpatizerjev, sopotnikov, pridruženih partijcev kot vodij in koristolovcev. Z zakonom o vojnih zločinih in prepovedi nacistične dejavnosti s 1.2.1946 so morale z bivšimi nacionalnimi socialisti avstrijske oblasti obračunati same, ko se je vendarle vedelo, da so mnoge sprijene osebe zaradi pomanjkanja zakonite osnove za obtožnico kar na prostosti. Tako so koroške varnostne oblasti do 31.3.1946 na osnovi zakona o vojnih zločincih primeroma zaprle skupno 141 oseb, po zakonu o prepovedi nacistične dejavnosti 76 oseb; skupno se jih je med registracijo, v skladu z zakonom o prepovedi nacistične dejavnosti na Koroškem, od 9. do 29.2.1946 javilo kar 45.175 oseb, izmed teh jih je 37.398 vložilo prošnjo za spregled registracije. Denacifikacijska zakonodaja se v Avstriji leta 1946 torej ni izvajala enakomerno, sicer pa so izvedle vrsto procesov proti vojnim zločincem tudi britanske oblasti po britanskem zasledbenem pravu. Edini na Koroškem, dne 16.11.1946 obešeni in na smrt obsojeni zločinec, je bil primarij in vodja celovške norišnice in hiralnice Franz Niedermoser, ki mu je obtožnica očitala umor vsaj 400 ali več zdravljenecv ter mu je bila prošnja za pomilostitev zavrnjena..

Sodbe

Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič v zgodovinski študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* navajajo, kako je zatožna klop na avstrijskih sodiščih bila sodna klop zavlačevanja, največ na rovaš čakanja na izid londonske pogodbe, pa tudi v upoštevanju počasnih postopkov, ki naj bi privedli do sodnih obravnav zoper vojne nacistične zločince. Ker ne gre za zgodovino v smislu "kaj bi, ko bi..." ali glede na pogojne možnosti, ki se niso zgodile, marveč za zgodovino vojnega in upravnega ali uradno državnega kriminala kot nacističnega terorja nad prebivalstvi, je treba poznati politične razmere v povojni Avstriji in Sloveniji ali v komunistični Jugoslaviji, ko so ljudska sodišča sicer delovala, vendar je bilo slišati očitke, zlasti s strani avstrijskih komunistov in demokratov, da je avstrijsko sodstvo proti "prominentnim" zlikovcem neaktivno ter da odlaga procese v nedogled. Tukaj omenjajo Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič v zgodovinskem členjenju državne stvarnosti, ko je *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, primeroma nasilno izseljevalnega zlikovca Aloisa Maier–Kaibitscha in nadalje proti Franzu Knapitschu ali proti že omenjenemu taboriščnemu zdravniškemu zločincu Ramsauerju, medtem ko niso oblasti preganjale zaradi menda nezadostnih dokazov nacističnih "veljakov" Meinrada Natmeßniga, Wladimira Pawlowskega, Gustava Strutza, Hansa Steinacherja in Karla Fritza, ki so bili deležni celo nagle rehabilitacije. Proces proti zlikovcu Maier–Kaibitschu je spremljalo v podtonu ideologizirano javno mnenje, ki je obujalo znane oblike resentmenta v smislu naklepnega potuhnjenega šovinizma še naprej.

V obsodbi Maier–Kaibitscha so nedvomno vplivali eksponenti osvobodilnih slovenskih frontnikov, ki so kot priče izpovedali med dru-

gim, da je bila Koroška, s tem tudi Avstrija soodgovorna za nacistične zločine: obsojeni Maier–Kaibitsch pa je bil označen javno kot provincialni filister brez državljanskega poguma in vdinjajoč Himmlerjev eksponent, ki je uveljavljal moč in voljo 3. rajha z množičnim izseljevanjem in nasilno germanizacijo – toda izvršitev izrečene kazni je temu esesovskemu polkovniku spet iz "zdravstvenih razlogov" izostala, leta 1956 je bila dosmrtna stroga zaporna kazen odpuščena z učinkom pogojne obsdobe in z določitvijo petletne preizkusne dobe. Po Maier–Kaibitschevi naravni smrti so že leta 1958 koroški hajmatdinstovci poskušali celo zagovarjati izseljevalno germanizacijski teror 3. rajha, ki ga je zganjal zlikovec, celo več, Maier–Kaibitschevo vdinjanje nasilju so hoteli celo bagatelizirati ter so formulirali nasilje kvečjemu kot nekakšno napako in lopova slavili, kot navaja *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, takole: »Maier–Kaibitsch ima svoj spomenik v srcih Korošcev. Ko usako leto 10. oktobra žarijo z gora kresovi svobode, se bodo naši rojaki tudi v prihodnje spominjali tega moža, ki je iz brezmejne ljubezni do domovine šel trdo trnovo pot.« (60. str.). Dikcija je kakor komunistično proslavna in skoraj socialistično narodno herojska na jugobolševiški način. Nemško zavedna in nacionalna Koroška kot nadaljevalna sloga države moči je javno povzdignila svoj glas za znanega zlikovskega esesovca, ki je izseljeval slovenstvo. V zgodovinski študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* so Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič obravnavali Maier–Kaibitschevo zločinsko in slovenstvu arijsko, sicer poljugoslovansko–polnacinemško sovražno vlogo na straneh 54 do 62, da so opredelili ne le zvezo z Rainerjevo politiko nacistične prisile, ampak tudi pomen sojenja etničnim stereotipijam v avstrijski državi zavesti.

Uradno, torej državno avstrijsko–nemško izseljevanje slovenstva s koroškega slovenskoetničnega in zgodovinskega ozemlja je bilo predvideno ne le z zaplembo premoženja s krivico nacističnega terorja, marveč tudi s popolnim raznarodovanjem. O tem je zapisal primeroma Valentin Sima v članku *Nasilje in odpor 1941 do 1945* med drugim o Maier–Kaibitschevi izvrševalni vlogi oblasti ob drugih, da se je "asimiliranje" (vsaj deloma in v tendenci) spremenilo s tretjo stopnjo eskalacije raznarodovalne politike na Koroškem – z množičnim izgonom slovenskih družin 14. in 15. aprila 1942, kajti s to akcijo je bila zajeta populacija, ki je bila sicer slovensko govoreča, gotovo v glavnem tudi narodno zavedna, toda izgnana je bila načeloma ne glede na njeno morebitno pripravljenost, da se podredi raznarodovalni politiki, to je, da se asimilira. Torej kriteriji za to, razmišlja Valentin Sima, očitno niso bili povsem jasni, saj se je v teku konkretne priprave pregona in med samo akcijo zmanjšalo število ljudi, ki so jih dejansko deportirali v Nemčijo, namreč od prvotno predvidenih 1.220 na končno 917, torej za približno četrtino. Liste tistih družin oziroma oseb, ki so jih hoteli in naklepali izseliti, sta pripravila urad Maier–Kaibitsch in vodja celovškega gestapa Ernst Weimann, ki je listo s 1.220 osebami predal štabu, ki je bil takrat odgovoren za operativno izvedbo deportacije. Kdor pozna iz Heglove *Filozofije zgodovine* obravnavanje srednjeveškega in poznejšega pregona v čarovniških procesih, ve, da so za zlo lažne obdolžitve in krivega suma krivoverstva ustrezali določni sosedski premoženjski in drugi apetiti, ko si ji marsikdo pridobil vsaj del premoženja z uničenjem sosedove "čarovniške" družine... Ker je bila ne le premoženjska zavist nacepljena v "lovu na čarovnice" po nacistični raznarodovalni in rasni zakonodaji in po operativnih izvedbah deportacij zlasti z uničevalno prisilo ljudsko tovariškega ali partijskega enoumja, torej s slepim političnim fanatizmom in po firer–principu, so poskušali "odgovorni" po

vojni svojo odgovornost potisniti v odgovornost partijskega tipa, le da ni bilo več jasno, kdo bi naj bil odgovoren: enako pri Rainerjevem, enako pri Maier–Kaibitshevem in drugih procesih zoper vojne zločince, tudi v nürnberških procesih. V splošnem je bil predviden izgon po Himmlerjevi odredbi z dne 6.2.1943, ko naj bi bilo rešeno koroško vprašanje tako, da bi izvršili to odredbo z deportacijo vsaj 50.000 oseb z dvojezičnega ozemlja Koroške..., s pomočjo hajmatbundovcev (*Heimatbund* je domovinska zveza, v novoreku predstavlja nacistično okrožno vladajočo silo) in hajmatdinstovcev (*Kärntner Heimatdienst* je bila Koroška domovinska služba), članov Koroškega šolskega društva Južne markve (*Kärntner Schulverein Südmark*) in drugih sovražnikov slovenstva. Operativni štab za izselitev je deloval nemilostno in uradno brezobzirno, z vnaprej doslednim pripravljanjem list oseb, ki jih je "bilo treba" deportirati ali jim uničiti družine. Valentin Sima spregovori v članku *Nasilje in odpor 1941 do 1945* o slednjem takole: »Kako je točno potekalo sestavljanje liste omenjenih 1.220 oseb, iz katerih virov so bila imena in katere osebe iz različnih uradov so bile na raznih stopnjah postopka vključene, do danes ni povsem jasno. Tega vprašanja tudi ni mogel pojasniti proces proti Aloisu Maier–Kaibitschu pred ljudskim sodiščem v Celovcu oktobra 1947, kar niti toliko ne začudi, saj so poleg obtoženca bile v večji ali manjši meri v zadevo involvirane tudi priče, ki so o tem lahko kaj povedale.« (glej v *Koroški Slovenci, Bilanca 20. stoletja*, uredila Tina Bahovec – *Zgodovina brez meja* – Zgodovinska serija Oddelka za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope na Univerzi v Celovcu in Doma prosvete Sodalitas v Tinja/Tainach, 8. Zvezek, Mohorjeva, Celovec – Ljubljana – Dunaj, 2000/2001, 183. str.). Tu je omenjeno, da utegne biti zgodovinsko verjetno, da so pri izboru družin, predvidenih za deportacijo, bili upoštevani tako narodnostni kot tudi premoženjski kriteriji in da so bili v postopku udeleženi v večji ali

manjši meri uradi in skupine izvršilno opolnomočenih, kot primeroma gestapo, varnostna služba SS ali Sicherheitsdienst – SD, partijski funkcionarji in kmečki vodje na raznih ravneh, od kraja oziroma občine do okrožij, tudi župani in urad Maier–Kabitscha z vsemi prejšnjimi povezavami, vse do zaupniške mreže hajmatbundovcev po dvojezičnem ozemlju. Ta model je privzela skoraj v vsem tudi jugoslovanska povojna ozna in tudi potem udba, ko je po partijskem enoumju izvajala oblast socialističnega samoupravljanja, čeprav v prikritih oblikah pregonov in s prepolnimi političnimi zapori, namreč vse do zloma komunističnega režima in sesutja jugoboljševizma; tudi slovenski socialistično samoupraven sistem je uvažal hišne in ulične zaupnike, imel je udbomafijski pregled na način gestapa v podjetjih, tovarnah, šolah in drugih institucijah, izvajal pa je trdo oblast s funkcionarji zveze komunistov in drugih "družbenopolitičnih organizacij", z javnimi tožilstvi in predsednicami ali predsedniki skupščin občin ter občinarskih izvršnih svetov, na vasi pa szdljevske in z vaškimi "župani" oziroma funkcionarji, kar se je pletlo od "terencev" do zveznih ali belgrajskih klubskih revolucionarjih poklicnih penzionistov ter do maršalsko ključavničarskega diktatorja.

Vprašanja, ki sem jih o nacistični diktaturi in o totalitarni državi moči (Machtstaat) postavljala književnik Vladimir Gajšek, so izhajala iz doživetega izgnanstva očeta Avgusta Gajška in matere Ane Gajšek, roj. Otorepec, ko je bila družina Gajšek izgnana zaradi slovenske kulturne zavesti in navezanosti na generala Rudolfa Maistra ter na Maistrove borbe. Značilno je, da so bivši nacisti lahko tudi po 2. svetovni vojni urejali stvari, ker so se prelevili preprosto v komuniste in bili dosledni partijci z zvezami: bivši izgnanci pa so bili, če so le omenjali provenienco komunističnih povzpetnikov, ob službo in na robu preživetja.

Bistvo raznarodovanja in ljudskost

O nacistični raznarodovalni politiki je spregovorilo med drugim že prej tudi zborovanje avstrijskih zgodovinarjev za sodobno zgodovino (Österreichischer Zeitgeschichte–Tag) leta 1995 v Linzu, kjer so opredelili tudi odnos vladajočega nsdapejevskega nemškega avstrijstva do Slovencev na avstrijskem Koroškem in do izseljevalno nasilne ter nihilistične politike, primeroma je o tem spregovoril v svojem referatu *Tipi in modeli poteka etnične homogenizacije pod prisilo (Typen und Verlaufsmodelle ethnischer Homogenisierung unter Zwang*, 1995) takrat Hans Haas, isti tudi v premislekih z Rudolfom G. Ardeltom in Christiaanom Gerbelom kot izdajateljem. Bolj kot gotovo in dejansko bi bil ob "zgodovinskih predvidevanjih" zavoljo določnih avstrijskih nejasnosti Alois Maier–Kaibitsch brž obsojen pred jugoslovanskim ali slovenskim vojaškim sodiščem na smrtno kazen, ko bi bil izročen slovenski partizanščini. V resnici pa je bil omenjeni nacistični krvolok celo izpuščen iz zapora...

Vprašanje kazni se tudi v tem primeru postavlja pod oznako ničejanstva, ko je Nietzsche sam opredelil stvar kazni med drugim v polemičnem spisu *H genealogiji morale* takole: »– *Torej, da se vrnemo k stvari, namreč h kazni, moramo na njej razlikovati dvoje: najprej nekaj, kar je na njej relativno trajno, rabo, akt, 'dramo', določen strogi niz procedur, po drugi strani nekaj, kar je na njej nestanovitno, pomen, smoter, pričakovanje, ki se veže na izvrševanje takšnih procedur. Pri tem lahko brez nadaljnjega predpostavimo, per analogiam, skladno z zgoraj razvitim glavnim stališčem historične metode, da je sama procedura nekaj starejšega, nekaj, kar je predhodno njeni uporabi v kazni, da je slednja šele bila priložena, z razlago dodana proceduri (ki je*

že dolgo obstajala, vendar v nekem drugačnem običajnem pomenu), skratka, da *ni* tako, kot so doslej domnevali naši naivni genealogi morale in prava, ki so vsi skupaj domnevali, da je procedura **iznajdena** zaradi kazni, tako kot so nekoč domnevali, da je roka **iznajdena** zaradi prijemanja« in shematsko, »Kazen kot sredstvo, da se nekoga naredi neškodljivega, kot sredstvo za preprečitev nadaljnje škode. Kazen kot odplačilo škode oškodovanemu, odplačilo v kakršni koli obliki (tudi v obliki kompenzacijskega afekta). Kazen kot izolacija motnje v ravnotežju, da se prepreči nadaljnja širitev motnje. Kazen kot način vlivanja strahu pred tistimi, ki določajo in izvršujejo kazen...« in »Kazen kot kompromis z naravnim stanjem maščevanja, kolikor ga močni rodovi še ohranjajo in terjajo kot privilegij. Kazen kot vojna napoved in vojni ukrep proti sovražniku miru, zakona, reda, oblasti, proti sovražniku, ki se ga šteje za nevarnega za skupnost, za kršilca pogodbe z oziroma na njene predpostavke, za uporabnika, za izdajalca in kršilca miru in proti kateremu se bori s sredstvi, ki jih ima vojna vedno pri roki.« (13. poglavje). Sama kazen, ki je zadela primeroma dva pomiloščena nacistična zločinca – H. Doujak (pomiloščen in 31.10.1952 v Podrožci predan avstrijskim oblastem) in propagandaistični saboterski esesovec F. Hradetzky (30.7.1952 izpuščen iz zapora, umrl 6.11.1991 v Beljaku), – ni mogla biti dejansko učinkovita, kolikor je delovala zgolj politično in kolikor je zadevala genealogijo politične povojne morale. Zdi se, da je bila učinkovita le in zgolj smrtna kazen, ki je kljub političnemu procesu zoper F. Rainerja in soobtožene v Ljubljani, na revolucionarnem sodišču, javno zadostila z razglasitvijo določno pravičnost.

Določna potuhnjena nabodrenost je hotela s koroške strani diskreditirati vnaprej ljubljanski spektakularni in montirani sodni proces proti

Friedrichu Rainerju, ki je dejansko potekal v pomenu politične obtožbe in komunistične vnaprejšnje obsodbe znanega vojnega zločinca in zvestega Hitlerjevega pristaša. Problem teroristične germanizacije na avstrijskem koroškem je pripadal resničnemu izvajanju skrajnega nasilja nad slovenskim prebivalstvom in civilno družbo. To je javno zaznal tudi Janez Drenovec, tiskovni ataše jugoslovanskega predstavništva v Avstriji, ki je prav ob Rainerjevem procesu dognal med drugim, da je bila sistematično nasilna in uničevalna germanizacija slovenstva pravzaprav *izhodišče in zgled za zločinski germanizacijski in okupacijski režim nacionalsocialistov na priključenem slovenskem ozemlju*. (61. str.).

Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič v zgodovinsko analitični in izčrpni knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* posvečajo anatomiji političnega spektakularnega procesa zoper Fridericha Rainerja: 3. poglavje - *Gauleiter in nemški državni upravitelj dežele dr. Friedrich Rainer: Nacionalsocialistična kariera*, – 4. poglavje - *Pred vojaškim sodiščem IV.armade Federativne ljudske republike Jugoslavije: Anatomija političnega spektakularnega procesa*, – 5. poglavje - *Spekulacije glede Rainerjeve smrti*; v podnaslovih 3. in 4. poglavja s sprotnimi fusnotami dokumentirajo Rainerja kot vojnega zločinca, ki je bil predan jugoslovanskim oblastem v politično sojenje, pokažejo njegovo življenjsko zavoženost in sprijenost, ki ga je privedla do obtožnice in smrtne sodbe. Dr. Friedrich Rainer, ki je okupacijsko nacistično upravljal Jadransko primorje in Istro vse do Reke, deloval pa tudi zlasti na Gorenjskem, je, kot poročajo Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič, bil tipičen pripadnik diktature, vzgojen v provincialno rasističnem avstrijskem okolju, kjer si je lahko umišljal, da je izvoljen po usodi, podobno kot vodja 3. rajha. Eksistence so si s psihologizmi uniformiranosti in uniforme ter oborožitve podobne tako v nacionalno socialističnem mla-

dinskem smislu telovadništva kot v smislu skojevstva, kjer so veljala docela podobna pravila uniofrmirane izbranosti in čilosti. Vzgoja mladine k političnemu fanatizmu je pomenila tu in tam podlago vrhovnih firerjev, pa naj je šlo za Hitlerjev *Moj boj* ali za Leninove in Stalinove spise ter zgodovinsko indoktrinacijo boljševizma; če je bil 3. rajh Hitlerjeva Nemčija, je bila po 2. svetovni vojni možna edinole Titova Jugoslavija, tam prej hajot kot hitlerjugend (HJ), tukaj Titova mladina in Titovi pionirji... Jugoslavija je pozneje s politično šolo v Kumrovcu, rojstni vasi diktatorja, do koder so speljali tudi asfalt in opremili pokrajino, uredila priznanje formalne izobrazbe svojim pristašem, medtem ko ni priznala od leta 1952 izobrazbe Teološke fakultete Univerze v Ljubljani... Značilno za obliko nemškega nacionalnega in jugoslovanskega samoupravnega socializma je torej še skupna zagrizenost proti veri in kleru, saj sta obe vladajoči združbi predvidevali svojo vladavino s svojimi mitologijami in idejnopolitičnimi zasvojenostmi. Šele po končani 2. svetovni vojni, v kateri je bil nacionalni socializem in prej fašizem – s proslulim propadom Italije – zlomljen, se je pokazala vsa sprijena ničvrednost bivše oblasti in nomenklature. Vse dokler pa je vladal na čelu 3. rajha tovariš Adolf Hitler s svojimi, so ga šteli za političnega genija, izvrstnega stratega in odrešitelja nemške ljudskosti, tako rekoč za zagovornika velenemške svobode in uresničevalca svobode sveta po nacističnem slogu in metodi.

Spektakularna zgodovinska scena

Študija Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča govori nedvomno tudi o pomenu *zgodovinskih oseb* v času socialističnih diktatur vladajočega (lumpen)proletariata kot nižjega srednjega sloja, ki se je oklical oblastno za *Ljudstvo*, torej za folk in folksdojčerstvo, ko so prav vodilne zgodovinske osebe krojile usodo narodov in skupnosti, posamičnikov in njihovih družin ter drugih skupin. Vprašanje, kako se je lahko F. Rainer vključil v čas diktature socializma kot vodilna zgodovinska oseba na Koroškem in dlje, vse do Primorja in Istre in čez Gorenjsko, kaže na vpliv dovolj jasno izražene javne brezobzirnosti, ki se je usklajevala hkrati z doktrino nacionalnega nemškega socializma ter monopartije s firerjem na čelu. Vprašanje je, kako se je mogel družinski človek Friedrich Rainer, ki je imel osem otrok, poročen z Ado Pflüger iz Jagendorfa/Šlezija v Celovcu (21.5.1932), tako strahotno spozabiti, da je tudi kot pravnik zašel v obveščevalno uniformirani fanatizem in sprejel obubožanje duha kot bestialnost. V Avstriji je namreč Rainer svojo nacionalno socialistično dejavnost spretno prikrival še leta 1935 in deloval v ozadju, obveščevalni esesovec je postal leta 1934. Ob hišni preiskavi stanovanja in pisarne so našli obsežno nacistično gradivo, v spalnici je imel obešeno Hitlerjevo sliko, ob takšnem političnem propagandnem gradivu so uvedli zoper Rainerja tudi postopek zaradi suma zločina veleizdaje, pa tudi je moral pretrgati službo s Fresacherjevo notarsko pisarno, kot je izposloval tedanji vladni komisar Bernhard Scheichelbauer, prav tako je bil z odlokom zveznega ministrstva za sodstvo 14.10.1934 črtan s seznama notarskih kandidatov – v priporu je ostal, ne da bi mu uspeli dokazati zločin veleizdaje, do izpustitve zaradi bolezni 5.3.1936, pravni zastopnik Hans Pichs pa ga je štel za žrtev nesrečnega naključja. Zdaj so Rainerjevi zagovorniki ubrali tudi v politični

javnosti drugo taktiko, nekdanji zvezni minister Vinzenz Schumy, ki je bil tedaj odvetnik Deželne zveze kmetijskih zadrug na Koroškem, je menil, da je izpustitev Rainerja iz pripora še celo prispevek k pomiritvi na Koroškem, odvetnik in nekdanji zvezni minister Guido Jakoncig sta se obrnila kot Rainerjeva zagovornika tudi na Bruna Hantscha, vodjo državnopolitičnega oddelka glavne direkcije za javno varnost. Sam Rainer je trdil pretkano, da najdene nacistične propagande sploh ni doma, s Hitlerjevo sliko vred, uporabljal kakorkoli v kakšne političnopropagandne namene, skliceval se je še na normalizacijo nemško–avstrijskih odnosov po julijskem dogovoru 1936 in vložil prošnjo za ponovni vpis v seznam notarskih kandidatov – odredbe proti njemu so bile razveljavljene 26.3.1937.

Nadaljnji politični in esesovski vzpon Friedricha Rainerja je bil zagotovljen z doslednim vijuganjem strankarskega karierista, ki je bil navezan na Hitlerja in druge vrhovne pristaše v nacionalno–socialistični nemški proletpartijski tovarišiji (nemška partijska nacionalnosocialistična *Genossenschaft* = *tovarišitvo*, tovarišija ustreza proletpartijskemu in komunističnemu izrazu članskemu *tovariš*, *tovarišica* -nem. *Der Parteigenosse*, *die Parteigenossin* = partijski tovariš/ica, kar je kakor obvezno še v letu 2002 v obveznih slovenskih državnih, to je v osnovnih šolah, čeprav se reče tovariško-oblastniško, da češ samo "iz navade", namreč iz navade totalitarnega režima, ki prevladuje kot šolsko socialistično samoupravljanje prav v slovenskem vzgojno-izobraževalnem državnem sistemu; vzgoja obveznošolskih rodov v državnem sistemu je slovensko še vedno podrejena kompartijnosti, ker morajo šoloobvezni otroci še naprej klicati zaposlena osebja le kot *tovariš*, *tovarišica*; v primeru, da kateri meščansko ali krščansko vzgojeni otrok ne bi klical v državni obvezni šoli zaposlenih šolskih oseb kot *tovariš* ali *tovarišica*, je slabše ocenjen in sicer šikaniran ter krivično kaznovan).

Prastrah in prapočelo regionalne tesnobe v svetu

Ko teče govor o tako imenovanem prastrahu v nekakšni pragermansko mitološki samozaverovanosti nekaterih avstrijskokoroških nacionalistov, je mogoče vedeti, da je bila in je še Avstrija s Koroško vred na severu izza Balkana, narobe pa je ta južnovzhodna nemška dežela videna s strani Nemčije: drugače gleda na Celovec kdo iz Hamburga ali Prizrena. Avstrijski prastrah je zasidran ponekod v nacionalnosti kot bojazen pred balkanizacijo dežele ali vsaj pred jugoslovanizacijo, kolikor je bil poden nacizma res na dnu ljudomrznosti in sovraštva do drugih narodov. Po takšnem kriteriju je slovenski narod, ki je dolga stoletja zgodovinsko bival pod germansko ali avstroogrsko oblastjo, tičetrst stoletja pa pod balkansko–jugoslovansko oblastjo, pravzaprav izvoljen narod v svoji suvereni državi in z lastnim uradnim jezikom ter v mednarodni priznanosti. *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* lahko vzbuja v slovenstvu vprašljivost, saj je celo anatomija političnega spektakularnega procesa v komunistični Sloveniji leta 1947 pokazala, da je bilo nemogoče razkosati slovensko narodno telo tudi v 2. svetovni vojni in s holokavstom po njej. Študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča zgodovinsko opredeljuje zategadelj nekatere razsežnosti sodobne zgodovine, ki ima svoje tudi sociopsihološke značilnosti ter kaže na problem dominacije v državi partijske in unitarne oblasti.

Ko je F. Rainer naklepal preusmeriti kulturno tradicijo mesta Salzburga – tega Mozartovega, glasbeno uglašenega mesta – in salzburško okrožje spremeniti le v nacistični center, je nameraval ustanoviti s svojimi esesovsko univerzo, zato je ustanovil inštitut esesovske tako imenovane

dediščine prednikov, prav tako je vpeljal salzburške znanstvene tedne. Iz Salzburških slavnostnih iger je zanikal vso njihovo preteklost, češ da je bila preveč čifutska ali da so te igre predstavljale le nekakšno židovsko kozmopolitsko spakovanje; s podobnimi očitki so se srečevali tudi pesniki in pisatelji v komunizmu, le da niso bili obtoženi židovskega kozmopolitnega spakovanja, ampak le zahodnega kozmopolitskega spakovanja, ki da je zoper samoupravni socializem, čeprav le posredno... Celo več, F. Rainer se je po tisku javno hvaličil, da ni na Salzburškem – leta 1938! – več nobenega Juda. Tako imenovana človeško pasemska čistost, ki so si jo pripisovali pedigrejsko nacionalni nemški socialisti, naj bi po izračunu izmere lobanje (kranologije) in po prednikih potrdila, kdo je arijske pasme in kdo je drugače človek, ki je brez take pasemske oznake. Tudi v slovenskih osnovnih šolah so imeli tako rekoč sistemske kranološke preglede šoloobveznih otrok, da so ugotavljali pri učencih njihovo arijsko pasemsko čistost. O judovstvu in prijateljih sem pisal med drugim Vladimir Gajšek v prispevku *Mariborski Judje in drugi*, ko je opredelil njihovo ahasversko intelektualno in delavno poslovno vlogo med drugim takole: »*Takšno označevanje je v skrajno brutalni sili in holokavstvu prišlo v modo socialistične diktature 3. rajha. In vendar je dobro vedeti, da prav v naših krajih tistih židovsko označevalnih predpisov vse do izгона Židje niso prav upoštevali in se jih niso strogo držali, saj so bivali boljcone tudi v krščanskih čertih, prav tako pa so kristajani živeli v getih, kjer so pač imeli hiše. Judje starega porekla so bili izključeni iz javnih služb in niso mogli imeti javnih ali državnih funkcij v Evropi, zato pa so se kajpak uveljavljali v svobodnih poklicih in jih imamo v vseh umetnostnih zvrsteh, kljub lastni prepovedi, da bi se ukvarjali z obrtjo, pa so bili izvrstni izdelovavci pečatov in zlatarji.*« V *Knjigi o Mariboru* Vladimira Gajška je odlomek *Mariborski Judje in drugi* del knjige, ko se ve, da je nacizem 3. rajha

divjal v germanizaciji nacističnega Maribora totalitarno in s struktur-
nim državnim terorizmom podobno kot v avstrijskih mestih, avtor pa
pomni, da so mu slovensko zavedne starše tovariši folksdojčerji ali hit-
lerjanski petokolonaši ob podpori gestapa izgnali iz rodnega mesta od
meljske kasarne v zaprte živinske vagone, potem pa neznankam, s
postankom v Novi Gradiški, torej le do zadnje postaje Sarajevo, ki je
postalo tudi mesto slovenskih izgnancev. Tovariš F. Rainer je čistil na
enake načine tudi deželo in kulturno mesto Salzburg, pa tudi avstrijsko
Koroško in Celovec.

Ko je poskušal F. Rainer spremeniti Salzburg kot glavno mesto avstrij-
ske istoimenske dežele, za časa Rimljanov Juvavum, na bregovih reke
Salzach, ni poznal iluminiranih rokopisov ali umetne obrti v srednjem
veku prav tam, tudi je kakor sproti nacionalno socialističnop pozabljal
na salzburški barok in na štiri znamenite cerkve, ki jih je načrtoval
Johannes Bernh. Fischer von Erlach (Dreifaltigkeitskirche, Kollegien-
kirche, Ursulinnen-krirche in Johannesspitalkirche), pa je zase zavzel
rezidenčno palačo in se oskrbel z umetninami, največ z gobelini in
baročnimi garniturami iz Rotchildove dunajske posesti... Podržavljenje
lastnine bogatih narodnih sovražnikov kot sovražnikov države je koris-
tilo vselej le oblastnikom, ki so se obdali tudi z nagrabljeno bogatijo, ki
si jo je vzel podobno kot komunisti, ko je bil pač šef državne uprave,
sprva kot deželni glavar, po vzpostavitvi državnih okrožij pa državni
upravitelj dežele, sicer pa je vodil gestapo in varnostno službo
(Sicherheitsdienst)... –

Nacizem je praktično hotel deportirati vse slovensko govoreče ljudi, ki
so jih šteli za nekakšne "bastarde" kot nekakšne "vindišarje"... Posebej
je obdelal *Nasilje in odpor 1941 do 1945* Valentin Sima, ki je nacizaciji
slovenstva med drugim, tudi z omembo F. Rainerja, zapisal: »Zorn

navaja kot indic za načrte nacistov o izgonu 50.000 ljudi iz južne Koroške tudi članek gauleiterja v glasilu koroške NSDAP iz decembra 1942. Res je, da Rainer tam napoveduje rešitev tako imenovanega 'koroškega vprašanja' v letu 1943 in da govori o rešitvi problema 'v najkrajšem roku' in o potrebnih 'dostikrat tudi trdih ukrepih'. Goto-vo so s trdimi ukrepi mišljene (tudi) deportacije, toda v članku samem je odlomek, iz katerega je možno sklepati, da Rainer nima v mislih masovnega izгона prebivalcev: / Če bodo med to akcijo potrebni tudi trdi ukrepi, poudarjam, da se stranka kot en mož postavlja prednje v zavesti, da sem jih ukazal, in da so zato potrebni, in da ne smejo izostati. Sicer pa je, kot upam, potrebno le pri maloštevilnih nepopravljivih in državne skupnosti nevrednih elementih uporabiti trše ukrepe. V ostalem, se ve, da je večji del prebivalstva jezikovno mešanega področja zvest koroški domovini, rajhu in führerju. Samo ? bo z razumevanjem sprejelo in aktivno pomagalo pri bodočih ukrepih za ponemčenje javnega življenja. Samo bo tudi začutilo, kako državljani rajha delajo dobro, če vzgajajo svoje otroke za Nemce in jih že v mladosti v domači hiši napravijo za polnopravne pripadnike nemškega naroda. Z vsem razumevanjem in prizanesljivostjo bomo šli preko priljubljenih uredb in jezikovnih navad in zahtevali več od mladine in starejših. ' / Mislim, da ta vir ne podpira teze o načrtu za izselitev 50.000 prebivalcev iz južne Koroške.«

Slovenski pesnik, mladjeviski urednik in avstrijski politik Karel Smolle je pisal o obdobju slovenstva glede na nacionalni nemškutarsko prirejenje ali arijskoproletarski socializem v prispevku *Koroški Slovenci in avstrijske politične stranke* primeroma takole: »V 'Koroškem Slovencu' z dne 4. maja 1932 sem našel prvo zelo resno opozorilo glede Hitlerja in – v isti številki – tudi tarnanje nad propadom Krščanske socialne

stranke, občasne partnerice koroških Slovencev. Ob ustanovitvi Kmečke zveze leta 1932 se je tudi pokazala konkurenčna situacija s krščanskimi socialci. Ob vedno večji krepitvi nacionalsocialistov so Slovenci videli neko garancijo v sodelovanju s stanovskim režimom Dollfußja z enostavno formulo 'Dollfuß je proti nacionalsocialistom – mi smo tudi proti njim, zato smo za Dollfußja.' / Ko se je 3. oktobra 1934 poslavljajal 'stari' deželni zbor, je Franc Petek še zahteval razveljavitev ljudskega štetja. Slovenci so izgubili dve pomembni poziciji. V novo imenovani deželni zbor so sicer prišli trije Slovenci, namreč Rudolf Blüml za Cerkev ter Karel Mikl in Albert Breznik za kmetijstvo, toda slovenska manjšina je obžalovala, da kot taka ni bila več zastopana v deželnem zboru in da tudi ustava ni upoštevala Slovencev. Konflikti med Slovenci in Nemci so se sedaj večinoma odigrali na občinski ravni, na deželni ravni pa so Slovenci zahtevali zastopstvo svojih kulturnih interesov v deželnem zboru. / Koroški Slovenci – kljub včasih izraziti ideološki bližini – niso razvili ne do Seipla ne do Dollfußja pa tudi ne do Schuschnigga posebno efektivnih odnosov. Tolažili so se z raznimi izjavami, kot npr. s Schuschniggovimi izjavami v Celovcu, v katerih je obsojal 'renegate'; tolažili so se z Avstrijo kot krščansko državo, vendar v konkretnih političnih pogajanjih tudi za časa stanovske države ni bilo nobenega napredka. / Kljub neuspešni 'veliki politiki' je prišlo med Slovenci do močnega razcveta prosvetnega in izobraževalnega dela (izobraževalni tečaji, kuharski tečaji, igre z množično udeležbo), za kar pa se država ni bogve kaj brigala. Hkrati se je večal vpliv Heimathunda in Aloisa Maier-Kaibitscha. Kljub temu je bilo pisanje v 'Koroškem Slovencu' zelo pogumno. Z dejanskim prevzemom oblasti NSDAP leta 1938 smo priča stalnemu zoževanju slovenskega kulturnega in političnega udejstvovanja. Partnerji koroških Slovencev niso več stranke, ampak država, ki svojo voljo efektivno uveljavlja preko lokal-

nih nacionalsocialističnih mogočnejšev – pogosto tudi domačinov.« (glej v *Koroški Slovenci, Bilanca 20. stoletja*, uredila Tina Baho-vec – *Zgodovina brez meja* – Zgodovinska serija Oddelka za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope na Univerzi v Celovcu in Doma prosve-te Sodalitas v Tinjah/Tainach, 8. Zvezek, Mohorjeva, Celovec–Ljubljana–Dunaj, 2000/2001, 143–144. str.).

Čar osamosvojitve in blokovsko razočaranje

Čar osamosvojitve Avstrije po 2. svetovni vojni in državna odčaranost dovršenega, a uničenega avstrisjskega nacionalnega socializma sta nedvomno preuredila tudi avstrijski narodni značaj. Po monolitni NSDAP in arhaičnem ibermenševstvu se je odkrila vsa beda "polpreteklosti", ki je aktualizirala sicer nove integracije, vendar je bila avstrijsko etnično kontaminirana in še dodatno obtežena z moderno vsebino "nevtralne" države. Germansko izgubljeno gospostvo je spremenilo Avstrijo v eno izmed sicer srednjeevropskih držav, ki se je soočila z romanskim svetom, torej tudi z italijanskim ali furlanskim vprašanjem, vključno s Trstom, obenem ko se je po svoje tudi avstrijstvo po svoje balkaniziralo: avstrijska nacija ni mogla biti več samo nemška, pa tudi ne več samo nacionalno mešana. Vzhodno–zahodni avstrijski vzorec obnašanja se je vezal na emocionalne vezi družinske (pol)preteklosti, obenem pa se je zanašal na varnost v osamosvojitvi nove avstrijske države po 2. svetovni vojni. Politična avtonomija Avstrije potem, ko ni bila več samoumevna, ni mogla več vzbujati občutka podrejenosti drugih, marveč je občutevalo samo avstrijstvo podrejenost drugim, kot da gre za alpski "nemški" narod ali za alpski "slovenski" narod... – in tukaj so pravzaprav izvori evropskega, zlasti še avstrijsko–nemškega antisemitizma. Ko bi namreč lahko Avstrijci asimilirali tudi judovsko kulturnost, ki je bila sicer tipično avstrijska, posebej še tipično dunajska, se ne bi podrejali tujim vzorom nacionalnega socializma: tako pa so hoteli eliminirati sleherno judovstvo, da ne bi bili spričo judovsko–avstrijske kulture podrejeni in da ne bi tako izgubili češ lastne samostojnosti. V tej domeni nacizma se je tudi v avstromarksizmu pokazal odblesk le spreobrnjenega nacionalnega socializma in narobe – dezintegracija avstrijstva je bila namreč zgodovinsko tudi pred anšlusom kvečjemu hlinjena. Tako je razvoj avs-

trijskega narodnega vprašanja vzpostavil spet možnost državne nacionalne suverenosti po koncu 1. svetovne vojne, zlasti pa v 2. svetovni vojni, kjer je bila suverenost avstrijske nacije zamenjana s silovito podrejenostjo 3. rajhu in je praktično Avstrija kot samostojna država itak izginila. Problematika "ljudskega karakterja" v nacionalnem socializmu in komunizmu si je podobna, ko gre za znane negativne etnične stereotipije, torej za narodnostne predsodke zunaj družabnosti ali v nenehni tekmi za prednost koristi in izboljšanja položaja.

V kakšnem odnosu je nacizem ali komunizem do človeškosti v pomenu etničnih stereotipij, kako so potlej možni vojni in drugi množični zločini ter celo brezvestnost ali preigravanje skupnosti? Že faktorska analiza bi pokazala sociološko–zgodovinsko, da je podoba o samem sebi, o lastni naciji in ljudstvu ter podoba o tujcih lahko fantazijska, zato povsem zgrešena na čustveni skupnostni ravni. Humanost, ki narekuje zaupanje, upanje, solidarnost, ljubezen, osrečevanje, upoštevanje dostojanstva, pripada najprej urejenim razmeram, kjer zgolj – partijska, vojaška, šolska... – disciplina ne more nadomestiti same ljubeče urejenosti medsebojnih odnosov. Zato nacizem in komunizem najprej izbrišeta kreposti in jih nadomestita s predsodki samoveljavno o sebi – grupno, hierarhično državno, uradno, nacionalno, "socialistično" – in še posebej z omalovaževanjem in zaničevanjem drugih – v samoslepilu ali v realni moči, oblasti in izvrševanju. Poleg discipline se v razčlovečenju pokaže tudi tako imenovana dolžnost, kakor da je mogoče razčlovečene storitve zlikovsko početi le po dolžnosti in glede na podrejenost izvršitve. Humanitarne kreposti so zanikane tudi kot krščansko tradicionalne, kot krščanske v nacizmu in komunizmu v imenu prepoudarjenih dveh vrlin: formaliziranega in odlikovanega – partijskega, vojaškega, uniformiranega udejstvovanja v *hrabrosti* – in v discipliniranem izvrševanju

druge volje, ki je volja partije ali firerja oziroma institucij oblasti. Čim trša je disciplina, tem slabša je učinkovitost pameti.

Dejavniki psihološkega, bio–ljudskega, socialnega udejstvovanja se v disciplinarnih združbah, skupinah, ustanovah poobčijo, kajti osebi je odvzet njen zasebni jaz: oseba le nekoga predstavlja. Zato so protestantske družbe zahtevale najprej trdo delovno disciplino, tej pa je sledila železna vojaška disciplina – torej tudi takšna vzgoja mladine, vse v pomenu končne večje in popolnejše učinkovitosti. Oblastniški značaj, ki se je pojavil posebej v nacizmu in komunizmu po kultu osebnosti ali v fanatično poslušni zagledanosti v firerja ali duceja (v japonskega cesarja kot božanstvo, v caudilla itd.), je po odvzeti zasebnosti in poobčenju s trdo disciplino privzgojil bojevitost, poslušno nedemokratske, tudi hladnokrvno izvrševalne osebnosti, ki so bili toliko bolj oblastni, kolikor so lahko presegali celo lastne kompetence v karierizmi (od šole do partije, od vojaške enote do urada...). Ljudski karakter nacizma ali komunizma je zato kaj lahko prepoznaven, saj je odnosen klišejski, celo uniformiran, torej se spremeni v tip.

Prevlada, ki se razvija že v mladostniški objestnosti nacizma in komunizma, se "racionalizira" celo kot splošno sprejeta norma obnašanja ali kot vedenjski vzorec partijskega, vojaškega, birokratskega, šolskega, tovarniškega... obnašanja, ki je rigidno. Zato se tak tip izoblikovanih oblastnih oseb lahko prelevi v kolektivno tipologijo oblastništva, posebej razvidno v nacizmu in komunizmu. Vzgojni slogi v strogi disciplini so razporejeni kolektivistično, kolikor se spreminjajo sproti v moč dvosmernih stereotipov: na eni strani je zgodovinsko samoveličje vladajočega razreda, na drugi strani pa moč politične ali le državne oblasti, oboje pa s spremljajočimi nasprotstvi, torej z žrtvami oblasti (Judje, Romi, Slovani, homoseksualci... v nacizmu, verni, duhovščina, humanistična

inteligenca plus vse, kar preganja nacizem). Kontinuiteta revolucije je omogočena ali postnacizem je možen le v nadaljevanju posebej oživljene, izbrane in določene "preteklosti" – vse to se je pokazalo obenem tudi v Rainerjevem montiranem procesu, kar izpričuje med drugim študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča.

Kolikor gre v državnem pomenu le za ljudski tip avstrijstva kot ekstravertirani značaj, se kažejo tudi državna, domovinska, uradniška občutja v profiliranju sebilastnih lastnosti. Idejna strukturiranost vpletenosti primeroma avstrijskoljudskega karakterja v nacizem je predstavljala pravzaprav razsežnost zanikanja drugih narodnosti ali etnij ter potrjevanje ene same, namreč nekako nemško pišoče in nemško govoreče državnosti. To tudi pomeni, da so bile izločene vse tiste literarne, v nemščini umetniške, publicistične, znanstvene, humanistične vsebine, ki so jih pisali, tvorili, ustvarjali primeroma Judje ali nenemški Avstrijci po rodu, čeprav Avstrijci, pa nepriznani nacistično. Gre tudi za grupne tipe obnašanj, ki so razplateni po javnih področjih – tudi avstrijske države – v nacizmu: SA, SS, gestapo, komisariati in uradi... Stereotipije so se razvijale prav takšnih posebnih skupinah še posebej izrazito, imele so tudi svoje, sicer izmišljene, hitlerjansko sfantazirane, pa vendar odločilne (kvazi)tradicionalne vzore. Ko se grupni karakter uniformira, postane obsojajoč in pokaže svoje stereotipije, celo – politični, partijski, vojaški, nacionalistični ... fanatizem.

V Avstriji, kjer živijo na Koroškem Slovenci, na Sedmograjskem Hrvati, Madžari in Romi ter deloma Sinti, če izvzamemo večnacionalni Dunaj, so bile tudi stereotipije razplasteno razvidne v odnosu do sebe v nemško govorečem in pišočem oziru, torej glede na uradno nemško avstrijstvo. Delovne migracije, ki so bile razvidne že dolgo po zlomu nacizma in

pred zlomom – jugoslovanskega – komunizma, so z izjemo gornjeavstrijskega področja in Salzburga morale upoštevati sprejetost v avstrijski državi. Nacizem kot vasezaprta – državna – družba je zato štel slovensko v Jugoslaviji in na avstrijskem Koroškem le za "delovno ljudstvo", ki ga je pošiljal tudi v delovna taborišča. Arijski obritoglavci, ki so pozabili na avstrijsko prijaznost, so znova kot prej povojno na smrt obsojeni negativni vzorniki slečeni iz uniforme pred razglasom sodbe ljudstva: tokrat se lahko kaže samopodoba Avstrijcev dokaj klavarno, če ne upošteva v oblastniških strukturah in v mentalitetnih slikah niti sosedov. Če je namreč vojni zločinec Rainer veljal za tipa nacističnega oblastnika, ki je v jadransko–alpskem prostoru deloval represivno, se ni mogel identificirati niti z rodno Koroško, kakor da češ pripada le 3. rajhu, ne pa državi Avstriji. Ne gre preprosto za znana "obsojanja" drugih narodov, marveč za popolno izgubo distance. Regionalna zavest, ki se predstavlja v sleherni novi obliki globalne in vsečloveške zavesti, se ne opredeljuje le preko dominantne nacije nad drugimi narodi in etnijami, marveč kaže na lastno samopodobo prav te nacionalne, namreč *avstrijske* narodne zavesti. Kolikor je bila večja in boljša regionalna samozavest v zdravi samopodobi, toliko bolj so se odkrивale skupne tendence dominantnega naroda, namreč nemško-avstrijske narodne zavesti.

Narod, nacija, narodnost in etnija

Vprašanje je, ki izhaja iz Rainerjevega sodno–montiranega ali komunistično političnega procesa ali kot navaja v historičnem kontekstu študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, kako ocenjujejo Slovenci avstrijskonemški in koroškoslovenski avstrijski narodni značaj, a tudi narobe. Znano je, da slovenstvo avstrijstvu ni tuje, že po sijajni vlogi cesarja Franca Jožefa, ki je vladal vsaj 150 milijonom podložnikov, podobno kot ne more biti tuje avstrijstvo slovenstvu, kar se je potrdilo celo po 1. svetovni vojni, je pa odpravil docela komunistični režim velesrbstva z Jugoslavijo. Večnacionalne *evropske države* se soočajo sicer z določnimi medsebojnimi razmerji med manjšino in večino, o čemer sem pisal primeroma Vladimir Gajšek v študiji *Država, narod, manjšine* (zbornik *Slovenec sem*, Založba Obzorja Maribor, 1973, 282 str.).

Deloma odgovarja na vprašanje avstrijskega narodnega značaja tudi razdvojenost, ki bi lahko vsaj navidezno vodila avstrijstvo v politično shizofrenizacijo. Ulrich Ladurner je pisal v članku *Koroška – poosebljeni nesporazum*, s podnapisom *Bolj avstrijski od Avstrijcev, bolj nemški od Nemcev, sicer pa provinca – to je Heiderjevo kraljestvo*, med drugim takole: »Nihče ne hvali nacistov, nihče ne povzdiguje pripadnikov oborožene skupine SS, noben politik ne citira Goebbelsa in ne črkuje besede NAZI takole: Nov. Atraktiven. Zaverovan v prihodnost. Inovativen. Vse to je nekoč bilo, a je minilo. Zdaj gre za državo. Za oblast na Dunaju. Na Koroškem je potihnilo.« (Ampak, št. 215, založba Nova Revija, 2. str.). Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič so zgodovinsko analitično v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* obravnavali pomen avstrijske politične razdvojenosti, ki se veže na eni strani

na preteklost cesarstva, na drugi strani pa na totalitarni režim nacizma. Celo znana dunajska diplomacija se v sebi srečuje s prav to tradicionalno povojno razdvojenostjo, ko opredeljuje primeroma pomen tudi človekovih pravic v odnosu do medvojnih nacističnih množično organiziranih zločinov. Razcepljenost ne le avstrijstva v političnih strukturah je opaziti tudi globalno, ali kot ugotavlja Samuel P. Huntington v *Trku civilizacij?*, v poglavju *Razcepljene države*: »Če hoče razcepljena država na novo definirati svojo civilizacijsko identiteto, mora izpolniti tri zahteve. Prvič. Pri tem jo mora podpreti njena politična in gospodarska elita. Drugič, v novo opredelitev mora privoliti tudi javnost. Tretjič, spreobrnjenca morajo biti pripravljene sprejeti prevladujoče skupine v civilizaciji.« (Nova revija, št. 172–173, 1996, 184. str.); Huntington sicer ne govori o avstrijskosti ali o avstrijski državni razcepljenosti v smislu novoveštva, toda omenjene tri zahteve za novo definicijo ali redefiniranje identitete moderne države v preseganju razdvojenosti je potrebno upoštevati.

V pomenu pravnosti in vodenja sodnega postopka proti avstrijskim vojnim zločincem, namreč z Rainerjevo škandalozno pravniško ali notarsko osebo na čelu, je res bilo značilno, da je jugoslovansko–slovensko revolucionarno sodišče uprizorilo montirano politični javni proces, ki ga je razglašalo tudi po zvočnikih v Ljubljani (10.7.1947), ko so bili obtoženi krivi in pravzaprav tudi obsojeni vnaprej za izvrševanje deportacij in množičnih podlih usmrtitev med vojno, za mučenja in zverinstvo v imenu arijske rase. Razmere so bile jugoboljševiško kaznovalne v ljudskih in politično–partijskih dogovorih ali na konferencah, ker je bilo revolucionarno sodstvo odvisno od partijske politike in so bili sodni organi z udbo vred samo izvrševalci ene same državne volje, podobno kot so počeli obsojenci med vojno, le da z drugačnimi predz-

naki. Če pa si bi ogledali *Evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja in nehumanega ter poniževalnega tretmaja kaznovanja* (sprejeta 26.11.1987, začela veljati 1.2.1989, ratificirana 30.6.1989), bi ugotovili novoevropsko pobudo, da se okvalificira sleherno kaznovanje, ki je razčlovečeno ali človeka razvrednoti, kot v javni podloženosti sojenju, saj se zahteva v vsakem primeru visoka moralna kakovost pri obravnavi tudi vojnih množičnih zločinov. Ugotoviti je mogoče, da bi moralo tudi zoper vojne zločince sodišče upoštevati vlogo nacionalnega prava in vsaj poklicno etiko – res pa je, kot ugotavljajo Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič zgodovinsko analitično v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, da obravnava zoper avstrijske vojne zločince leta 1947 ni potekala drugače kot v jugoboljševiške in politično tržne namene. V pripravi *Evropske konvencije o preprečevanju mučenja in nehumanega ter poniževalnega tretmaja kaznovanja* in aneksu sta iz Avstrije sodelovala Wolfram Karl (Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten) in Gabriela Twaroch (Bundseministerium für Justiz) ter člani Evropskega zbora ter njegovega sekretariata ob nevladnih udeležencih. Sicer pa se Evropski parlament ni ukvarjal niti poslej z medvojnimi zločini in zlikovci, niti ni podal posebej mnenj o sojenjih vojnim zločincem v komunistični Jugoslaviji. Tako je na zgodovinarjih, da še zmeraj zbirajo in dokumentirajo zgodovinska gradiva ne le o medvojnih zločinih, ampak da opredeljujejo celo pomen javnih političnih sojenj primeroma avstrijskim vojnim zločincem na vojaškem sodišču v Ljubljani ter po smernicah tako imenovanega revolucionarnega sodstva.

Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič so z zgodovinsko analitično knjigo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* pokazali večrazsežnost totalitarnih režimov in delitev "pravice" po moči države v državi moči

ali diktaturi (Machtstaat) kot po rjavi ali rdeči revoluciji in partijnosti. Militarizacija in uniformiranost javnega življenja se v totalitarnih režimih povsakdanji, življenje vladajočega ljudstva pod firerjem se ureja po obrazcih oziroma uradnovalno ali briokrasko, največ s takšnimi ali drugačnimi izkaznicami ter dovolilnicami. Moderna država se začne z osebno izkaznico in z dovolilnicami. V okviru občeugodovinskih, neprikrojenih dogajanj 20. stoletja predstavlja komunizem sicer najtežjo preizkušnjo slovenskega obstoja, ker je jugoslovanstvo ne le izničevalo slovensko narodno bit ali izžemalo slovenski narod gospodarsko ter z zaničanjem kulture, marveč je preprečevalo državni udar, ki bi vrgel ključavničarsko maršalskega komunističnega firerja in druge poklicne revolucionarje. Uničenje Slovencev kot naroda se Jugoslaviji ni posrečilo, tudi ne s socialističnimi kvizlingi in plačanci komunizma, kot so bili Edvard Kardelj, Boris Kraigher, Ivan Maček Matija, Boris Kidrič, Miha Marinko, Franc Leskošek in mnogi drugi oblastniki kot plačanci ali poklicni revolucionarji jugoboljševizma. Raznarodovanje pod udbomafijo in jugoboljševizmom se je dogajalo na samem slovenskem ozemlju, z dokaj izraženim velesrbskim rasnim in vladnim predsodkom, da so Slovenci kvečjemu "Švabi". Tudi sam jugofirer je naročal, da mora armada ob udbomafiji vzdrževati vnaprej razumljeno ustrahovanje, da je katoliška Cerkev javno povsod prepovedana, da so bili vsi slovenski fantje vpoklicani v jugoarmado in da so vse pozicije v javni upravi, v šolstvu, gospodarstvu, sodstvu in družbenopolitičnih organizacijah zavzemali titoisti. Privid idile se je razkril, ko je bilo znano, da bi v daljšem obdobju bilo slovenstvo docelo jugoslovanizirano oziroma "posrbljeno", tako je jugoslovanski okupator, ki je vladal Slovincem od leta 1945 skoraj pol stoletja, zahteval enojezičnost – zgolj "srbohrvaški" in le srbski jezik v vojski, prav tako je bila pisava večidel cirilčna, in to celo na samem slovenskem ozemlju.

Posebno področje sodno odvisnega in politično komunističnega pregona v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča predstavlja področje katolištva in tradicionalnega slovenskega kot evropskega krščanstva, kolikor je prej pripadalo preganjanje Cerkve že (drugi, germanizacijski) smeri izvršitvenega nacističnega dejanskega zla. Za komunizem kot tako imenovano fanatično politično religijsko prepričanje je predstavljala Cerkev le politični katolicizem, vera v Boga pa nekakšno idejno blodnjo, s katero da bo opravil tako imenovani znanstveni socializem, verske dogme naj bi izginile pod vplivom dialektičnega materializma in inženirstva ter posebej antireligioznih naravoslovnih znanosti. Tako je nadaljnje osrednje problematiziranje na montiranih in tudi političnih sodnih procesih bilo usmerjeno v zaničevalno ter vsaj odkrenljivo razmerje do katoliške Cerkve. Titoisti in stalinisti so z udbo in jugosoldatesko videli v Cerkvi tako rekoč notranjega sovražnika številka ena, hkrati še nekako vnaprej hrbtenico opozicije.

Posebej je totalitarni režim očital katoliški Cerkvi in zlasti ljubljanskemu škofu Gregoriju Rožmanu pripravljeno kolaboracijo z nacističnim okupatorjem, zato tudi izdajo ljudstva. Tik po vojni, že maja 1945 se je začel prvi val aretacij duhovnikov in redovnikov; 47 duhovnikov je Komisija za ugotavljanje zločinov okupatorja in njegovih pomagačev (Kuzop) proglasila za vojne zločince.

Vera, odvisno socialistično vodstvo in sodstvo

Najznačilnejši politični množični proces, v katerem je bila katoliška Cerkev z ljubljanskim škofom Gregorijem Rožmanom – v odsotnosti – politično in ideološko postavljena na zatožno klop, kot navaja študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča (28.-29. str.), je bil proces proti generalu Rupniku in soobtožencem, ko se je vnaprej naklepno krivično in lažno obdolževalo škofa Rožmana, kakor da bi bil nekakšen vojaški, esesovski in domobranski škof v eni osebi, namesto služabnik božji le služabnik naciokupa-torja. Poleg slovenskega generala Leona Rupnika, sicer enega izmed pobudnikov in soorganizatorjev slovenskih domobrancev ter predsednika pokrajinske uprave v Ljubljani 1943-1945, so bili obtoženi vojnih zločinov in kolaboracije Rainerju podrejeni Erwin Rösener, pa tudi Lovro Hacin, Miha Krek, Milko Vizjak in Gregorij Rožman. Sodišče je delovalo pristransko in z očitki kvečjemu tako, da je politična kazniva dejanja, pa tudi hudodelstva, za katera je bil dejansko odgovoren Rösener, preprosto usmerjal na druge, nič krive ali le malo krive obtožence, zlasti še zoper ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana. Revolucionarno sodstvo je bilo neizprosno v svojih krivih sumih in komunistično centralizirani odvisnosti, zato so bila prizadevanja oblasti izrazito in javno ideološko usmerjena v generalno obtožbo katoliške Cerkve, da je zločinska in izdajalska.

Državni propagandni aparat je širil kot prej nacizem negativno razpoloženje do katoliške Cerkve, o kateri naj bi veljalo po komunistični tendenci, da se je kolektivno vdinjala nacifašizmu za vojno ter proti miru. Spektakularne sodne procese je revolucionarno sodstvo kot oblast upri-

zarjalo tudi proti drugim duhovnikom, proti redovništvu in zlasti zoper katoliške dostojanstvenike, ko je sodne obravnave spremljala intenzivna medijska gonja, tako da bi naj bila javnost čimbolj sovražno nabodena zoper Cerkev in njene obtožene predstavnike, posredno pa tudi do vernih Slovencev. V postmodernem zgodovinskem diskurzu je že mogoče ugotavljati podobnosti med nacističnim in komunističnim preganjanjem vernega slovenstva, ki ni moglo sprejeti ne gosposke morale nacistov (Herrenmoral) in ne nasilno izbranega lika komunistov (ker da so komunisti ljudje "posebnega kova", torej kolikor že sposobni "posebnih" dejanj, primeroma brezvestnih likvidacij v državljanski vojni in pozneje partizansko uresničenega povojnega holokavsta kot "končne rešitve" političnih nasprotnikov, a tudi povsem nedolžnih, nesojeno pobitih ljudi).

Komunizem je dodal v preganjanju vernih etnični stereotipiji izza nacizma še lažno obdolžitev narodne (vele)izdaje. Tako kot si je primeroma med vojno Rainer prizadeval preurediti Salzburg, katoliško avstrijsko mesto, rojstno Mozartovo mesto v le nacistično vzorno okrožje, kjer bi bile baročne cerkve bolj za okras politično rasni oblasti, si je tudi slovenska komunistična vrhuška prizadevala baročno Ljubljano spremeniti v nekakšno industrijsko središče slovensko novega političnega in oblastnega odločanja, kar je vedno in vsakokrat odmevalo v socialističnih strankah delavstva, ki so jo vsako posebej vodili nemški nacisti po svoje, po svoje tudi slovenski in jugoslovanski komunisti. Nacistična in komunistična oblast sta se vsaka posebej po svojih vodjih hvaličili javno, da je odstranjen posebej tudi cerkveni vpliv (Rainer se je znebil Judov, slovenska in jugoslovanska vrhuška se je znebila domobrancev). Partijsko – nacistično kakor potem komunistično – tendenciozno pokroviteljstvo naj bi nadomestilo tudi krščanske kreposti. Obe oblast-

ni strukturi sta Cerkev razlaščevali, kolikor in koder sta mogli, saj so dali oblastniki vso cerkveno posest v okrožjih temeljito preveriti glede na zgodovinske in pravne pravice, tako da je po razlastitvi oblast vedno prepričano ugotavljala, namreč ob pogledu na opravljene razlastitve in onemogočanja, da je bila Cerkev na koncu socialistične dejavnosti potisnjena nazaj med cerkvene zidove. Za poseben uspeh je nacist Rainer, kot pozneje jugoslovanski in slovenski komunisti, označil, da je posebej odstranil cerkveni vpliv na mladino (ibid., 94. str.). Tako je s tem v zvezi zapisano na zadnji platnici mohorjanke *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča: »Proces proti nacionalsocialističnemu veljaku Friedrichu Rainerju in soobtožencem leta 1947 v Ljubljani je bil zaradi svojih zunanje- in notranje-političnih zapletenosti med najbolj kompleksnimi povojnimi procesi v Ljudski republiki Sloveniji. / Namen procesa pred ozadjem nerešene- ga vprašanja mejne črte med Avstrijo in Jugoslavijo v londonskih pogajanjih o državni pogodbi in o postavljenih reparacijskih zahtevah ni bil le splošna obtožba in obsodba nacionalsocialistične zasedbene politike v Sloveniji. Šlo je predvsem za odgovornost avstrijske nacionalsocialistične nomenklature in za njen delež pri zločinih v Sloveniji. / Notranjepolitično pa je proces služil utrditvi 'novega družbenega reda' in tudi legitimiranju pogosto samovoljnega in brutalnega obračunavanja z nasprotniki komunističnega režima. Proces naj bi novim, oblastnikom koristil zlasti v 'boju' proti duhovščini in katoliški Cerkvi, v katerih je režim videl svoje najmočnejše nasprotnike.«

V obdobje nacionalnega avstrijsko-nemškega socializma in samoupravnega socializma spada tudi odprava katoliš-vere v šolskem državnem sistemu ali vsaj onemogočanje pouka verske moralke in katekizma v obvezni državni ali javni šoli. V nacifašizmu avstrijskega pouka je šlo za

prepoved verouka z rafinirano metodo prepovedi uporabe slovenskega jezika pri verouku. Nacionalni socialisti so, kot piše Jože Till v zgodovinskem članku *Koroški Slovenci in krška škofija* (zbornik *Koroški Slovenci 1900-2000, Bilanca 20. stoletja, izdajatelj Andreas Moritsch, uredila Tina Bahovec, Zgodovina brez meja, Zgodovinska serija Oddelka za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope na Univerzi v Celovcu in Doma prosvete Sodalitas v Tinjah/Tainach, 8. Zvezek, Mohorjeva/Hermagoras, Celovec-Ljubljana-Dunaj, 2000/2001) prepovedali uporabo slovenskega jezika pri verouku, celo več, redni verouk v šoli so spravili ob pomoči učiteljske tovarišije in šolskega vodjstva le v cerkvene prostore. Nacistična vlada je iz slovenskih koroških šol odstranila duhovnike leta 1939/40, učitelji v socialistični šoli pa prijav za verouk preprosto niso upoštevali ali so jih preprečevali. Obvezni program nacistične državne šole je obsegal obvezne predmete, izbirne predmete in ure oddelčne skupnosti. Poleg obveznih predmetov je morala osnovna šola za učence izvajati pouk iz izbirnih predmetov kakor družboslovno-humanističnega sklopa, torej nekonfesionalni pouk o veri ali verstvu. Povsod, tudi na jezikovno mešanem področju je nacizem s svojim ibermenševstvom (ideologija nadljudi) dovoljeval verouk in pouk zgolj v nemščini. Otroke in starše so nacisti indoktrinirali, naj nikar ne obiskujejo bogoslužja, fantom so odsvetovali ministriranje, tudi niso puščali šoloobveznih otrok iz šolskega poslopja, vernim so se tudi kaznovalno še posmehovali. Situacija je znana tudi v samostojni Republiki Sloveniji v šolskem sistemu obvezne državne šole, kjer vladajo tovarišice in tovariši. Od leta 1940 so smeli verouk poučevati samo tisti duhovniki, ki so se strinjali z nacistično ideologijo in rasno teorijo, sicer so izvajali tovrstni vzgojno-izobraževalni program kot verski pouk sami učitelji ali učiteljice. Krški škofijski ordinariat se s takim poučevanjem ni strinjal, zato je priporočal staršem, naj od takega šolskega verouka otroke odja-*

vijo. Oblasti so perfidno nadzorovale tudi svetopisemske ure. V kapelski kroniki poročajo, kako so si kateheti pomagali pri delu: *»Začeli smo otroke zbirati v dušnopastirskih urah izven šolskega pouka. Težko je bilo določiti pravi čas, po šoli v delavnikih ali nedeljah. Navadno so bile po šoli ure in nastopi 'Apell der Hitlerjugend', tako da se otroci ne bi mogli udeležiti verskega pouka v dušnopastirskih urah - V župnišću smo priredili zasilno kapelico, kakor je bilo predpisano. Tukaj se je vršila vsak teden redno dušnopastirska ura za vsak razred posebej. Huda je bila borba za duše mladine. Udeležba otrok je bila pri teh neverjetnih ovirah različna. 40, 30, 20, pa tudi pod 20, tu in tam tudi pod 10 otrok. Kljub temu so se ure redno vršile, bil je pri tem delu v velikih ovirah očitni blagoslov Jezusa, prijatelja otrok in brezmadežne Device«* in zaradi le nemškega poučevanja *»Prepovedano je bilo poučevati otroke v slovenskem jeziku. Kako težko je bilo pripravljati na prvo sv. spoved in prvo sv. obhajilo. Dobre matere so morale pomagati. Tuintam je duhovnik poučeval posameznega otroka. Polagoma je bilo tudi prepovedano poučevati otroke v krščanskem nauku v zasilnih kapelicah v župnišću. Ostala je samo še cerkev. V farni cerkvi se je priredila posebna kapelica na empori evangelijske strani glavnega oltarja.«* (Till, ibid., 78-79. str.). Oblasti niso nikjer razglasile javno, da se ne sme poučevati v župnišću, pa tudi župan tega ni tega sporočil brž župniku, medtem ko je konfidentski nadučitelj takoj ovajal zahrbtno gestapu in vladi, kjer so poučevali še vedno v šoli, tako da je bil župnik klican na gestapovska zaslišanja ter bil pripravljen za v politični zapor, šele po intervenciji krške župnije so ga izpustili z zasliševanj. Omenjena zgodba iz vojnih časov zelo spominja nedvomno na politično nadzorne socialistične čase v slovenskih udbomafijskih razmerah.

Brezobzirni udbaš Boris Kraigher je na seji centralnega komiteja slovenske kompartije že dan pred sojenjem nacističnim zločincem vnaprej obsodil zlasti katoliško Cerkev v Sloveniji, ki jo je štel za zločinsko organizacijo, v vlogi notranjega ministra je izjavljal zlorabno in komunistično samovoljno, kot kaže zapisnik: *»Proces proti Rainerju začne jutri – glavna linija je, da se njih prikaže odgovorne za zločine – poleg tega je treba proces politično izkoristiti – bo mnogo podatkov za obremenitev cerkve in Vatikana – treba je izkoristiti proces tudi za to, da se požive posamezni primeri kolaboracije cerkve s fašizmom – Rainer je dal v preiskavi mnogo takih izjav – važno je sodelovanje Rainerja z Rožmanom, katerega Rainer slika kot srednjeveškega inkvizitorja – Rožman je njemu svetoval postavitve Rupnika – važno je tudi dejstvo, da so Rainer in ostali Avstrijci, – njihovo sodelovanje s četniki, razkrinkavanje mahinacij v zvezi s predajo nemške armade v Italiji – tozadevni podatki ostanejo zaenkrat še tajnost in jih v tem momentu ne bomo izkoriščali napram Angležem.«* (ibid., 30.-31. str.). Direktive, ki jih je v kratkih, odsekanih in razumljivo ukazovalnih stavkih podal predvojni sekretar SKOJa, medvojni politkomisar in zlikovski udbaš Kraigher, kažejo na smotrnost prirejanja sodstva in samega sodnega procesa kot vnaprej vodenega prej že zunaj sodišča, saj je sodišče lahko izvajalo samo te direktive, ki so bile kompartijske.

Nacistična oblast je takoj, ko je prišla z anšlusom do možnosti pregona in kazenskega izvrševanja, začela duhovščino in redovščino preganjati in zapirati, prvega Vinka Poljanca, duhovnika, župnika v Škocjanu in bivšega deželnozbornega poslanca, ki je umrl za posledicami zapora leta 1938, pregnali in v taborišča so poslali duhovnike Rudolfa Blümla, Janeza Starca, Mateja Worniga, Tomaža Holmerja, Franca Vuka in Janeza Sekola že marca 1938, nadalje še so bili izgnani ali v taborišča

smrti poslani duhovniki Jožef Dobernik, Franc Fertala, Franc Havliček, Martin Kuchler, Anton Kutej, Alojzij Marašek, Konrad Mente, Matej Nagele, Jožef Pollak, Oton Schuster, Štefan Singer, Lenart Trabesinger in Alojzij Vauti. Izgnani so bili tudi javni prosvetni in kulturni delavci, ki so se solidarizirali s slovenskim duhovništvom, primeroma Valentin Hartmann, pevovodja Prosvetne zveze, Franc Aichholzer, ljudskošolski učitelj Rado Wutej, urednik *Koroškega Slovenca*. Takoj po napadu Hitlerja na Jugoslavijo je bilo aretiranih blizu 50 duhovnikov, med njimi tudi tisti, ki sicer niso delovali na dvojezičnem ozemlju Koroške, krški škofijski ordinariat pa je moral večino duhovnikov brž premestiti po krajšem prestajanju politično-zaporne kazni in po mučnih pogajanjih z nacisti v nemške kraje. V dvojezičnih krajih je bila dovoljena edino nemščina, tako je krški škofijski ordinariat pošiljal v te kraje duhovnike, ki niso obvladali slovenščine, na župnijah so ostali le nekateri duhovniki, ki jih val aretacij ni zajel, primeroma Filip Jandl, Lovro Kaselj, Martin Škorjanž, Pavel Zablatnik in Aleš Zechner. Gestapovski seznam navaja 33 prepovedanih in zaprtih koroških duhovnikov. Krški škofijski ordinariat je zaradi šefa civilne administracije za zasedene pokrajine na Koroškem in Kranjskem Franza Kutschere (ta je izdal 26.4.1941 odredbo o uvedbi nemščine kot uradnega in poslovnega jezika na območju Dravograda, okrožno vodstvo gaua pa za vse dvojezično koroško ozemlje) že 29.5.1941 izdal odlok, da je prepovedana raba slovenščine pri mašnih in drugih bogoslužnih obredih. Tako so pesmim z znanimi slovenskimi melodijami dodali nemško besedilo, slovenske napise v cerkvah in na pokopališčih so prebelili, zvonove s slovenskimi napisi so tudi odstranili, zahtevali so tudi še zgolj nemške napise na nagrobnikih in na cerkvenih banderah. Pomožni škof Rohrer je odloku dodal pastirsko pismo z metodično-didaktičnimi opozorili v zvezi s pastorizacijo in katehezo, glede nemških pridig, petja, verskih ur, spovedi, obiska

pri bolnikih in bogoslužja na dvojezičnem ozemlju, ko je moral žrtvovati prav tam slovenščino nacistični zahtevi; najdoslednejši v izgonu slovenskega jezika v socialni funkciji so bili zlasti nacistični krajevni mogotci v velikovškem okrožju. Pod upravo Koroške sta prišli po napadu na Jugoslavijo Mežiška dolina in Gorenjska, po okupaciji je nacistična oblast izgnala in pozaprila politično domala vse domače duhovnike na Gorenjskem (ljubljska škofija) in v Mežiški dolini (mariborska škofija), sicer pa so poslali 6 nemških duhovnikov leta 1941 na Prevalje, v Kamnik in Kranj, tem naj bi bil pri komunikaciji s slovenskim prebivalstvom v pomoč dvojezični spovedni obrazec. Oznanjevalno in dušno pastirsko ter cerkvenoučno delo so oteževali: nezaupanje slovenskih domačinov zaradi strahu pred špicljanjem, oddaljenost župnije, težave s stanovanjskimi problemi, nezadostna jezikovna kompetenca, gestapo in partizani. V takih nemogočih razmerah pa se je primeroma nemški duhovnik Valentin Stücker hitro naučil slovenščine, a so ga po vojni kljub nesebičnemu delu med Slovenci, kot poroča Jože Till, politično zaprli.

Podobno kot so nacistični vodje preganjali duhovščino, je oznanjal tudi znani udbaš in brezvestnik Boris Kraigher 23.7.1947 na konferenci okrajnih in rajonskih sekretarjev kompartije, kjer je navedel, da bo proces proti nacistu F. Rainerju pravzaprav zlorabil za lastno politično aktivistično gonjo proti domnevnim nasprotnikom diktature, zlasti proti tako imenovani reakciji ter za njeno uničenje, ko je, kot navaja pričujoča študija, izjavljal: *»Ti procesi imajo prav ta namen, mi se moramo zavedati, da ne postavljamo Rainerja pred sodišče in ne razpravljamo o Rainerjevih zločinih pred sodiščem zato, da bi Rainerja obesili. Zato bi lahko končali v eni uri pred vsakim sodiščem. Gre zato, da mi obudimo v naših ljudeh spomin, da jih opozorimo na to, kaj je hitlerizem*

delal, kaj fašizem dela, na drugi strani, da opozorimo, kaj so delali vsi tisti, ki so s hitlerizmom, z okupatorjem kakorkoli sodelovali in ki so ga kakorkoli podpirali. Rainerjev proces je dal zelo bogat material o sodelovanju duhovščine pri takratnem režimu in mi ne smemo pozabiti, da je z obsodbo režima vse likvidirano, da je s procesom proti kolaboracionistom, duhovščini in beli gardi, vprašanje duhovščine in ostale bel garde likvidirano. Borba proti duhovščini bo dolgotrajna in bo spremljala ves čas naše borbe za gospodarski načrt: vso našo borbo za nov družbeni sistem. Zato moramo vsako tako stvar izkoristiti." (ibid., 35-36.str.). Značilno za izjave udbaškega brezobzirneža in naduteža je, da govori v "mi-razmerju"; torej sploh nima kakšnega svojega lastnega mnenja, marveč zagovarja edinole mentaliteto črednih tipov in partijsko miselnost volčjega krdela. Druga dva izraza, ki ju uporablja omenjeni zlikovec Kraigher, sta: "delati" in "likvidirati", kar spada sicer v govorico komunističnih ali nacističnih revolucionarjev. Čeprav je bilo povsem jasno, da je primeroma ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman govoril z Rainerjem le enkrat, kar tudi ni imelo nikakršne zveze s kakšnim sodelovanjem z nacistično ideologijo ali hitlerizmom, saj si ni škof dovolil podrejanja Cerkve 3. rajhu, je komunistična diktatura s svojimi sekretarji in firerji delovala partijsko likvidatorsko ali politično zaporniško. Ne le B. Kraigher ali kakšen Miha Marinko, ampak tudi zadnji partijski sekretar ali celo osnovnošolska partijska sekretarka je delovala na svojem področju "likvidatorsko", v agitatorskem prepričanju, da lahko kaznujejo tudi duhovnike ali redovništvo kot vojne zločince. Šele po zlomu jugoboljševizma je znano, da so komunistične oblasti delovale politično policijsko skozi enoumje in kaznovalno in da so vpeljale tako imenovano "kolektivno odgovornost", s čimer so zakrile doma la sleherno sled vnaprej pripravljene krivičnosti in represalij.

Na pismo in nastop krškega škofa Andreasa Rohracherja, ki je bil dušni pastir prebivalcem Koroški upravno priključene Gorenjske, se je odzval Himmler le s cinično pripombo, sicer pa je imel pomožni škof od leta 1939 stalne stike z Vatikanom, s papežem Pijem XII., ko je poročal o Družbi sv. Mohorja, o delovanju nemških duhovnikov na zasedenih področjih Koroške in Gorenjske ali o množičnem izstopu učiteljstva iz katoliške Cerkve. Till poroča: »16. aprila 1942 je kapitularni vikar Rohrachter naslovil protestno pismo na Friedricha Rainerja, upravitelja nemškega rajha na Koroškem. V pismu je ostro formuliral, ko je pisal o 'lovu na Slovence in spravljanju v taborišče'. Rainerja je opozoril na močno razburjenje, ki ga je povzročila ta akcija med prebivalstvom. Pomožni škof Rohrachter je pri svojem pogumnem protestu prezrl perfidno dvojno strategijo tretjega rajha: v državi, ki se je držala norm, je obstajala nenadzorovana država, ki je z ukrepi izvajala teror.« (Till, ibid., 82.-83.str.) in »Slovenski duhovniki so v času nacizma veliko trpeli. Avguštín Malle meni, da bi bilo umestno, ko bi bili preganjanim duhovnikom hvaležni za njihovo po krivici pretrpelo usodo. Nacisti so pregnali 62 duhovnikov in nekatere izmed njih vrgli v koncentracijska taborišča. Za Tretji rajh so morali dati življenje na vojaškem polju bogoslovci Valentin Lexe iz Šmarjete, Jožef Piopiunik iz Žirovnice, Janez Weiss iz Hodiš, Janez Wruhlich z Radiš ter Janez Dragaschnig, ki je bil preganjan in je začel študirati teologijo po svoji vrnitvi. Šest duhovnikov je v koncentracijskih taboriščih umrlo.« (Till, ibid., 85. str.); v krški škofiji je bilo vsaj 20% prebivalstva članov NSDAP.

Primerjalno s študijo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča Rainerjeve je mogoče in potrebno v zgodovinskih gradivih in raziskavah ugotoviti, da je sloven-

ska duhovščina z redovništvom ne le na dvojezičnem ozemlju avstrijske koroške, ampak na vsem ozemlju, zlasti na Štajerskem, trpela hudo nacistično preganjanje, ki se je po vojni nadaljevalo v komunistični Jugoslaviji z nezmanjšanimi politično zasliševalnimi in mučiteljskimi pritiski ter s političnimi zapori.

Ko je bil nacistično instaliran F. Rainer 30.11.1941 za koroškega gaulajterja in šefa civilne uprave, so mu v dvorani grbov v celovškem dežel-nem dvorcu priredili slavje, kjer je državni organizacijski vodja Robert Ley hvaličil Rainerja, češ kako se Korošec vrača h Korošcem in ga Hitler ne bi mogel najti boljšega gaulajterja kot obrambo vsemu nemškemu, na kar je Rainer odgovoril: *»Ustvariti hočemo enotno, nemško, srečno Koroško.«* (ibid., 97. str.) in je zahajlal Koroški. Ko je 16.-12.1941 postal Rainer državni upravitelj dežele Koroške, mu je državni minister za notranje zadeve Wilhelm Frick med drugim v priznanje sporočil: *»Tovariš Kutschera je kot šef civilne uprave za zasedeno ozemlje Koroške in Kranjske in kot namestnik gaulterja opravil posebno težavno nalogo. Kar je na novem ozemlju na južni strani Karavank doslej zgrajenega, je zasluga njega in njegovih sodelavcev,«* in *»Vi, tovariš Rainer, prevzimate zdaj hvaležno nalogo dokončati vzpostavitev koroškega državnega okrožja v povečanem obsegu zdaj, ko so temelji zanj že položeni.«* (ibid., 97. str.). Po prijettu je ta tovariš najprej v Nürnbergu leta 1945 relativiral svoj delež celo pri okupaciji in germanizaciji na Gorenjskem in Koroškem, v tako imenovanem memorandumu 30.11.1945, namenjenem za koroški deželni arhiv, v roke dvornemu svetniku dr. Martinu Wutteju ali njegovemu nasledniku, pa je Rainer kar zanikal izvršene represalije ter zatrjeval, da ni zavlačeval le formalne priključitve Gorenjske državnemu ozemlju, ampak da je tudi dovolil rabo slovenščine na uradnih razglasih, v časopisu *Karawanken Bote*,

uradnem glasilu Kärntner Volksbund (Koroške ljudske zveze) kot nekakšne, uradnem listu z obvestili šefa civilne uprave, »na zborovanjih, v cerkvi in šoli, da je iz narodnopolitičnih razlogov ustavil izseljevanje in da je dopustil duhovnike za vsako politično občino.« (ibid., 100. str.). Nacistični avstrijski zlikovec Rainer je poskusil po zlomu 3. rajha potemtakem prikazovati represivno državno politiko zoper vero in Cerkev, kakor da taka nacionalno socialistična usmeritev sploh ne bi obstajala. Po vojni se je pregon duhovščine in redovništva na Slovenskem nadaljeval, le da z drugačno socialistično propagando, medtem ko so zasliševalne metode in politični zapori ostali isti. Toda povojnemu komunizmu se je na avstrijskem Koroškem Cerkev ne le dosledno odrekla, ampak se mu je tudi uprla..

Ko bi veljal primeroma vatikanski dekret o ekskomunikaciji komunistov iz leta 1949 in leta 1950, ki je izključil *bralce Slovenskega vestnika* od sprejemanja zakramentov, prav tako pa verne katoličane, člane Demokratične fronte delovnega ljudstva, primeroma do zloma komunizma v Sloveniji, bi se najprej morali izobčiti vsi duhovniki, avtomatično kot državljani socialistične slovenske republike člani Socialistične zveze delovnega ljudstva ter ne bi smeli ob maševanju niti prejeti svetega obhajila... ; v avstrijskih koroških razmerah so bralci *Slovenskega vestnika* za branje primeroma potrebovali posebno dovoljenje škofijskega ordinariata – vatikanski dekret je bil preklican leta 1966, krški ordinariat pa ga je razveljavil šele leta 1967 in 1975, vse dokler sporne reči ni leta 1966 označil za zastarelo. Kako naj je veljala katera podobna vatiškanska odredba za branje avstrijsko nemškega socialističnega tiska, ni znano. Znano je le, da ni bilo vatikanskega dekreta o izključitvi od prejema svetih zakramentov v socialistični Sloveniji, saj so bila vsa javna glasila in mediji zagotovljeno družbeno obveščanje kompartijsko tran-

smisijske socialistične zveze delovnega ljudstva. Udba je le strogo nadzorovala, kadar je kdo "vnesel" protidržavno literaturo ali "razpečeval", torej posojal takšne tiskovine svojim "prijateljem", medtem ko se je pod roko dalo dobiti tudi prepovedano literaturo, največkrat kje v antikvariatu ali v čitalnici študijske knjižnice – kamor udba ni zahajala – z izposojeno literature, ki je bila pod ključem.

Že takoj po vojni je začel jugoslovanski komunistični okupator zaostrovati ukrepe, ko je "izvensodno" moril množice slovenskih ljudi, ki jim ni nikoli nihče niti dokazal kakšne krivde, obenem pa je politično uprizarjal revolucionarno sodne procese, med katere je šteti tako imenovane dachauske procese, pa tudi javni sodni proces proti avstrijskim vojnim zločincem v Ljubljani (10.7. do 19.7.1947). Odnos Slovencev do jugookupatorjev je bil množično potlačen in hlapčevski – v upravi države in gospodarstva, v sodni veji oblasti, tudi v šolskem sistemu so *vladali* in zavzemali le odgovorna mesta zgolj titoistično usmerjeni tipi, medtem ko je udbomafija kot jugosocialistični gestapo z jugoslovansko vojsko vred izvajal kot manjšina nasilje nad slovenskim narodom, saj so bili *politični zapori* vse do zloma jugoboljševizma vselej prepolni. Odpor proti jugoslovanskemu okupatorju je slovenski narod izrazil šele po zlomu komunizma oziroma tudi po padcu berlinskega zidu in po diktatorjevi smrti. S samoodločbo slovenskega naroda ali s plebiscitom se je leta 1991 pokazalo, da je ilegalno delo kot mreža odborov slovenskih demokratičnih sil bilo uspešno in da se mora jugovojska za vselej umakniti s slovenskega okupiranega ozemlja, kar je bilo doseženo tudi z mednarodnimi pritiski – in z vojno eskalacijo vojnih zločinov jugosoldateske nad drugimi jugoslovanskimi republikami, posebej na Hrvaško in Bosno in Hercegovino, medtem ko je Jugoslavija kot velesrbstvo izvajala genocid ves čas nad kosovskimi Albanci v njihovi domovini.

Državnoizvršilni pregon kot vnaprejšnjost

Nacistična Avstrija na zatožni klopi kot anatomija političnega spektakularnega procesa v komunistični Sloveniji leta 1947, ki so jo predstavili Alfred Elste, Michael Koschat in Hanzi Filipič, govori v kontekstu historične objektivnosti in neovržnih dejstev, ko ni več domnevno, da so potekali sodni procesi – tudi zoper nacistične avstrijske zločince – kot samo in zgolj javnopolitični interes ali celo kot sredstvo za politično poskusno izsiljevanje; vse dokler je imela Titova Jugoslavija v zaledju na mednarodnem političnem področju še Sovjetijo, si je lahko privoščila revolucionarno brezpravje, ki ni nič drugačno od nacističnega, le da je bilo označeno v smislu protislovenstva na način ideološke sfantaziranosti. V izigravanju pravnosti je hotel in poskušal zlikovec Rainer najdevati obrambne mehanizme kot olajševalno izmišljeno dokazovanje, s katerim je obtoženi češ segal v vojnih razmerah celo le po nekakšnih upravnih sredstvih in tako rekoč z namenom, kakor da bi češ deloval v pozitivnem smislu. Svojo upravno odgovornost in hujskaštvo zoper slovenstvo je Rainer prikazoval kot odgovornost esesovskega generala Rössenerja, ki da je bil neposredno spet odgovoren le Himmlerju kot državnemu vodji SS, ne pa njemu, Rainerju..., pri tem pa je zlikovec nesramno še zanikal odgovornost za deportacije, češ da se je izselitev izvršila pred njegovo dobo pod tovarišem Kutschero oziroma po navodilih tovariša Hitlerja. Kot gaulajter nacionalno nemške socialistične proletpartije, kot državni esesovski obrambni komisar, kot šef civilne uprave na Kranjskem, kot vrhovni komisar v operativni coni Jadransko primorje in kot pooblaščenec državnega komisarja za utrjevanje nemštva je esesovec Rainer izvrševal sovražno podla dejanja zoper slovenstvo in slovanstvo, čeprav se je na procesu zagovarjal z zavajanjem, kakor da je bil odgovoren za pregon in izseljevanje slovenstva na Koroškem le

Maier–Kaibitsch skupaj z vodjo gestapa, čeprav je bil ta prav Rainerju neposredno podrejen..., policija pa da sploh ni spadala v resor njegovih pristojnosti ter da zato pač ni niti mogel kakorkoli preprečiti terorističnih ukrepov organov pregona ali Rösenerja itd. V resnici pa je bil Rösener neposredno podrejen Rainerju in je od njega dobival tudi politične direktive za dejavnosti v Ljubljani – skliceval se je, da je mogel zapovedovati samo deželnim svetnikom in vodjem okrožij, ne pa tudi funkcionarjem gestapa.

V glavnem opredeljuje študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča Rainerjeve tri smeri izvršitvenega dejanskega zla:

1. državni ropi, nasilno državno plenjenje zasebnega in družbenega premoženja,
2. prisilna germanizacija (oseb, družin, šole in Cerkve) in deportacije, taborišča prisilnega dela in konclagerji smrti,
3. mučenja, pomori, talci, požigi okupiranih naselij in uničevanje nedolžnega civilnega prebivalstva.

Nacistična oblast je bila prepričana, da bo razširila svoje delovanje ne časovno, ampak v izrabi prostora: na rasistični način je hotel izseliti v nekaj mesecih kot okupacijska oblast vsaj 26.000 Slovencev v Srbijo in Hrvaško, ostanek pa bi naj bil v petletki preprosto germaniziran. Rainerjeva obramba se je tudi tukaj hotela samovoljno izogniti odgovornosti za deportacijsko politiko, češ da je odgovornost za germanizacijo na Gorenjskem nosil pravzaprav predhodnik Kutschera, ki je izdajal ostre ukrepe, češ, s tem je tudi sam uvidel, da "so se Slovencem zgodile velike krivice," sam da je hotel reševati tovrstno politiko pravzaprav nekako z

boljšimi, to se pravi, s političnimi sredstvi. Pozabljeno pa naj bi bilo gorenjsko slovensko in koroško folksbunovsko ali dejansko ljudsko-zvezno članstvo v organizaciji 3. rajha, prav tako zvestoba nemškemu firerju in rajhu, slepa poslušnost od firerja postavljenim državnim organom, služenje v nemški vojski in obvezno delo – že v letih 1942 in 1943. Podobno kot v sklepih slovenskih šolskih komisij, ki jih postavljajo osnovnošolske ravnateljske osebe, ni učencem ne staršem dovoljeno nobeno pravno sredstvo obrambe, tudi nacistično sodstvo ni poznalo pritožbe na svoje sklepe in sodne odločbe. Vendar je v sodnem sistemu nacizma imel vsaj gaulajter možnost koga pomilostiti, zavreči celo predložene smrtne obsodbe – v kaznovalni politiki celo postsocialistične osnovne šole ali v opominih in razredni segregaciji pa ne more učenec ne roditelj pričakovati nobene milosti, tudi ne od kaznovalnega kaplana nobenega usmiljenja, kajti ta trdilno grozi že sicer nedolžnemu, a označenemu dvanajstletniku, da zanj "ni nobenega usmiljenja – do konca!" Varnostne službe v avstrijsko-nemškem, rajhovskem nacizmu, v italijanskem fašizmu ali samoupravnem jugoslovanskem socializmu so bile umeščene že od osnovnošolskih razredov in v posebnih družbenopolitičnih organizacijah, v postkomunizmu so ostale kot slog tlačenja kvečjemu še v tovarišijski slovenski šoli ali redko v cerkvenih izločevalnih strukturah, kjer vlada tisti, ki ima moč in oblast ter moč vladati in izvajati kazni. V vsakem primeru pa se odprto izpostavlja vprašanje protislovenstva.

Z zgodovinsko študijo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča se odpre tudi problem dela in vprašanje vseh dosedanjih socializmov, ali je delo res edini kriterij človekovega obstoja ter da osvobaja: osvobaja vladajoči razred, firerstvo kot vodjevstvo oblastno zase in podložništvo od sebe, torej za

totalitarni režim. Tovariši nacisti in tovariši komunisti so problem *industrijskega dela* obenem še militarizirali, le da so tako počeli fašinacistični tvorci ideologije v organizacijah združenega dela povsem jasno, komunistični pa so tovrstno vojno–vojaško industrijo prikrivali; kot se ve, se je tekma po 2. svetovni vojni med velesilami prevesila v tako imenovano hladno vojno. Med vojno pa je nemška in italijanska vojska potrebovala množično vojaško–vojno industrijo za napadalno politiko in fronte, ko se je iz določnega sindikalizma in delavske zavesti razširila zavest proletariata ali nižjega srednjega sloja v totalitarno urejanje razreda ali zgolj "rasne" nacije. Rainerjev izvedbeni odlok, ki se je 5.3.1943 nanašal na odlok cestnega ljubeljskega predora s 7.4.1942, je "zaposloval" s prisilnim delom pripornike in prisilne taboriščne delavce iz konclagerja Mauthausen: vsak del 3. rajha je bil usmerjen v svojo vseobsežno ali celostno totaliteto obvladovanja. Izraba gospodarskih virov v vojnoindustrijske namene ni segala le v industrijo orožij, ampak tudi v delovna taborišča z zastonjsko masovno delovno silo, kjer so umirale izčrpane, shirane in izlakotele množice. Razčlovečenost edinega kriterija *dela*, ki se kaže v gospodarstvu nacifašizma, se je potrjevala tudi v socializmih, vendar z razliko, da so morili v gulagih in delovnih taboriščih prisilnega dela od Sovjetije do Jugoslavije v imenu bratstva in enotnosti, mučenje pa je bilo organizirano enako. Marksistična teorija dialektičnega materializma, ki je poznala zgolj proletarizirano ceno dela za profit in kapitala, se je uresničevala v nacističnem gospodarstvu dosledno v oboroževalne namene, podobno kot se je nacistična teorija velesile dela uresničevala v socializmih in komunističnih režimih: za iste reči so uporabljali le druge izraze. Delavci vseh dežel naj bi se nacistično združili, s čimer bi tudi ves svet pridobili, znebili pa bi se verig dotedanjih reakcionarnih oblastnikov – nacistična delovna teorija je štela sebe za moderno in napredno, poleg tega pa je vlivala sindikatom

zavest, da bo izkoreninjena brezposelnost in da bodo uničeni judovski bankirji, kapitalisti, veletrgovci in borzniki..., podobno kot je jugoboljševiška oblast "opravila" s slovensko gospodarsko elito kot z buržoazijo in inteligenco po končani državljanski vojni.

Politično–sodni proces proti vojnim zločincem ni samo obsodil izvršenih zločinov, ampak je poskusil širše z montažami obtožb nacistične Avstrije "rešiti" tudi koroško vprašanje.

Z zgodovinsko dokumentirana študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča navaja dosledneje pomen revolucionarnih sodišč in njihovo "objektivnost". V ponedeljek, 10.7.1947 je začel v dvorani Enotnih sindikatov na Miklošičevi cesti v Ljubljani sodno razpravo kapetan jugosoldateske Avgust Bračič kot predsednik sodnega senata, prisednika sta bila major Martin Šimič in major Mirko Lokar, sekretar poročnik Slavko Hafner, nadomestni sodnik pa major Stanko Klavs; vojaški tožilec IV. armade major dr. Viktor Damjan, njegov pomočnik Jože Pavličič, kot zastopnik republiškega javnega tožilca; obtoženci (in obvezni zagovorniki ali branilci) dr. Friedrich Rainer (branilec dr. Jože Ilc), dr. Helmut Glaser, dr. Walter Hochsteiner in Reinhold Gerlach (branilec dr. Jože Čobal), Ludwig Kübler, Hans Fleckner, dr. Franz Hradetzky (branilec dr. Vladimir Šuklje), Josef Vogt (branilec dr. Jakob Petrovič), Hans von Hösslin, dr. Hermann Doujak, Leo Kuss (branilec dr. Ivan Stanovnik) in Franc Müller (branilec dr. Lojze Vrtačnik, ta na podlagi ustreznega pooblastila v zastopstvu gestapovca – jugoslovanskega državljana); tolmača za nemščino sta bila dr. Mirko Brolih in dr. Franc Skaberne. Obtoženci so bili obtoženi na podlagi *Zakona o kaznivih dejavnjih zoper ljudstvo in državo* (13. člen, 1. odstavek) in *Zakona o uredbi in pristojnosti vojaških sodišč jugoslovanske armade* (7. člen in 30. člen). Poleg udbe je

igralo v vnaprej prejudiciranih sodbah glavno vlogo nabodreno javno tožilstvo, ki ni bilo nemara politično partijsko odvisno, ampak je zase predstavljalo izvršno oblast v komunistični državi. Revolucionarno sodišče se ni zavzelo za kakršnokoli dokazovanje krivde obtoženim posebej, ampak za partijsko in celo za zunanjepolitično priložnost samega javnega in po zvočnikih razglašenega procesa. Tako se je prvoobtoženi Rainer kar skliceval, da je bil nacionalni socializem *socialističen*, česar revolucionarno sodišče ni zavračalo ne zavrnilo. V primeru, ko bi bil tovariš partijec in rjavi revolucionar dr. Rainar morda politkomisar v partizanski jugovojski, bi bil visoko cenjen in na visokem položaju, vsaj kot logorejni Edvard Kardelj ali politični manijak Boris Kidrič. O samem procesu je jugogestapo poročal v belgrajsko revolucionarno klubsko kamarilo, in to v jeziku jugoslovanske ljudske armade. Rainer, Glaser, Hradetzky, Hochsteiner, Kuss, Doujak so organizirali, programirali, izvajali zločine kot partijski funkcionarji in funkcionarji upravnega državnega aparata, Kübler, Hösslin, Christl, Fleckner in Neubert so ukazovali in storili zločine kot poveljniki nemške vojske in esesovskih policijskih enot, Vogt, Gerlach in Müller pa kot gestapovski funkcionarji. Dokler je bila vsa omenjena združba na oblasti, je delovala po načelu nacionalno socialističnega gospostva, podobno kot so v imenu komunističnega gospostva izvajali nasilje in zlo nad slovenskim narodom kompartijski funkcionarji, javni tožilci, udba in mreža družbenopolitičnih vladajočih organizacij v centralizmu, ko je sleherni člen zločinskih organizacij jugoboljševizma deloval tako, da bi slovenski narod podvrget suženjski vdanosti prav Titovi Jugoslaviji in komunizmu. Odtujeni slovenski domovi, uničenje slovenskega kmetstva, neznan grobišča komunističnih pomorov in povojnega holokavsta, Teharje, Šterntal ali Strnišče in Goli otok ter druga socialistična koncentracijska jugoslovanska taborišča, fojbe in medvojni slovenski grobovi, ki jih je

zoper uresničenje slovenstva vzpostavljaj jugoboljševizem že v državljanski vojni in po njej, pa tudi odpor proti neznosnim privilegijem komunističnih oblasti so z vsem slovenskim narodom obtožili titoistični režim šele po zlomu komunajzarskih oblasti. Slovenski narod obtožuje medvojni italijanski fašizem, avstrijsko–nemški nacionalni socializem in jugoslovanski socializem, da so tvorili na slovenskem ozemlju zlikovsko oblastne in državno–teroristične organizacije. Po komunistični ideologiji naj bi slovenski narod namreč izginil podobno kot po rasistični "teoriji" nemškega nacionalnega socializma. V študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča se je pokazalo, da ni na zatožni klopi le avstrijsko–nemški nacionalni socializem, ampak posredno tudi jugoslovanski samoupravni socializem s politično ali partijsko odvisnim sodstvom, čeprav študija ne navaja, da so morali biti člani vojaških oziroma revolucionarnih jugoslovanskih sodišč nujno in brezizjemno člani kompartije in več, člani kompartijske izvršilnosti in politično totalitarne volje v avtoritarni državi. Ali preprosteje rečeno: v 2. svetovni vojni so sodili komunistom partijski nacisti in fašisti, po vojni pa komunisti nacistom in fašistom, medtem ko je delovno ljudstvo lahko spremljalo javno razglašeno sojenje. Jugoboljševiški okupator v Sloveniji je s svojimi pomagači izvajal čistke po vojni podobno, kot je avstrijsko–nemški socializem uničeval slovenstvo med vojno, čeprav vsega ozemeljskega slovenstva niti jugosoldateska ni mogla nenehno nadzorovati.

Ne gre preprosto za nekakšno primerljivo tekmovanje totalitarnih režimov, kateri da je uničil več slovenskega prebivalstva, ko se ve, da je bilo med Rainerjevim gospostvom na Gorenjskem v begunjskih zaporih priprtih 10458 slovenskih ljudi, ki so bili izpostavljeni nečloveškemu ravnanju ter so bili večidel deportirani v delovna taborišča Mauthau-

sen, Dachau, Ravensbrück, v Kraut pri Seebodnu na Koroškem in v Reichenau. Vojni zločinec Rainer je priznal le, kar so mu pripravili kot dokaz, vsemu drugemu se je vnaprej kot obtoženi zvijačno in brezvestno izvijal, primeroma tudi takole: »*Akcije za povračilo, ki so takrat obstajale na podlagi Himmlerjevega ukaza, sem sicer štel kot zelo okrutne ukrepe, a le kot nujo, da bi se omejili napadi partizanov na Slovence in Nemce. Ker pa sem odnekod spoznal metode policije, nisem imel vanjo več zaupanja ter sem menil za potrebno, naj bodo uporabljeni ukrepi resnično proti ljudem, ki so po naših pojmovanjih zaslužili smrt.*« (navedba iz procesa proti F. Rainarju /137. str sl./, hrani Institut za narodnostna vprašanja – ker je jezik navedbe verjetno sodobnim Slovincem nerazumljiv, je bilo treba posloveniti, tu navedeno po knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, 153. str.). Po takih izjavah obtožene ga bi bilo možno logično sklepati, da je alternativno prav Rainer pravzaprav hotel le omejiti napade partizanov na – Slovence in Nemce, najprej torej na Slovence, potem pa še na Nemce, iz česar sledi sklep, kakor da je pravzaprav varoval nacionalne interese najprej Slovencev in šele potem Nemcev v nasprotstvu s partizanskimi napadi. Enako hlinjeno je prvoobtoženi ne le zvrčal krivdo na druge v primerih streljanja talcev, ko se je skliceval na komandanta varnostne policije in varnostne službe Fritza Volkenborna ter njegovega naslednika, obtoženega Josefa Vogta, češ da pravzaprav ni šlo za kakšno ustrelitev talcev, marveč zgolj za streljanje partizanov, ki so bili ujeti itak zapisani smrti, kot je veljalo za ustrelitev na smrt obsojenih..., osebno pa da ni "tako imenovanega streljanja talcev" nikoli odredil ali zahteval, ko se je moral strinjati z vsem, česar pač ni mogel preprečiti. Celo več, Rainer kot vrhovni komisar naj bi preprečeval kolektivne ukrepe – državne poboje – generalu Ludwigu Küblerju, poveljniku operativne cone Jadransko primorje. –

Tako je prvoobtoženi avstrijski vojni zločinec F. Rainer na vprašanje predsednika sodišča, ali se prizna za krivega v smislu obtožbe, odgovoril: »V nobeni točki se ne čutim kot zločinec... Izjavljam pa, da nalog, s katerim sem bil poslan na Gorenjsko, je bil krivica za slovenski narod in da sem nekaj časa gledal, da temu nalogu zadostim.« In na vprašanje, koga naj potlej slovenski narod obsodi za prizadejano krivico, »Tistega, ki je dal nalog, jaz sem pa pripravljen kot izvršujoči organ, da prevzamem odgovornost za to, kar so izvršili meni podrejeni organi.« (navedba iz procesa proti F. Rainarju /162. str sl./, hrani Institut za narodnostna vprašanja – ker je jezik navedbe verjetno sodobnim Slovencem nerazumljiv, je bilo treba posloveniti, tu navedeno po knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, 155. str.). Medsebojno prikrivanje dokazov o vojnih, dejansko izvršenih zločinih v 2. svetovni vojni, ni moglo ovreči dejanske krivde F. Rainerja in ne drugih okupatorskih nacistov.

Zagon pregona, okupacijska politika in program pogromov

Vse kaže, da je povojna komunistična jugoslovanska oblast ponovila s Titom in njegovimi, kar je izvajal Hitler s svojimi, primeroma s tako imenovanimi naglimi sodišči, le da je partizanstvo izvrševalo množične izvensodne pokole in pomore že po koncu vojne v socialistični državi, torej zgolj anarhistično, sicer pa z revolucionarnimi sodišči. Tako primeroma prvoobtoženi Rainer ni mogel zanikati uvedbe naglih sodišč, ker je uredbo sam podpisal, sklicevaje se na Hitlerjevo uredbo o vzpostavitvi naglih sodišč (15.2.1945) s 7.4.1945 kot državni obrambni komisar na Koroškem in Gorenjskem, takole: *»Naglo sodišče je pristojno za vsa kazniva dejanja, ki škodujejo nemški bojni moči in bojni odločnosti. Njegova naloga je zadušiti vsakršen pojav razpada, strahopetnosti in malodušja. Sodba naglega sodišča se glasi: smrtna kazen, oprostitve ali napotilo na redno sodišče. Sodbo mora potrditi državni obrambni komisar, ki določi kraj, čas in način izvršitve.«* (glej v *Kärtner Zeitung*, 9.4.1945 Celovec, sicer v *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, 155. str., 687. op.). Čez mesec dni, ko se je končala 2. svetovna vojna, so začela obratovati revolucionarna nagla sodišča na ljudski način zoper tudi avstrijski in nemški uniformirani ali zajeti "narod".

Pregon ljudi, ki niso ustrezali nacističnemu ali komunističnemu režimu, je bil vedno kaznovalen, zato vnaprej nemilosten. A okrutnost se ne kaže zgolj v skrajnostih, torej v mučenju v političnih zaporih ali v moritvah, marveč se lahko začne okrutnost že s tako imenovano "strokovnostjo", ki se izraža s policijskim pregonom šoloobveznega otroka, kar je veljalo v enaki meri za Anno Frank kot za "distanciranje",

ki ga z razrednim ovaduhom izvaja tovariš razrednik v osnovni šoli ali že prej tovarišica razredničarka v slovenski osnovni šoli, ko se je vračal otrok iz šole domov tepen do krvi, večkrat pa tudi vročičen... In podobno kot so se ščitili med sabo vojni zlikovci, se lahko ščitijo oblastniki, kadar izvajajo samovoljno oblast in imajo s cinizmom zaščito v državnem vrhu, ko predstavljajo vselej državo v državi. Le da v državni šoli ne odgovarjajo kaznovalne osebe nikomur, tudi če si omadežujejo v anonimnosti kolektivnih tovarišij svoje ime, kolikor kaj tam ime sploh še pomeni. Ljudje, ki trpijo po krivici, naj ne bi iskali zadoščenja? Pogovor o pomenu kaznovanja in o knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* z Alfredom Elstejem, Michaelom Koschatom in Hanzijem Filipičem v Svetovnem slovenskem kongresu se je dotaknil le obrobnih problemov 3. rajha in komunističnega procesa zoper avstrijske vojne zločince. Pojasnila Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča o knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* so pokazala vsaj dvojje: na eni strani so obstajali politični motivi komunistov za razširitev lastnega jugoslovanskega vpliva, na drugi pa je obstajala zgodovinska pozicija 3. rajha, ki je prav tako izničila smisel pravnega reda kot država moči (Machtstaat). Vprašljivo je, ali je Rainer bil obsojen le zaradi dejanj nacionalnega in rasnega hujskanja in le kot ideolog nacistične države – ali pa je kot naredbodajalec dejansko vojni zločinec, ki je storil zločine proti človečnosti; Rainer kot esesovec ni bil morebiti samo in samo nekakšen programatični govornik, ki bi bil od daleč menda sokriv za požig slovenskih vasi, za deportacije, za zaplembo premoženja, za talce in strahotna mučenja, pri čemer bi kot vodja civilne uprave deloval tako rekoč za slovenstvo zaščitno, o pobojih in nasiljem nad civilnim prebivalstvom pa bi češ komaj kaj vedel: tovrstna ignoranca je tako očitna, da še dodatno obremenjuje prvoobtoženca. Nedvomno ni mogoče Rainerja mogoče še "razbremeniti" posmrtno krivde, tudi če so ga komuni-

stične oblasti tajno še dalje pustile živeti... Kako je z *borbo*, namreč ne z "beograjskim" partijskim ali borčevsko zveznim jugoslovanskim glasilom *Borba*, temveč z bojevitostjo rasno–avstrijskega tipa, je v zgodnji dobi opisal tudi pesnik Gustav Januš, namreč v pesmi *Borba*: »*Od samega navdušenja,/ ker je danes spet/ lahko predaval/ o tretjem rajhu,/ ima profesor zgodovine/ pordela lica in/ od borbe izmučena usta./Govoril je z vnemo/ in se vnovič boril/ na Finskem proti Rusom./ Streljal je.../ bil kanonir.../ Streljal je.../ bil mitraljez./ Bil je ranjen.../ Bil odlikovan.../ Spet streljal... itd./ Konec koncev pa je še/ dodal, da je vojska danes/ samo atrapa, in/ zavpil tako glasno, da/ mu je padel/ avstrijski orel/ s stene na glavo/ in gas kladivom in srpom/ tako udaril po ustnicah, da/ se je končno le zbudil/ iz sanj velenemškega rajha.*« – Nacizem kot avstrijsko preprosta vsakdanjščina se kaže torej v nemškem avstrijstvu kot zgodovinski sen velenemštva. Očitna privrženost politiki nasilja, ki so jo izvajali v sporazumu s Hitlerjem, je pripravila že od leta 1933 perspektivo uničenja.

Sklicevanje na mnenje, da so se velesile pojavile ob koncu 19. stoletja, ko so se nacije dvignile ne le množično, ampak tudi politično, gospodarsko in tehnološko, oborožitveno in nadzorno, industrijsko in velemestno, iz česar so se razvili imperiji nacionalizma, bi bilo premalo za pojasnitev, kako je bilo mogoče, da sta komunizem in nacizem – s fašizmom – lahko prevladala oblastno totalno ter totalitarno. Spenglerjev Propad Zahoda, Gobinaujeve kvaziteoretične zamisli, hkratno ničejanstvo in marksizem na poceni osnovah privzete ideologizirane mentalitete, samovelikje malega človeka, uklonitev Cerkev in preganjanje krščanske vere..., obenem pa malooblastno objectno vladanje in uradoválnost v policijski državi ter iluzija, da se delavstvo dviguje – so osnove, na katerih so gradili domala vsi totalitarizmi. Rasizem, ki je vpeljal čisto člove-

ško pasmo kot nekakšno merilo krvi, je vzpostavil razčlovečena ravnanja kot vzor, podobno kot je veljalo za komunizem, da je s svojo birokratsko strukturiranostjo vzpostavljaj vrsto stereotipij in razčlovečenost. Prav tako je nacistični antisemitizem javno in brez vsakega sramu proglašal semitski rod judovskega naroda na svoj ibermenševski način za češ manjvreden ter je izvrševal nad judovstvom uničevalno nasilje povsod, koder se je vzpostavila oblast 3. rajha ali italijanskega fašizma. Polpismo nemčurstvo je bilo podobno primeroma tudi jugoboljševiškega proglašanju jugoslovanstva kot narodnosti, češ da je primeroma Slovenec, ko se odreče svoji lastni narodnosti, vpisan v matično rojstno knjigo kot Jugoslovan, torej je tudi uradni jezik samo in zgolj jugoslovanščina... – tukaj sta nemčurstvo in jugoslovanstvo na povsem enaki ravni uničenja slovenske narodnosti. Kar namreč ni uspelo hitlerjantvu ali Rainerju in njegovim, naj bi v Sloveniji izvedli do konca titoisti na jugoslovanski način oziroma s komunističnim vodstvom. Toda tako kot se je zlomil fašizem ali nacizem, se je moral zlomiti tudi jugoboljševizem, medtem ko se je Slovenija osamosvojila v suvereno Republiko Slovenijo z lastno ustavo, pravnim, socialnim, političnim, šolskim, kulturnim, prometnim, policijskim, vojaškim, diplomatskim, gospodarskim, zdravstvenim, kmetijskim, znanstvenim... redom. In šele v tem družbenem redu Republike Slovenije je mogoče odprto spregovoriti o nacikomunističnih tendencah v zgodovini, zlasti v sodobni zgodovini 19. in 20. stoletja. Izčrpna zgodovinsko dokumentirana knjiga *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hansija Filipiča govori v kontekstu sodobnega avstrijstva in sodobnega slovenstva v odnosu do krvave preteklosti, kjer so vladale sile enoumja ter razkriva stereotipije na obeh straneh: na strani nacistične okupacije in političnih ali komunistično škandalnih sodnih procesov.

Značilno je, da se postmoderno slovenstvo ukvarja s problemom nacifazizma tudi na ravni filozofsko-socialnih raziskav in celo v teoretski psihoanalizi. Vednost o nemški klasični filozofiji ali o strukturalizmu in psihoanalizi odpira vprašanje tudi povojnega jugoboljševizma drugače, saj pozna ne le Dolarjevo Heglovo *Fenomenologijo duha* kot dialektiko zavesti in samozavedanja, marveč tudi kritiko nacističnih in boljševičkih ideoloških postavk, kritiko dialektičnega materializma in znanstvenega socializma, kritiko revolucionarnega prava ali dejanskega brezprava, pa naj gre za rdečo ali rjavo revolucijo ter morebitne črnosrajčnike...; dr. Mladen Dolar je v *Strukturi fašističnega gospostva* (Ljubljana, 1982) opredelil nekatere bistvene značilnosti fašističnega nasilja, ko je odkril družbenozgodovinsko pogojenost totalitarizmov. V zgodovinskih in kulturoloških raziskavah je analektično ugotovljivo, da se je lahko deloma celo uveljavil tip kritike, ki je izhajal tudi iz filozofske frankfurtske šole v obravnavi nacizma, primeroma iz *Masovne psihologije fašizma* ali *Študij k avtoritarnemu karakterju* Theodorja Wiesngrundta Adorna ali v obravnavi del Ericha Fromma, zlasti njegove *Anatomije destruktivnosti*... Frenološka zabavnost duha se je izcimila v bridko prakso porušenih medsebojnih odnosov zlasti v diktaturah 20. stoletja. Ne gre le za (neo)liberalno kritiko totalitarizmov, ki se je izrazila tudi v slovenskem lacanstvu in poststrukturalizmu, ampak za spoznanja, kakor so jih opredeljevali konkretno v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča tudi Anton Drobnič, dr. Lovro Šturm ter zlasti zbornik *Temna stran meseca*... Avstrijski ali nemški nacizem, italijanski fašizem in jugoboljševizem niso bili preprosto reč vladno proceduralnega tipa v odločanju za odpravo sleherne, zlasti pa civilnodružbene svobode, marveč so vzpostavljali svoj državni teror.

Slikovno gradivo, ki so ga predstavili prvoobtoženemu avstrijskemu nacističnemu zločincu Rainerju, je ta ignoriral in izrekel, da fotografij ne pozna, prav tako se je obnašal do izdanih javnih plakatov – oznanil o streljanju talcev in o drugih represivnih ukrepih okupacijske oblasti (Bekanntmachung), kar je bilo prvoobtoženemu kakor skoro neznano. Šele ko je bil Rainer v dokaznem postopku seznanjen in soočen tudi z uredbami, ki jih je izdal kot gaulajter ali vodja civilnoupornih organov, prav tako z idejniziranimi partijskimi govori, je moral priznati, da je deloval ibermenševsko in da je storil kazniva dejanja ali k njim napeljeval. Sicer pa je Rainerja obremenjeval s pričanjem zasliševalno esesovski major Josef Vogt, prej vladni in kriminalni svetnik, komandant varnostne policije in varnostne službe na Bledu in v Mariboru, kot piše nadrobneje študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča (str. 158–162).

V poglavju *Sklepni govori in sodba govori* knjiga *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča o predstavitvi javnega tožilca, ki je v svojem govoru ugotavljal ob osebno krivem prvoobtoženem Rainerju sploh še delež nacističnih avstrijskih vojnih zločincev v času medvojne okupacije, Tožilčevega sklepnega govora in obrambnih govorov niso prevajali v nemščino, v čemer je prvoobtoženi videl kršitev ustavne določbe tedanje jugoslovanske države. Javni tožilec je bremenil Rainerja in druge obtožene, da so delovali kriminalno z namenom, da bi fizično uničili, torej pokončali slovenski narod kot zločinci nacionalnosocialističnega režima. To naj bi menda Avstrija načrtovala – po tožilčevih navedbah obtožnice – že celo pred 1. svetovno vojno, sicer pa da je *avstrijski imperializem* postal celo avantgarda nemškega zaslužnjevanja malih narodov, zlasti južnih Slovanov, ko velikonemška ideja da ni imela v nobeni drugi deželi toliko pristašev

kot prav v Avstriji ter so jo podprli jugoslovanski petokolonaši oziroma folksdojčerji. Načrti za uničenje slovenstva naj bi obstajali torej že nekako od vsega začetka, pri čemer je Hitler kot Avstrijec namenil drugim Avstrijcem odločilno vlogo, ko so bili nosilci nacistične okupacijske politike v Jugoslaviji številni avstrijski nacisti. Vojaški komunistični *javni tožilec* se je v obtožbah tudi sam skliceval na Hitlerjev domislek, naj bi "napravili" deželo nemško, zato je še poudaril preganjanje Slovencev, streljanje talcev, nasilno germanizacijo, požiganje vasi, aretacije in drugo. Prvoobtoženi Rainer je imel po tožilčevih besedah s svojimi podrejenimi v Sloveniji neomejeno oblast in je položaj še zaostroval, ko je brezobzirno zatiral narodnoosvobodilno gibanje.

Javno in sodno hujskaštvo

Javni tožilec je označil prvoobtoženega med drugim takole: *»Obtoženi Rainer se je za svoje zločine izgovarjal, da aparat policije ni bil podrejen njemu, vendar je moral priznati, da je v vseh važnejših vprašanjih sodeloval z Rössenerjem ter da je sam direktno zahteval policijska pojačenja in da je končno imel tudi v SS višji čin od Rössenerja. Priznal je tudi, da je za Slovence vladalo brezpravno stanje, kajti o življenju in smrti prebivalstva je odločal gestapo in ni bila potrebna nobena sodba« in »Cinična je izjava obtoženega Rainerja, ki je na kraju zaslišanja izjavil, da se kljub terorju in kršenju osnovnih človečanskih pravic slovenskega naroda ne čuti zločinca, da pa priznava, da je bila naloга, ki jo je izvrševal, krivica slovenskemu narodu. Tako more govoriti le nacist, ki je otopel radi svojih zločinstev in ki je izgubil čut do vsakega poštenja.«* (Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*, 164. str.). Obtoženi Rainer kot bivši najvišji politični nacionalno–socialistični organ na slovenskem zasedenem ozemlju nosi po obtožbi javnega vojaškega tožilca tudi glavno odgovornost, sicer pa tožilcu ni uspelo za nikogar od obtoženih najti niti ene same olajševalne okoliščine ter je zato v imenu slovenskega naroda, v imenu pravice in partizanstva zahteval najvišjo možno, torej smrtno kazen. Zanimivo je, da komunistični javni tožilec ni štel obtoženemu Rainerju v dobro, da je preganjal sveto katoliško Cerkev, duhovništvo in redovništvo, zlasti slovensko zavedne božje služabnike, čeprav je bil jugoslovanski socializem tudi docela proti Cerkvi, zlasti zoper ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana ter je zatiral tudi slovenske verne ljudi.

Obtoženi Rainer v obrambnem (samo)govoru ni zanikal, česar ni mogel pod težo dokazil zanikati, primeroma odgovornosti za izvajanje

politike v partiji in upravi, prav tako je odgovarjal za politična navodila, ki jih je dal svojim izvršnim organom in ki so se izrazili tudi v izpovedbah soobtoženih generalov in oficirjev. Ni pa prvoobtoženi češ odgovarjal za naloge višjih oblasti, ki da jih ni mogel spremeniti, tudi ne za zločine, ki jih kaznuje nemška zakonodaja, celo več: *»Vedno sem bil pripravljen za svoj narod umreti, in sem to tudi danes. Če bo s tem utrjena ona prirodna pravičnost, katere respektiranje je danes tako nujno potrebno mojemu narodu in moji nesrečni domovini, potem rad umrem.«* (ibid., 165. str.) in kakor da se sklicuje na občutek časti: *»Obramba domovine je največja dolžnost in pravica vsakega državljana, izdajstvo domovine je največji zločin nad narodom. To je bil tudi zame najvišji zakon pri vseh mojih dejanjih.«* (ibid., 165. str.).

Rainerjev zagovornik Jože Ilc je uvideval glavno krivdo obtoženega, ki ga je obvezno določen branil, v samem nemškem imperializmu in nacionalnem socializmu, manj pa morda v osebni odgovornosti obtožencev, rekši: *»Če sedaj vprašamo, ali so ti obtoženci krivi ali ne, potem pravim, da njihova krivda ni toliko v tem, da so pristali na to idejo, ki je imela vse to v načrtu«* in *»Ali je eden več ubijal ali ne, tega ni treba dokazovati. Oni so vsi krivi, ker je dokazano, da so imeli Nemci vse to že vnaprej v načrtu določeno. To je bila ideja, to je bil razvoj, v katerem so delovali obtoženi. Ni tu odgovornost Glaserja, K üblerja itd., marveč ta završna ideja, ki jo je ves svet spoznal za pogrešno, ta ideja je bila tisto, kar je ves svet obsodil.«* Ilčev sklepni govor je napadaški, saj ne zagovarja oseb, ki bi jih moral pravno advokatsko braniti, marveč samo potrjuje in nadaljuje vlogo javnega tožilca z dodanim vnaprej ideologiziranim komunističnim pristopom – ko ne bi zalegla že obtožnica javnega tožilca, bi uredil sklepni govor obrambe obtožbo po svoji strani. Prvoobtoženi Rainer je zato menil, da bi morala biti naloga dokazovan-

ja tožilska, v številnih točkah pa da obtožba ni predložila pravzaprav nobenega dokaza.

Obrazložitev sodbe je navajala, da je prvoobtoženi Rainer dosledno izvajal in uresničeval firerjeve ukaze in da mu je firer tudi zaupal. Sodba je v obrazložitvi navajala ideološke nacistične primesi, ne pa stvarne zločinske dejavnosti totalitarizma: »Dne 6. aprila 1941 so nemške obo- rožene sile napadle Jugoslavijo. Da bi uresničili dolgoletne težnje nemškega in avstrijskega imperializma, ki je dobil svoj odraz zlasti v nacifašističnem programu, predstavljenem v borbi za takozvani živ- ljenjski prostor in podprt z zablodo rasizma, so nemški in avstrijski nacifašisti napad na Jugoslavijo organizirali tako, da so že predhodno določili preizkušene nacistične za ves upravni, politični aparat, katerega nastop je bil odvisen samo še od vojaškega napada. Da bi Führerjevo nalogo 'napraviti Gorenjsko in Štajersko nemški' uspešno izvedli, so mesta političnih, gospodarskih in policijskih vodij zasedli večinoma Avstrijci kot dobri poznavalci prilik naših dežel, saj so za to imeli dob- ro organizirano obveščevalno mrežo v takozvanem Kulturbun- du.« (ibid., 166. str.) ali navaja nasploh, da je Rainer določil za nacifun- kcije v upravi Avstrijce, »ki so s tem dobili priliko z vsemi razpoložljivi- mi sredstvi in nasilji uresničevati dolgoletne težnje avstrijskih imperi- alistov po pridobitvi slovenskih dežel in iztrebljanja slovenskega naro- da.« (ibid., 166. str.).

Obtoženi, ob/sojeni in pomiloščeni

Vojaško sodišče je, kot je bilo že itak pričakovati in je bilo politično samoumevno kot naprej določeno, sicer sklicevaje se na mednarodno moskovsko konferenco Roosevelta, Churchilla in diktatorja Stalina (1.11. 1943 je bila sprejeta podpisana izjava, s katero so predvideli izročitev vojnih zločincev državam, v katerih so bila storjena grozodejstva, kjer naj za zločine odgovarjajo storilci po zakonih tamkajšnjih vlad in kjer naj so postavljeni tudi pred tamkajšnje sodišče ter so tam kaznovani) in na statut Mednarodnega sodišča v Nürnbergu, razsodilo, da *so obtoženi krivi* po določilih *Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo*, ter je izreklo kazni na podlagi predpisov *Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo FLRJ*. Vojaško sodišče se je v izreku sodbe sklicevalo, da je pretreslo vse upoštevanja vredne podrobnosti in da je izreklo sodbo po najboljši vednosti in vesti, torej sodbe ni razumeti kot maščevanje, vseprej kot zadoščenje za žrtve in njihove sorodnike ali kot opomin zatiralcem v prihodnosti. Po izreku sodbe je predsednik sodišča kot pravni pouk pojasnil, da imajo vsi obtoženci pravico v osmih po svojih zagovornikih vložiti pravno sredstvo pritožbe na Vrhovno sodišče JA v Beogradu in po pravnomočnosti sodbe vložiti tudi prošnjo za pomilostitev na Prezidij Ljudske skupščine FLRJ. Tožilec si je pridržal pravico, da v zakonitem roku treh dni vloži pritožbo proti sodbi. V izreku sodbe je vojaško sodišče 14 obtožencev spoznalo za krive vseh zločinov, ki so jih kot idejni pobudniki, naredbodajalci, organizatorji ali kot neposredni storilci sami ali pa njim podrejeni politični, upravni, vojaški in policijski aparat v času svojega delovanja izvrševali nad slovenskim prebivalstvom (Armijsko vojaško sodišče Ljubljana, 19.7.1947, Sodba, I sud 34/47).

Na temelju 1. člena *Zakona o podelitvi amnestije in pomilostitve*, 3., 4., in 7. člena *Zakona Prezidija Ljudske skupščine FLRJ* in 12. člena *Pravilnika o notranji organizaciji in poslovanju Prezidija Ljudske skupščine FLRJ* je ta prezidij na svoji seji 13.8.1947 zavrnil prošnje za pomilostitev vsem 19.7.1947 na smrt z obešenjem obsojenim – Rainerju, Küblerju, Flecknerju, Vogtu, Hochsteinerju, Gerlachu in Müllerju ter na smrt z ustrelitvijo obsojenim – Glaserju, Hösslinu, Christlu, Neubertu in Kussu.

Obtoženci so bili uradno usmrčeni zjutraj 18.8.1947, po izvršitvi smrtne kazni je major dr. Mihelčič ugotovil smrt vseh obsojencev (v Zapisniku o izvršitvi sodbe vojaškega sodišča IV. armije JA sud. Br. 37./47, 19.8.1947).

Ko je bila sodba izrečena, se je izbrano občinstvo v dvorani odzvalo na sodbo z dolgotrajnim ploskanjem in s klici: »Živela pravica!« ali »Živelo ljudsko sodišče!« V primeru navedkov knjige *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča o sojenju Rainerju in soobtoženim ni navedeno, da je sicer partizanska oblast ravnala v izvensodnih množičnih pobojih po 2. svetovni vojni docela brezpravno ali da je med vojno izvajalo tudi komunistično partizanstvo likvidacije, mučenja in teror. Vprašanje revolucionarnega sodišča se opira na preteklost, ki je bila z obeh strani nasilna in teroristična, v resnici pa se je Jugoslavija razsula v enem samem dnevu in so tekmovali fašisti z nacisti, kdo bo prej zavzel bogatejša področja, da jih bo izkoriščal.

Nedvomno se je zdel F. Rainer v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfredu Elsteju, Michaelu Koschatu in Hanziju Filipiču dovolj znana negativna zgodovinska oseba, da so obdelali ljubljanski politični

proces proti temu nacistu in njegovemu represivno okupacijskemu pomagatstvu. Pred vojaškim sodiščem jugoslovanske IV. armade se je v ljubljanskem Domu sindikatov zagovarjalo 14 nacističnih partijskih funkcionarjev in vojaških oseb, ki so v času vojne in okupacijske politike delovali na Slovenskem zločinsko, tako da je tudi v revolucionarno sodnem smislu poudarjena politična, manj pa osebna krivda obtoženih, torej 6 avstrijskih državljanov – prvoobtoženi dr. Friedrich Rainer, dr. Helmuth Glaser, dr. Hermann Doujak, dr. Franz Hradetzky, dr. Walter Glaser, dr. Walter Hochsteiner in Leo Kuss; 1 jugoslovanski državljan – Franz Müller; 7 nemških državljanov – Ludvig Kübler, Hans von Hösslin, Heinrich Christl, Hans Fleckner, Günther Neubert, Josef Vogt in Reinhold Gerlach. Kot se ve, dveh obtoženih in zaprtih, namreč Hermann Doujaka in Franza Hradetzkyja, jugoslovanska oblast ni usmrtila, marveč ju je izročila Avstrijcem, tam pa sta pravzaprav bila pomiloščena ali celo nadaljevala svojo nacionalno nemškoavstrijsko politiko kot vplivni neonacizem.

Postmoderni pogled na upravičenost komunističnega kaznovanja in revolucionarnega sojenja, ki je bilo izvršeno vnaprej pripravljeno in razglašeno javno, odkriva pomen povojnega komunističnega režimskega sodstva, kakor se je opredeljevalo s partijnostjo. To kaznovalno politiko lahko tudi postmoderno opredeli tisti ničejanski diskurz, ki je bil blizu še posebej firerju in nemškemu nacionalnemu socializmu, ali kot pravi sam Nietzsche v polemičnem spisu *H genealogiji morale*: *»Vrednost kazni naj bi bila v tem, da vzbudi v krivcu občutek krivde, v njej se išče pravi instrumentum tiste duševne reakcije, ki jo imenujemo 'slaba vest', 'grizenje vesti'. Toda na ta način se spozabimo celo nad današnjo dejanskostjo in psihologijo: in koliko bolj še nad najdaljšo zgodovino človeštva, nad njegovo predzgodovino! Pristno grizenje*

vesti je prav med zločinci in kaznjenci nekaj skrajno redkega; ječe, kaznilnice niso nedra, v katerih bi posebno rada rasla ta vrsta gloda-jočega črva: – s tem se strinjajo vsi vestni opazovalci, ki v mnogih primerih neradi in navkljub svojim željam dajejo takšno sodbo. Na splošno vzeto, kazen povzroča trdoto in hlad; kazen koncentrira; priostruje občutek odtujitve; krepi odpornost. Če se zgodi, da stre energijo in pripelje do klavrne prostracije in samoponiževanja, potem je takšen rezultat prav gotovo še manj spodbuden kot povprečni učinek kazni: ki se karakterizira s suho in mračno resnostjo« in »Ne podcenjujemo namreč, koliko prav sodne in izvršilne procedure preprečujejo zločin-
cu, da bi občutil svoje dejanje, vrsto svojega početja kot **na sebi** zaničevanja vredno: kajti on natančno vidi, da se ista vrsta dejanj stori v službi pravičnosti in da se torej odobravajo, da se mirne vesti izvršujejo: tako špijonaža, ukana, podkupovanje, nastavljanje pasti, vsi kočljivi in prekanjeni policijski in tožilski prijemi, potem načelno, celo ne v afektu upravičeno ropanje, posiljevanje, zmerjanje, zapiranje, mučenje, ubijanje, kot se izvršujejo pri različnih vrstah kaznovanja, – potemtakem vsa dejanja, ki jih tisti, ki sodi zločincu, nikakor ne jemlje kot na sebi podla in obsojanja vredna dejanja, ampak samo v določenem oziru in uporabi.« (14. poglavje). Nietzsche cinično relativira kazen glede na rablja in žrtev, ko presoja pravzaprav namen kaznovanja v pomenu, ki je dekadentno označen s prisilo. V upoštevkcu navedbe posamičnih in skupnih kazni v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča je povsem razvidno, da ni mogla biti komunistično kaznovana kolektivno avstrijska država, marveč le njeni nacistični državljani. V tej podmeni razumevanja je tudi znano, zakaj je upodobljena v krempljih avstrijskega heraldičnega enoglavega orla na pol pretrgana veriga.

Izza ideologij – spekter nazorov

V kontekstu avstrizacije slovenstva je značilno zgodovinsko tradicionalno podrejanje, ki po strani nemštva ni upoštevalo slovenstva kot enako-pravni manjšinski narod, zlasti ne na avstrijskem Koroškem. Ta kontekst je razumeval primeroma France Bučar v spisu *Slovenija v Evropi* med drugim takole: »Avstrijsko cesarstvo pa je bilo tipično mnogonacionalna tvorba. Začetek preoblikovanja v enonacionalno državo je bil zato od vsega začetka obsojen na neuspeh. Dan odločitve za njeno preoblikovanje v enonacionalno državo je bil tako istočasno tudi njena definitivna obsodba na razpad. Avstrija je na ta način razpadla ne šele leta 1918 po prvi svetovni vojni, pač pa že sto let predtem. Vse devetnajsto stoletje je tako en sam proces njene agonije. Njen podvig v preoblikovanje v samostojno enonacionalno državo nemške narodnosti je bil toliko bolj nesmiseln in nemogoč, ker so Nemci v tej državni tvorbi številčno predstavljali manjšino« in »V Avstriji sami so kot ljudska sestavina, primerna za potencialno asimilacijo na skupni nemški osnovi, ostali samo Čehi in Slovenci. Oboji so predstavljali številčno majhna naroda, oba sta bila že stoletja vključena v nemški kulturni krog, oba sta imela močne nemške manjšine, zlasti vsa večja in pomembnejša mesta so bila skoraj v celoti nemška, kar velja tako za Prago kot za Ljubljano./ Začela se je neizprosna germanizacija, še posebej nad Slovenci. S svojo zemljepisno lego je Slovenija predstavljala zaporo nemški ekspanziji do Jadranskega in s tem do Sredozemskega morja. V očeh pangermanskega imperializma je slovenski nacionalni prostor deloval skoraj kot izziv. Nemški nacionalizem je obvladoval celoten osrednji evropski prostor od Baltiškega oziroma Severnega morja skoraj do Jadrana. Prav pri izhodu pa se kot majhen zaporni blok postavi Slovenija in s tem preprečuje uresničitev velikega

nemškega projekta» in »Avstrije tako niso uničili Slovani s svojimi nacionalnimi zahtevami, pač pa Nemci s svojim nacionalizmom. Slovincem ni preostajalo drugega, kot da si poiščejo zatočišče drugod, ker jim je sicer grozila nacionalna smrt.« (Ampak, št. 115, Nova revija, 1991, 4.-5. str.). Slovenci so do državne osamosvojitve 1991 spadali v državni avstrijski (1000 let), jugoslovanski (75 let), italijanski in nemški narod (4 leta), izvzemši francosko okupacijo pod Napoleonom. Nesebični angažma zgodovinske avstrijske in slovenske stroke se gotovo zavzema za mednarodno in svetovno sodelovanje, še zlasti ko gre za obravnavo nacizma ali komunizma, zlasti na avstrijskih ali slovenskih tleh. Obsežno raziskovalno zgodovinsko delo moderne dobe zahteva nedvomno veliko naporov in nezamolčanih virov, torej tudi odprti zgodovinski dialog.

Predaleč so zašajtrali običajno tisti ideologi, ki so v historičnem materializmu opredeljevali avstrijsko nemštvo kot barbarizirano pangermansko ali kot mitološko in mitično "ljudstvo". Ko je pisal Terry Eagelton, da je *Kultura v krizi*, je sicer postavil Zahod kot normo v kulturnokritičnem zgodovinskem smislu: *»Nasprotje za lokalno bivališče je Žid: brezdomec, izkoreninjenec, zlovesče kozmopolitski in zato pohujšljiv za Kulturvolk. Za postmoderno teorijo je kultura morda disidentska, manjšinska domena, torej na strani Židov in ne etničnega čiščenja. Beseda, ki označuje najbolj kompleksne oblike človeške prefinjenosti, je bila v nacističnem obdobju povezana z nezamisljivimi ponižanji človeka«* in *»Če je obstajala kultura nacističnega genocida, je obstajala tudi kultura židovskega odpora.«* (Sodobnost, 9, 2000, Ljubljana, 1426. in 1427. str.). Drugače spet je *Usodno vprašanje kulture* opredelil Geoffrey Hartman, ko je nahajal nacistično "velepoteznost" ibermenševstva v ničejanstvu: *»Nietzsche se je poskušal izogniti dvema zamenjavama: kulturni z rasno in kulturni z nacionalistično-politično. Obe sta namreč na tak ali drugačen način še*

vedno nadlegovali postromantične pisce.» (Sodobnost, 9, 2000, Ljubljana, 1411. str.). Temu nasprotna je Nietzschejeva diagnoza in prerokba, kakor jo je v socialnem smislu zaznal Johann Ulrich Schlegel: »*Le Bon je pisal okrog leta 1900. Če se ozremo nazaj k fašizmu na Zahodu in socializmu v Rusiji, je jasno, da bi lahko na koščke razpadla krščanska tradicija segla po tej blatni, puli, nadomestni religioznosti, kratkotrajnih, nervoznih ideoloških hišah iz kart komunističnih in nacional-socialističnih diktatur.*« in »namesto jasnega in svetlega apoliničnega principa, prodira v evropsko kulturo mračni kaos dionizičnega in gola volja do moči, kar dela iz nas moderne, toda zelo otroške divjake. To je vedel že sredi 20. stoletja slavni španski sociolog in filozof Ortega y Gasset. *Led, po katerem stopamo tako negotovo, je postal še bolj lomljiv.*« (2000, 78-79, Ljubljana, 1994, 141. str.). Razumevanje zgodovinske izčrpne obravnavaneštudije Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* je usmerjeno potemtakem še v sociološke pomene, posebej pa v kulturo zgodovinopisja, v zgodovino kot humanistično vedo s pomožnimi vedami, ki ne bi smela biti odvisna od aktualnih ideološko-političnih projektov. Politične fantazme, ki se izražajo med propalo levico in obujajočo desnico, so povsem drugačne v slovenskih postmodernih razmerah od avstrijskih ali nemških: slovenska desnica izhaja iz komunistične ideološke zasvojenosti bivše klientele moči, ko se sklicuje proti Cerkvi za mitično karantanski nacionalizem, medtem ko avstrijska desnica oživlja modele nacistične ideološkosti, kot poroča B. Bailer-Galanda o haiderjevski novi desnici, W. Oswalt pa o vrnitvi firerjev ali o moderniziranem desnem radikalizmu..., ali ko poročata K. H. Brackmann in R. Birkenhauer o nekakšni samoumevnosti pojmov in rekel iz časov nacionalnega socializma, sicer pa Peter Gstettner o samoinscenaciji "koroškega bistva" 10. oktobra ter Gero Fischer o vindišarskih fantazijah...

Anatomija državnega terorizma in vojna

Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič so v knjigi *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* – anatomija političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947 dokumentirano izčrpno spregovorili o dejstvih, ki si v sebi ne nasprotujejo, saj ne gre za mnenja, kaj naj bi bil nacifašizem ali kaj jugoboljševizem, marveč za dosledno zgodovinsko vednost o razmerah, ki jih zgodovinska študija obravnava.

Vojno relevantni svetovni dogodki, ki se odvijajo nazaj od Rainerjevega procesa leta 1947 kot začetka hladne vojne v čas avstrijskega anšlusa ter do gaulajterjeve mladostne nacistične kariere, opredeljujejo v svoji knjigi omenjeni avtorji celovitost odnosov, ki so zajeti na slovenskem ozemlju, a so evropski. Razdelitev Slovenije je bila v 2. svetovni vojni drugačna kot pred vojno ali po njej: ker je Gorenjska pripadala avstrijsko nacistični Koroški, se je odločalo o deželi v Celovcu, ne pa v Ljubljani.

Kronološko je razporeditev dogajanj bila svetovno zgodovinsko pomembna prav z vzponom nacistov. Časovna preglednica v nastanku diktatur 20. stoletja in širše pove, da je bilo to stoletje doba dveh svetovnih vojn, ki sta spremenili docela podobo Evrope in Slovenije, pa tudi ureditev sveta.

1933 – 30.1. je Adolf Hitler sestavil nemško vlado, 27.2. Japonska izstopi iz Društva narodov, 20.3. nacisti odprejo *prvo koncentracijsko taborišče* Dachau (pri Münchnu);

1934 – 25.7. poskus nacističnega udara v Avstriji; 1.12. Začetek čistk v Sovjetski zvezi;

1935 – 7.3. Nemčija vključi Posarje spet scela v državo; 16.3. Nemčija razveljavi versajska določila o razorožitvi; 15.9. So sprejeti v Nemčiji antisemitski zakoni; 2.10. Italija napade Etiopijo;

1936 – 17.7. začetek državljanske vojne v Španiji; 25.10. Vzpostavitev osi Rim-Berlin;

1937 – 26.4. Nemški bombniki uničijo baskovsko mesto Guernica (znamenita Picassova slika!); 28.7. Japonci zavzamejo Peking; 11.12. Italija izstopi iz društva narodov;

1938 – 13.3. anšlus oziroma pripojitve Avstrije k 3. rajhu; 29.9. Sporazum v Münchnu med Nemčijo, Italijo, Veliko Britanijo in Francijo, da si lahko Nemčija priključi dele Češkoslovaške, namreč Sudete;

1939 – 15.3. Nemci zasedejo Češko, Slovaška je neodvisna pod nemškim vplivom, Rutenijo zasedejo Madžari; 31.3. Britansko-francosko zagotovilo za varnost Poljske; 22.5. Sklenjen tako imenovani jekleni pakt kot vojaška zveza med Nemčijo in Italijo; 23.8. Nemško-sovjetski pakt o nenapadanju in o delitvi Poljske (v. Ribentropp in Molotov); 1.9. Nemčija napade Poljsko: začetek 2. svetovne vojne; 2.9. jugoslovanska vlada objavi strogo nevtralnost; 3.9. Velika Britanija in Francija napovesta Nemčiji vojno; 17.9. Sovjetska zveza napade Poljsko in 30.10. napade Finsko;

1940 – 12.3. sovjetsko-finska mirovna pogodba; spomladi napade Nemčija Dansko, Norveško, Nizozemsko, Belgijo, Luksemburg in Francijo; 10.6. Italija vstopi v vojno; 22.6. nemško-francosko premirje in 1. 7. se nastani francoska vlada v Vichyju; poleti de Gaullova Svobodna Francija prevzame oblast v kolonijah; avgusta Sovjetska zveza priključi Litvo, Estonijo in Latvijo; 27.9. je trojni pakt; 28.10. Italija iz Albanije napade Grčijo;

1941 – 25.3. Jugoslavija pristopi k trojnemu paktu; 3.5. Ljubljanska pokrajina priključena h Kraljevini Italiji; 6.4. Nemčija napade Jugoslavijo in Grčijo, Jugoslavija se sesuje z napredovanjem vojnih okupatorskih sil brez bojev; 22.6. Nemčija napade z zavezniki Sovjetsko zvezo; julija začne okupator izseljevati Slovence; 25.11. vpoklic prostovoljcev iz zahodnoevropskih držav za boj proti komunizmu; 7.12. Japonska napade ameriško vojaško oporišče Pearl Harbor;

1942 – 1.1. Deklaracijo v Washingtonu podpiše 26 držav, kar je zamelek kasnejše Organizacije združenih narodov; 9.1. podpisana deklaracija o kaznovanju vojnih zločincev; 20.1. Wanseejska konferenca, na kateri je sprejet sklep o dokončni rešitvi (Endlösung); marca ustanovljena Slovenska zaveza; junij – bitka pri Midwayu pomeni preobrat sil na Pacifiku; poleti se organizirajo v Sloveniji vaške straže proti vojnemu komunističnemu terorju; september je začetek bitke za Stalingrad, ki predstavlja preobrat na vzhodni fronti; novembra je bitka pri El Alameinu, ki predstavlja preobrat v Afriki;

1943 – 1.3. Kompartiji si nasiloma prisvojijo vodstvo kot revolucija v hostno taborniški formaciji, ko morajo podpisati krščanski socialisti tako imenovano Dolomitsko izjavo ter se podrediti revolucionarnemu internemu terorju v državljanski vojni; 13.5. kapitulacija nemških sil v Afriki; 10.7. Izkrcaje anglo-ameriških sil na Siciliji; 24.7. Veliki fašistični svet odstavi Mussolinija; 8.9. kapitulacija fašistične Italije; 20.9. general Leon Rupnik postane načelnik ljubljanske pokrajinske uprave; 23.9. Mussolini ustanovi v Saloju Italijansko socialno republiko; septembra so zaradi vojaško poveljevalne neenotnosti poraženi pri Grčarici četaši in vaške straže; 28.11. do 1.12. Teheranska konferenca;

1944 – 20.4. prvič in edinkrat prisežejo domobrani na bežigrajskem stadionu v Ljubljani boj proti komunizmu, kjer ni navzoč ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman – kot Hitlerjev zastopnik in poveljstvo v operativni coni Jadranskega primorja in Gorenjske je Rainer uporabljal v okupacijski politiki za izvajanje represije esesovsko in policijsko vodstvo z Rösenerjem in Globočnikom, ki sta bila njemu tudi partijsko odgovorna, v operativi pa sta nastopala pod Himmlerjem samostojno, tako da je obvladoval province Trst, Gorico, Pulj, Reko in Videm Globočnik, Ljubljansko pokrajino pa Rösener, ki je iz ostankov vaških straž (24.9.1943), imenovanih italijansko v kratiki MVAC (Milizia volontaria anticomunista) ter iz prostovoljcev in mobilizirancev ustanovil domobransko legijo, blizu 13.000 domobrancev, te domobranske enote pa so prvič zaprisegle ob navzočnosti Rösenerja in Rupnika; 6.6. Dan D kot izkrcanje zahodnih zaveznikov v Normandiji; 16.6. "sporazum" med komunistično sovjetskim plačancem Titom in jugoslovanskim politikom Šubašićem; 22.6. se odpre sovjetska ofenziva na vzhodni fronti;

1945 – 4. do 11.2. deli jaltška konferenca svet v politične bloke in določi slovensko ozemlje jugodiktaturi; 7.3. Američani osvojijo most čez Ren v Remagenu; 21.4. Prebita nemška obramba v Italiji; 30.4. Hitler in Goebbelsova družina ter Eva Braun naredijo v berlinskem bunkerju samomor; 15.5. kapitulacija nemške vojske na slovenskem ozemlju; maj in junij izvedejo partizani holokavst; julija je konferenca v Postdamu pri Berlinu; 2.9. kapitulira Japonska in je konec 2. svetovne vojne; 22. 4. je sprejeta ustanovna listina OZN; 23.8. delitev razlaščene slovenske zemlje kot tako imenovana agrarna reforma v Sloveniji pod manično napadaškim vodstvom Borisa Kidriča; novembra je nürnberški proces proti vojnim zločincem; 29.11. proglasi diktator Tito s svojo revolucionarno kamarilo svojo, Titovo Jugoslavijo za republiko in vpelje državni praznik;

1946 – 30.1. formalno sprejeta komunistična ustava Federativne ljudske Republike Jugoslavije; 11.6. v Jugoslaviji prvo obvezno sedemletno šolanje; od julija do februarja 1947 je pariška mirovna konferenca, na kateri titoizem za svoj obstoj na oblasti razdeljuje slovensko ozemlje sosednjim državam; 5.12. je prvo državno nasilno razlastninjenje kot tako imenovana nacionalizacija v Sloveniji, vsa podjetja pa so edino državna;

1947 – 17.1. sprejeta prva socialistična slovenska ustava; 28.4. prva petletka protežira težko industrijo po leninsko-stalinskem vzorcu; 10. do 19.7. spektakularni proces proti avstrijskemu vojnemu zločincu Friedrichu Rainerju in drugim soobtoženim nacističnim zločincem.

V enopartijskem povojnem sistemu jugoslovenizirane oblasti na Slovenskem je bilo s silo in vsakršnim politično-policijskim pregonom doseženo, da ni smelo biti druge politične opcije mimo titoistično jugoslovanske. Jugoslovanska diktatura kot totalitarni režim je v spremenjeni obliki potemtakem izvedla, česar ni uspel izpeljati v svojih socialističnih načrtih Hitler ali v fašističnih projektih italijanski fašizem. Boljševizacija kot jugoslovansko poddržavljenje slovenstva je pahnila slovenski narod v politično sužnost udbe, jugosoldateske, enoumja, kulta diktatorjeve ključavničarsko-maršalske osebe in politično-partijskega fanatizma, prav tako v vasezaprto državno represijo. Kako natančna je bila dovršena prisila, izhaja iz izjave kulturnega tv novinarja Jožeta Hudečka, ki je v predstavitvi svojega življenjskega dela izjavil, da je moral iskati snemalno slovenske lokacije, kjer ni bilo nobenega cerkvenega objekta, nobenega cerkvenega zvonika ali drugega verskega obeležja, in tako vse do zloma SFR Jugoslavije, kar je v slovenskem vaškem in mestnem kulturnem okolju le težko nahajal. Za časovno preglednico 20. stoletja je značilno, da so bili dogodki siloviti in revolucionarno

povsem spremenljivi, ko se je v nekaj dneh primeroma po Hitlerjevem napadu sesula tudi karadžordževićvska Jugoslavija ali ko se je v nekaj dneh leta 1945 spremenila povsem oblast v Ljubljani in Sloveniji, ki pa je trajala kot komunistično totalitarni režim vse do zloma politično-policijske jugodiktature. Slovenska partizanska poveljna oblast je izvedla tudi končno rešitev oziroma slovenski holokavst po končani vojni, ko je pobijala vseprek slovenske ljudi, nasprotnike režima pa povrh nadalje pošiljala v koncentracijska delovna jugoslovanska taborišča in politične zapore. Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič so kot nejugoslovanski avtorji in neobremenjeni tudi z avstrijsko nacistično polpreteklostjo lahko napisali zgodovinsko študijo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* kot anatomijo političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947, širše pa so očrtali tudi razmere tega jugoslovansko-slovenskega poveljnega revolucionarnega procesa: »*Kar zadeva stanje raziskav o zasedbi Jugoslavije, posebno slovenskih področij, zločine zasedbene oblasti in njenih pomagačev, aspekte kolaboracije, politični in vojaški osvobodilni boj, že med vojno nastale nove organe oblasti in uvedbo socialnih sprememb, obstaja o vsem tem stalno naraščajoča in komaj še pregledna literatura. Za zdaj omogoča eksemplarično navedena bibliografija prvi pregled. / S spremembo političnih razmer v Sloveniji se je začela prva obdelava potlačene zgodovine terorja in preganjanja v komunističnih letih od 1945 do 1990.*« (ibid., 19. str.); avtorji navajajo relevantno literaturo avtorjev: Ruth Bettina Birn, Jože Dežman, France Martin Dolinar, Wolfgang Fera, Roman Ferjančič, Tamara Griesser-Pečar, Karl Höffkes, Wolfgang Höpken, Patrick Kohlweg, Marjan Linasi, Milko Mikola, Boris Mlakar, Wolfgang Muchitsch, Dušan Nečič, Jože Pirjevec, Martin Polaschek, Adele Polluk, Ludvik Puklavec, Božo Repe, Jera Starič Vodusek, Lovro Šturm, Maurice Williams, Tone Zorn, Marjan Žnidarič in drugih. Šele primerjalne

zgodovinske študije, ki niso obremenjene z bivšim diktatom zgodovino-pisnega idejniziranja, lahko odprejo resnico o času poveljne Slovenije v Titovi Jugoslaviji, domobransko osvobajanje in tako imenovani revolucionarni boj v državljanski vojni. Odnos postmodernizma in generacij, ki so med njimi mnogi tudi potomci komunajzarske sodrge in denuncianstva, oblastniških republiških, mestnih, vaških, šolskih, sodnih, politično-policijskih, realsocialističnih, sicer pa partijsko uličarskih samodržcev, ta odnos se kaže še vedno zlasti kot privilegij in zagotovljena služba oziroma kot kontinuiteta revolucije in državljanske vojne.

Med objavami in izjavami

Ko pregledujem nemško časopisje, ki je služilo javnemu ljudskemu obveščanju kot organ partijske in vojaške ideologije, prepoznavam, da je Adolf Hitler urejal svet tako, da ga je speljal z nemštvom – z nemško govorečim prebivalstvom – v zmagovito samopogubo in destruktivni nihilizem, od začetnega svetovnovojnega osvajalnega navdušenja do tako imenovane slavne smrti ali vse do hrane na karte.

Kar zadeva slovenski zasedeni prostor, je značilno nemštvo scela spodrinilo slovenski živelj, celo več – podredilo si ga je tako, da bi bili tudi Slovenci nekakšen nemški gospodujoči narod in ibernenševsko slavno ali belorasno ljudstvo kot skupna evropska nacija.

Koroška parola: Svoboda in čast? – Rajhovski minister Rosenberg in gaulajter dr. Rainer (Kärntner Zeitung, Ämtliches Organ des Kärntner Volksbundes u. Nachrichtenblatt des Chefs der Zivilverwaltung in den besetzten Gebieten Kärnten und Krains / Uradni organ koroške Ljudske zveze in tiskovnega lista šefa civilne uprave na zasedenih ozemljih Koroške in Krajnske, pon., 11.10.1943, letnik 6, št. 281, naslovnica) sta ob 10. oktobru spregovorila vsak posebej na slavnostih, ko naj se je Koroška spominjala svoje zmage (Celovec/Klagenfurt, 10.oktober 1943) najslavnejšega plebiscita izpred 23 let prav tam, ko je češ Koroška bila najtežji boj za nemško čast in je v koroški ponos v pogledu za najboljša ljudstva na nemškem jugu, pri čemer da se je vselej, ko so proslavljali to zmago, v najgloblje notranji radosti izkazala moč ljudstva z resnostjo odgovornosti za bodočnost, o čemer so češ pričale tudi zastave, ki so visele s koroških streh... - Ljudsko zborovanje z rajhovskim vodjem Rosenbergom naj bi potrdilo, da je »Boj Nemčije veliki poziv zgodovine Evrope«... , tako se je rajhovsko slavje NSDAP z Alfredom Rosenber-

gom tudi v imenu slavja plebiscitarne volje NSDAP v dvorani grbov izkazalo v svetovnonazorski volji do moči – po uverturi Beethovenovega Coriolana celovškega mejnoobmočnega gledališča sta govorila tudi intendant dr. Willi Meyer-Fürst in gledališki igralec Werner Engel, ki sta v nastopu prikazala podčrtano dokumentirano nemško zgodovino; Alfred Rosenberg je spregovoril po skupno zapeti soldaški pesmi

»Nun laßt die Fahnen fliegen in den frischen Morgenwind

*1. Auf, hebt unsre Fahnen
In den frischen Morgenwind,
Laßt sie weh'n und mahnen
Die, die müßig sind!*

*Wo Mauern fallen,
Baue'n sich andre vor uns auf,
Doch sie weichen alle
Unserem Siegeslauf.*

*2. Soll'n Maschinen wieder
Schaffend ihr Räder dreh'n,
Sollen deutsche Brüder
Bessre Zeiten seh'n,*

*Muß unser Streben
Danach unermüdlich sein,
Muß ein neues Leben
Sie für uns befrei'n.*

*3. Wir sind heut' und morgen,
Alles, was die Zeit erschafft,
Ist in uns verborgen,
Bildet unsre Kraft.*

*Stürmen und Bauen,
Kampf und Arbeit unentwegt
Wird in uns zum Pfeiler,
Der die Zukunft trägt.«*

Alfred Rosenberg je spregovoril v Celovcu o veličini revolucije v imenu občutka in zavesti časti, ko je ideja nacionalne časti razglasila svobodo, na katero je bilo treba čakati vsaj 100 let, da bi se visoko udejanila v resnično moderni, nacionalni in socialni zahtevi v nacionalnem socializmu, obsegajočem vse ljudstvo. Rajhovski vodja je tudi označil svobodo kot rešitev, ko je menil, da je svoboda klic, ki je po vse več dogodkih uresničljiva v naciji.

Osmrtnica, pon., 24.1.1944, Kärtner Zeitung, št. 23, 6. str.: »mali oglasi«

Pri ameriškem terorističnem napadu na naše okrajno mesto, dne 16. januarja 1944 so padli za svobodo in prihodnost nemškega ljudstva in rajha:

Vaša smrt je večna obveza.

Dr. Rainer, gaulajter in upravitelj dežele

- med osebno oddanimi osmrtnicami srečamo ob tem še imena civilnih žrtev napada: *Lukas Plasonig in Maria Plasonig ter Melita Syr, roj. Plasonig, Hans Wiegele, Josefina Knappitsch, 15-letna učenka Leopoldine Danica Schnabl,*

- med vojaškimi umrlimi osebami imajo osmrtnico tega dne: *Sigo Kraigner – bil ranjen na vzhodni fronti in umrl v lazaretu, Karl Ladstätter, Ludwig Pschernig, Valentin Hobel.*

- **zamenjam:** *dobro očiuvane moške čevlje 42 št. za dobro ohranjene črne ženske nizke čevlje, velikost 37. Pod D 7832 -15 na K.Z. Klgft*

- *majhen šparhert (štedilniček) in staro posteljo za likalnik. 120 Volt. ali za drugo gospodinjsko opremo. Pišite pod D 7834 -15 na K. Z. Klagenfurt*

- *zamenjam črni očiščeni plišasti plašč srednje velikosti za radijski sprejemnik – Ogled gostilna »Großglockner« (Wasserteurer), Klagenfurt, Lidmanskyygasse 2. 7843-15*

Na naslovnici, ibid.: Tito-bande v obkolitvi...

Prosti prehod za boljševike: »Chicago Tribune«: »Rooseveltova doba - tragična, krvava in najbolj tlačilska doba ameriške neuspešnosti in najbolj razočaranih upanj«

Zaustavljene sovražne operacije na vzhodni fronti/Ostfront

<i>Armitsch Maria</i>	<i>Kucher Adolf</i>	<i>Ramminger Maria</i>
<i>Damschacher Rudolf</i>	<i>Klee Michael</i>	<i>Ramminger Rudolf</i>
<i>Fitzner (moški)</i>	<i>Kokal Johann</i>	<i>Schorn Angela</i>
<i>Gruber Maria</i>	<i>Max Theresia</i>	<i>Süssenbach Anni</i>
<i>Hochegger Maria</i>	<i>Mostetschnig Anton</i>	<i>Stodolak Franz</i>
<i>Jörgl Frieda</i>	<i>Oberluggauer Anna</i>	<i>Schneider Johann</i>
<i>Jesse Thomas</i>	<i>Oberluggauer Emmy</i>	<i>Tiefenbach Maria</i>
<i>Karl Roswitha</i>	<i>Oberluggauer Josef</i>	<i>Treher Amalie</i>
<i>Kapun Johanna</i>	<i>Pirker (ženska)</i>	<i>Treher Franz</i>
<i>Kucher Maria</i>	<i>Peter Angela</i>	<i>Wolf Martha</i>
<i>Kaiser Helene</i>	<i>Puschnig Alois</i>	
<i>Kapun Bartl</i>	<i>Regitschnig Maria</i>	

»Monopol zlata« ZDA – Moskva ogroža načrte njujorških zlatih Judov in kapitalistov

5. str. - Gledališče: ponedeljek, 24. januar 1944, ob 18.00 uri, zaprta predstava za pripadnike SS, 20: »Der ewige Walzer« (Večni valček), opereta v 3-eh dejanjih Hardt-Warden/Köllerja, glasba Heinrich Strecker; torek, 25. januar 1944, ob 18.00 uri, prodaja vstopnic: »Der Graf von Luxemburg« (Grof Luksenburški), opereta v 3-eh dejanjih

Willner-Bodanzkyja, glasba Franz Lehar; sreda, 26. januar 1944, ob 18.00 uri, prodaja vstopnic: »Tiefkland« (Nižavje), opera z uverturo in dvema dejanjema po A. Guimeri Rudolfa Lotharja, glasba Eugena d'Albert; četrtek, 27. januar 1944, ob 18.00 uri, prosta prodaja vstopnic: »Clivia«, opereta v treh dejanjih - Nico Dostal; petek, 28. januar 1944, ob 18.00 uri, prodaja vstopnic: praižvedba: »Schwarzbrott und Kipfel« (Črni kruh in rogličček), veseloigra v treh dejanjih Wernerja v.d. Schulenburga, režija Rudolf Keller, scenografioja Kurt Mitreiter; sobota, 29. januar 1944, ob 18.00 uri, prodaja vstopnic: »Der Graf von Luxemburg« (Grof Luksenburški), opereta v 3-eh dejanjih Willner-Bodanzkyja, glasba Franz Lehar; nedelja, 30. januar 1944, ob 18.00 uri, prodaja vstopnic: »Der Graf von Luxemburg« (Grof Luksenburški), opereta v 3-eh dejanjih Willner-Bodanzkyja, glasba Franz Lehar...

5.str. - Izgubljeno: Aktovka z dokumenti, zavarovalnimi policami itd. na ime Valentin Kuchling, Klagenfurt/Celovec, Feuerbachgasse št. 35, izgubljeno. Oddati: Kärntnerische Landes – Brandschaden – Versicherungsanstalt (Koroška deželna požarnoodškodninska – zavarovalnica). Klagenfurt/Celovec, Alter Platz 30. 7249 -32 >>

Socializmi v svojih barvah

Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič v študiji *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* menijo, da je bil proces proti nacističnemu vojnemu zločincu Fridrichu Rainerju posebej instrument obračuna z avstrijskimi nacionalisti in njihovo odgovornostjo za nacionalsocialistično okupacijsko politiko. V tem primeru je omenjena slovenska kompartija, ki je s prevzemom oblasti v Sloveniji uvedla jugoboljševiško diktaturo, posredno pa je pripravila povojni holokavst in preganjala slovensko humanistično inteligenco, duhovščino in redovništvo ter češ "zaostale" kmete. Za vojne zločine da je bila odgovorna vsa Avstrija v 3. rajhu, ne pa le obtoženi vojni zločinci.

Nacionalno-socialistična nemškega proletpartijstva, kot jo je povzpetniško doživel gaulajter F. Rainer, je podobna domala vsem kompartijskim karieram, ki se tudi vežejo na "ljubljenega tovariša", v nacizmu na Hitlerja, v jugoboljševizmu na Tita. Mestne kariere, kot primeroma v avstrijskem Celovcu ali v slovenskem Celju, Mariboru, Kopru ali Ljubljani, so bile vedno vezane tudi na center moči, ki je bil zunaj Avstrije v Berlinu, zunaj Slovenije pa v Beogradu. Vsem karieristom so firerji podeljevali najlepše in tako rekoč najčastnejše naloge, da uveljavijo ideološki sistem kot državni totalitarizem.

Kot navaja študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, je Rainer maturiral na celovski realki 1922 kot sin (meščanskošolskega) učitelja. Vpisal je pravo na graški univerzi in bil novembra 1926 promoviran za doktorja prava. Bil je delaven in zgleden gimnazijec in vzoren študent. Od julija 1926 je delal kot notarski pripravnik pri stricu, javnem notarju dr. Hartwigu Fresacherju, sprva v Ebersteinu, nato od leta 1931 v Celovcu, leta 1929 je opravil v Gradcu tudi notarski izpit.

Zgodovinsko vednost o izvoljenosti germanstva si je pridobil pri gimnazijskem profesorju geografije in zgodovine, pri protislovenskem mentorju dr. Martinu Wutteju, ki mu je Rainer, ko je bil na oblasti, tudi hvaležno podelil kot prvemu koroško znanstveno nagrado leta 1941. Zgodovinska študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča prepoudarja Wuttejevo vlogo, nekakšno "znanje in modrost" v profesorjevih sporočilih, saj je imel največji vpliv na Rainerja pravzaprav fascinatni pozer Adolf Hitler z nekaj drugimi veljaki nacistične vrhuške (66-68. str.). V opombi (235) pa je koroško omenjeno, da je Hitler gaulajterju Rainerju kot šefu civilne uprave odredil, da je treba za Gorenjsko in področje okrožij Radovljice, Kranja in Kamnika uporabljati oznako Oberkrain (Gorenjska), medtem ko se deželna okrožja Velikovca in Wolfsberga imenujejo Mießtal (Mežiška dolina); vsa ta področja naj bi 3. rajh menda celo osvobodil.

Študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča omenja tudi Rainerjevo mladostniško bojevniško vlogo. Ve se, da je nacizem, kot sicer vsak socializem, vzgajal k vojaški ali športnovzgojni organizaciji, da je gojil kult telesne moči in lepote, zlasti v kroju in uniformi, o čemer je izpričal tudi sam Rainer takole: *»Javil sem se prostovoljno in sem bil pri zaprisegi na občinskem dvorišču v Št. Vidu najmanjši na koncu levega krila. Potem sem bil za ordonanca pri poveljniku narodne straže, to je bil major strelcev, trgovec Leo Knaus. V šoli je bila tedaj sestavljena študentska kompanija (...) in pri pouku telesne vzgoje nas je telovadni učitelj Wallenko učil ravnati z mitraljezom. Ko so Jugoslovani v decembru 1918 prvič prodrli proti Celovcu, je bila alarmirana tudi študentska kompanija. Toda vzeli so s seboj le velike, nas male so poslali*

domov.« (ibid., 70. str.); nadalje je sodeloval Rainer v graški udarni burševski grupi Ostmark (Vzhodna marka) in Steirischer Heimatschutz (Štajerska domovinska bramba), v Deutscher Turnerbund (Nemška telovadna zveza) pa je leta 1919, kjer se je nalezel antiklerikalizma, anti-marksizma in antisemitizma, o čemer je izrekel: »*Turnebund je imel paragraf o arijcih in teze: rasna čistost, narodna enotnost in svoboda duha. Torej je stala na nemško-svobodnjaškem stališču v smislu Schönererja,*« ko se je v Turnbundu s športnimi dosežki postavil na sceno ter je šel skozi vse stopnje in funkcije te organizacije do vodje nemško-avstrijske telovadne in športne fronte po pripojitvi k 3. rajhu, tu je v tesnem sodelovanju agitacijskega odseka Rožek in leta 1930 z vodilnim pobudnikom Kärntner Abwehrkämpferbund (KAB = Zveze koroških brambovcev) Karlom Fritzem in celovškim poštnim uradnikom, sicer z "Gaudierwartom" koroškega telovadnega okrožja in vodjo domovinske službe v plebiscitni coni B kot propagandistom Seppom Königom tudi zasnoval model nacionalne, obrambne narodove skupnosti na Koroškem, ali kot je bil prepričan, da je bila ta zveza »*gnana od prepričanja boriti se za nordijsko rasno idejo, za narodovo enotnost in skupnost ter za nemški svetovni nazor.*« (ibid., 72. str.).

Rasizem in nacionalizem, komunizem in enotnost - vodjevstvo

Rasna "teorija" je pomenila nacistom pravzaprav stereotipijo o svobodi duha, ki da je čezčloveški arijsko, tako da nearijsko pasemski ljudje ne bi bili sposobni prav te svobode duha. Toda svobode duha ne komunizem ne nacifašizem ni dosegal s kakšnim duhovnim ustvarjanjem, z molitvijo in duhovnimi vajami, temveč s telovadbo. Komunistična in nacifašistična diktatura sta postavljala svojo vzvišeno prednost kot čistost čez vse v samoprepričanju, da utelešata resnico zgodovine in urejata duha s telovadbo. Zato primeroma tudi telovadba v vojski ni del razgibavanja in merjenje telesnih sposobnosti, temveč krepi militaristično uniformno prepričanje, da je telovadba osnova duha zdravlja in zagotovilo za zdravo mladino, vzgojeno v uniformnem duhu takšne ali drugačne socialistične domovine. K temu sta prišela tako nacist kot komunist vsekdar in vsakokrat še – narodno enotnost. Kajti vsaka diktatura v 20. stoletju se je prekrivala ideološko prav z narodno enotnostjo in s svobodo naroda, toda le svojega državnega naroda posebej. Nemško ali slovensko-jugoslovansko svobodnjaštvo je predstavljalo v 20. stoletju določno zagotovilo, da imajo vodje v svojem smislu razlage, kaj sploh je svobodnjaštvo, pripravljeno resnico in dokaz s potrditvijo oblasti.

Treba je omeniti, da so v prav tem času delovala tudi v Jugoslaviji in v drugih evropskih državah športno narodnozavedna društva, primeroma poimenovala po heraldičnih ujedah - liberalno usmerjeni - Sokoli ali - katoliško verno zavedni - Orli..., ki so prirejali tudi tako imenovane "zlete"... Vendar se je nemško taborjenje na Zablaškem jezeru (preimenovanem v Turnersee), ko je Turnerbund postal njegov lastnik v društvu Kärntner Grenzland (Koroška mejna krajina), ukvarjalo ne le

s kultom zdravega, močnega, lepega telesa, ampak tudi z vpeljavo nacionalno socialistične ideologije in partijnosti, pri čemer je časnik *Kleine Zeitung* označil (28.11.1941) Rainerja za »vodilno osebnost, ki je bila odločilno udeležena pri izvedbi obrambnega telovadnega gibanja v nacionalsocialistično gibanje.«

O tovarišu Hitlerju je Rainer prvič slišal leta 1922, branje znane sporne ideološke knjige *Moj boj* tega avtorja in Alfreda Rosenberga *Mit 20. stoletja* pa mu je leta 1927 odprlo razglede po nacionalsocialistični ideološki prepričljivi šlamastiki. Značilno za zlasti novejšo zgodovino pisanja je, da se domala vedno omenja knjiga *Moj boj* Adolfa Hitlerja kot vzor, vendar nič konkretnega ali oprijemljivega – zdi se, kakor da bi bila knjiga zaradi prepričljivosti še vedno (pre)nevarna za branje nekritičnih duhov, saj deluje kot nacistični narkotik s svojimi zgledi in napotki, tudi celo pravilno o govorništvu in o političnih shodih ter o njihovi (pred) pripravi. Sugestibilnost te knjige je toliko nevarnejša, ker bi lahko "prepričala" tudi nove evropske in druge obritoglavce, da bi dojeli kapitalizem kot nevarnost in bi se hoteli bojevati za krvave in bojevniške ideale nacionalnega socializma, antisemitsko mržnjo pa bi preprosto prenesli na tujce kot "gastarbajterje" ali v Republiki Sloveniji na čefurje. Tudi v Sloveniji so še pred 2. svetovno vojno pisali o pojavu fašizma kot socialne teorije in o nacističnih pobudah ponekod zgodovinsko previdno, ponekod pa celo z navdušenjem, le marksizem so obravnavali večidel javno odklonilno. Ideja nacionalne osvobodilne fronte, ki je izhajala iz hitlerjevskega kanclerstva in nemške tehnike 3. rajha, iz težnje po človeško pasemski prevladi in spremenljivega sindikalizma, ko je firer skrbel za delavski razred in njegov napredek bolj kot kjerkoli drugje, prav ta narodnoosvobodilna nacifašistična ideja boja za delavske in narodne pravice je bila klišejsko spremenljiva za delavske množice.

Smeri razvoja političnega sistema nacionalnosocialističnega delavskega upravljanja in partijskega vodstva so določale, da je človek, ne pa zgolj partija osnovni dejavnik družbenega življenja. Nacistični partiji in njihovo socialistično tovarištvo je privzgajalo človeka v njegovi rasni, nacionalni, državni celovitosti in je gradilo njegovo ibermenševsko nedotakljivo integriteto. Sebizadostna družbena skupnost naj bi zagotavljala zgodovinsko vzvišeno poslanstvo skupne svetovne in nacionalnosocialistične usode. Spregledano je bilo kot ničkolikokrat doslej, da se velenarodnost vedno spreminja v lokalšovinizem in nazaj. Hkrati je prav vedeti, da je primeroma balkanoidni, svinjskotrgovski kralj Aleksander Karađorđević 6.1.1929 razpustil parlament, prepovedal politične stranke, postavil svojo vlado, ki je bila odgovorna le njemu in leta 1931 vsilil oktroirano ustavo z omejitvijo svobode političnega strankarskega delovanja, ko je obenem vzpostavil tudi policijski nadzor nad nasprotniki jugoslovanskega unitarizma in kraljeve balkanoidnosti. Posledica tega prvega jugoslovanskega centralizma – komunistični centralizem po vojni je bil namreč totalitarno hujši – je bila, da so ustaški teroristi, ki jih je podpiral sicer italijanski fašizem, ubili jugoslovanskega kralja v Marseillu leta 1934. Bizantinistično kraljevska diktatura je omejevala v 30ih letih 20. stoletja tudi Slovence, ki so zavrnilo že takrat "kulturno" poenotenje in tako rekoč skupna jugoslovanska jedra z Jugoslovansko nacionalno stranko, ko naj bi prevladala le jugoslovenarska državna zavest in po unitarizmu jugoslovanska nacionalnost. V sosednji Avstriji pa so nacisti delovali germanizacijsko s svojimi skupnimi partijskimi jedri nad koroškimi Slovenci.

V vodstvu krajevnoskupnostne NSDAP je Rainer že v šentviški krajevni partijski skupini dobil funkcijo preiskovalnega in poravnalnega odbora – ustanovni dan te partijske organizacije pa je bil 10.10.1930 kot 10.

obletnica koroško plebiscitarnega "10. oktobra", ko so se koroški Slovenci pridružili Avstriji, ne pa kraljevini Jugoslaviji. Z avstrijsko partijskega gledišča so prav ob obletnicah "10. oktobra" proslavljali zlasti na političnih shodih ljudsko plebiscitno zmago. Nemško-avstrijski unitarizem kot nacizem je poskrbel za približno končno reševanje koroškega vprašanja (Endlösung), ko naj bi izginil slovensko govoreči, pojoči, misleči in slovensko sanjajoči ter pišoči del zamejskega prebivalstva. Avstrijska meja, ki je nemško južna, naj bi političnoljudske in kulturniške ali kulturtregerške prireditve prenašala v nekakšno vsedrjavno nalogo, po kateri naj bi se ovedeli nemški Avstrijci, da so deklarirano zmagoviti narod.

Leta 1931 je tovariš Rainer prestopil v celovško krajevno partijsko skupino kot osnovno organizacijo nacionalno socialistične proletarske partije in bi naj vsaj do leta 1934 ostal le navadni član NSDAP. V tem času se je poročil v Celovcu z Ado Pflüger (21.5.1932) iz Jäggerrndorfa v Šleziji, ki mu je rodila osem otrok. Šele ko je leta 1934 Rainer pristopil k S(chutz)S(taffel), to je k partijskemu zaščitnemu oddelku, je lahko računal tudi na politično kariero. Podobno kot v povojnih kompartijskih karierah so tudi poklicni revolucionarji uspevali kot skojevci in so napravili pri Titu in po njegovi maršalsko diktatorski kamarili politično ali udbaško kariero. Rainerjevo delo v zaščitnooddelčni partijski obveščevalni službi je tovarišu koristilo, da je navezal nove odločilne stike. Na ukaz Reinhardta Heydricha je leta 1934 prevzel partijski zaščitni oddelk posebno službo vodstva koroškega okrožja ali gajlajtungo, ki se je z zanesenjaškima partijskima aktivistoma Odilom Globočnikom in Albertom Gaylom širila v mrežo simpatizerjev in obveščevalnih služb, tako da je prepletla ves koroški upravni aparat ter zajela potemtakem pomembnejše položaje. Študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi*

Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča navaja o tej vlogi: *»Ta obveščevalna služba je bila v naslednjih letih do preloma 1938 za celotno NSDAP na Koroškem odločilnega pomena, ker je z mrežo svojih povezav segala v najvišje urade sistemskih oblasti in je tako ilegalno NSDAP mogla pravočasno posvariti pred načrtovanimi akcijami oblasti ali zavarovati lastne akcije.«* (ibid., 75. str.).

Rjave hiše so bile kakor domovi družbenopolitičnih organizacij oziroma nacionalno socialistične nemške proletarske partije. Naveza z gaulajterjem majorjem Hubertom Klausnerjem kot članom elite rjave revolucije je bila za Rainerja kulturbundovsko koistna, posebej pa z Odilom Globočnikom, s katerim sta sodelovala vse do razsula nacističnega totalitarnega sistema. Prav esesovska obveščevalna služba je združevala Rainerja in Globočnika v ožji tovariški krog, ki ga je H. Himmler kot vrhnji esesovec imenoval Globus. In če je veljalo za jugoslovanskega in slovenskega partijca, da je vsak komunist objektivno vojak revolucije in Titov vojak, je veljalo že prej za nacistične partijce, kot je poročal časnik *Völkischer Beobachter* (dunajska izdaja, 21.4.1938): *»Kar dela Globus, dela kot firerjev vojak, kot mož, ki vidi poslanstvo nacionalsocializma v njegovi zadnji in največji pomembnosti ter mu je zato vse osebno nepomembna postranska reč.«* Partijsko prepričana nacista sta se žrtvovala za stvar socializma, in Rainer je bil politični vodja, medtem ko je bil Globočnik organizator izvršilnosti političnih načrtov. Po julijskem puču 1934 sta organizirala v Avstriji partijsko življenje in propagirala ideje nacionalnega socializma nemške proletarske partije, pred letom 1938 sta Rainer in Globočnik odločilno sooblikovala vodilno partijsko vlogo v Avstriji.

Kot navaja študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča, je tovariš Globočnik pomagal

esesovcu Rainerju tako, da ga je priporočil pri gaulajterju majorju Hubertu Klausnerju ter uredil, da sta se srečala v začetku avgusta 1934 v Spodnjem Dobju pri Ločah ob Baškem jezeru: »S Klausnerjem sva se pogovorila, nato me je vprašal, ali hočem z njim sodelovati. Seveda sem privolil v to sodelovanje. Šele potem se je začelo moje prvo pomembnejše delo za stranko.« (ibid., 76. str.) Major Klausner je pritegnil F. Rainerja v vodstvo okrožja ter ga tukaj pooblastil za reorganizacijo partije po krvavem neuspehu leta 1934. Sodelovanje in delovanje, ki ga je obljubil in se mu je Rainer partijsko zavezal, je tudi vestno izpolnjeval kot osebno odgovoren za šolanje novih članov, organizacijo tiska, propagando in obveščevalno službo ter preverjanje političnih akcij. Svoje politično delo je partijec Rainer pojasnjeval takole: »Po kratkem času sem postal Klausnerjev prvi politični svetovalec in sodelavec in to ostal do njegove smrti. Moji predlogi so bili temelj vsej nacionalsocialistični dejavnosti na Koroškem in do neke mere nacionalsocialistični politiki in dejavnosti v vsej Avstriji.« (ibid., 77. str.).

Znano je, da je imel nacistični pučizem slabe posledice za razvoj partije v Avstriji. Tudi znotraj same partijske hierarhije je so se kadrovske zadeve zapletale, ker je pripojitev Avstrije 3. rajhu predstavljala le anšlusarsko pripravljenost za vzpostavitev vsesplošne nemške diktature. Rainer je z izravnalno Klausnerjevo osebo reorganiziral partijnost na Koroškem tako, da je s svojimi v partijskem okrožju strnil vrste. Po aretaciji Josefa Leopolda, ki je sicer načrtoval partijnost kot domovinsko ali osvobodilno fronto, je moral Rainer organizirati prav partijsko življenje povezovalno in se sklicevati na red v organizaciji ter hierarhiji.

Rainer in Globočnik sta po Klausnerjevi direktivi načrtno izvedla tudi Reinthallerjevo nacionalno akcijo, torej *nacionalno akcijo za pomiritev*, v spravi vednosti, da se vodja nacionalsocialističnih kmetov v

Zgornji Avstriji, kasnejši član Freiheitliche Partei Österreichs (Svobodnjaška partija Avstrije ali Avstrijska svobodnjaška stranka) in Verband der Unabhängigen (Zveza neodvisnih), Anton Reinthaller zavzema in bojuje za legalni status NSDAP, ko zagovarja stališča samostojne Avstrije, da bi tako dosegel spravo v deželi; Reinthallerjeva nacionalna akcija naj bi uveljavila partijski program, ki je sicer propadel v nemških razmerah, ob strankarskih okrožjih na avstrijskem Koroškem pa naj bi povzdignila posredno nove nacionalno socialistične partije. Od 19.6.1933, ko je Rainer izgubil zaradi prepovedane partijnosti eksistenčno podlago, do avgustovske aretacije 1935, kot je zapisal varnostni direktor za zvezno deželo Koroško, se je znal zadrževati vselej v ozadju in svojo dejavnost tako spretno prikrivati, da oblast ni imela nikoli priložnosti za uspešno uradno obravnavanje. 14.10.1934 so črtali pravnika Rainerja zaradi politično prepovedane dejavnosti s seznama notarskih kandidatov, kljub sumu veleizdaje pa mu tega niso mogli prav dokazati tudi do izpustitve iz pripora – zaradi bolezni – 5.3.1936. Kot je mogoče opaziti, so bili mnogi zlikovci novoveštva iz avstrijskih zaporov prej izpuščeni iz zavora, tudi nekateri, obsojeni dosmrtno na zapor.

Zgodovinska študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča kaže v poglavju, ki govori o Rainerjevi karieri in vzponu od podrejenega strankinega soldata do politično-idejnega protagonista NSDAP v Avstriji, kako so mu priskočili na pomoč mnogi vplivni ljudje, da je ob znanem tovarišu Globočniku prevzemal tudi partijske odgovorne funkcije. Ne le v Avstriji, tudi Himmler si je prizadeval prav z Rainerjem doseči, da bi z Ernstom Kaltenbrunnerjem, od leta 1936 vodjem avstrijske SS in s Seyss-Inquartom, tudi z Rainerjem pridobil čim več moči in da bi v Avstriji še okrepil bodočo bazo za SS – v tem pomenu je koroški deželni vodja zaupal Rai-

nerju politično funkcijo leta 1938. Poslej se je Rainer uveljavil tudi kot politični upravitelj avstrijske NSDAP. Leta 1941 si je prizadeval Rainer celo združiti okrožji Salzburg in Koroško, kar pa je firer odklonil. Rainer je bil predstavnik trde roke v nacističnem vzornem okrožju Salzburg, kjer je vzpostavil tudi novo nacioblastniško elito – za svoj predsedniški oddelek je izbral vrsto mladih pravnikov iz esesovske enote 76, ki so kazali videz spretnih političnoorganizacijskih uspešnežev, vsi še z akademsko izobrazbo povrh, v službi pa so bili vsi esesovci, od stražarjev do službenega šoferja (podobno se ponovi v udbaških jugoslovanskih razmerah, kjer so bili tudi vsi stražarji ali varnostniki ter službeni šoferji, celo natakarji političnih komunističnih veljakov in družbenopolitičnih "delavcev" do zadnjega komunisti in udbovci). Rainer je še povečal moč kot gaulajter, ko je firer z uredbo 30.4.1938 prenesel zakonodajno pravico deželnega zbora na vsakokratnega deželnega vladarja s posebnim pooblastilom za izdajo uredb in odlokov – tako se je vsa oblast centralizirala v rokah gaulajterja ali deželnega vladarja. Gaulajter Rainer si je pridržal tako rekoč vse pravice odločanja o personalnih in političnih zadevah, pr zagotavljanju svojih in le svojih pravic pa se je celo večkrat skliceval na avstrijsko upravno tradicijo. Tako so se pojavljali brž novi rajhovski uradi v Avstriji: tako je Rainer postal državni upravitelj dežele (Reichsstatthalter) 15.3.1940. Že 1.9.1939 pa je bil prej imenovan za državnega obrambnega komisarja v obrambnem okrožju XVIII. Sploh je Rainerjeva vrnitev v domovinsko okrožje pomenila, da je izvedel čistke z mlačnimi elementi partije in hkrati obljubljal, »*Ustvariti hočemo enotno, nemško, srečno Koroško*«. Dokazno je Rainer uporabljal za uveljavitev nacistične oblasti v operativni coni Jadransko primorje in na Gorenjskem zlasti višja policijska in esesovska vodja Globočnika in Rösenerja, saj je politika skrajnega nasilja in vojnih zločinov komisar-sko delovala po hierarhiji izvršitev.

Znana je tudi nadaljnja Rainerjeva usoda: po razsulu 3. rajha je bil prijet, 12.10.1945 je bil prepeljan z Uiberreitherjem preko Salzburga v Nürnberg, kjer je nastopil pred mednarodnim vojaškim sodiščem kot razbremenilna priča za Seyss- Inquarta, v. Papena in Seuclo, dvakrat pa ga je tamkajšnje tožilstvo zaslišalo v zadevah Seyss-Inquart, Kesserling in Sauckel – v nürnberški samici je ostal do 4.1.1946, preden so ga sploh premestili v oddelek za priče pri mednarodnem vojaškem oziroma nürnberškem sodišču. Amerikancem je bil Rainer predan 12.6.1948 v taborišču Dachau, tukaj je do izročitve Jugoslaviji 17.2.1946 prebil deloma v bunkerju, deloma v lazaretu. 17. ali 18.2.1947 je bil Rainer iz Dachaua prepeljan z vlakom v Celovec, tu so ga presedli v avto, v Podrožci/Rosenbach pa so ga premestili v železniški vagon brzovlaka za Beograd... Sodni proces proti vojnemu nacističnemu zločincu Friedrichu Rainerju in soobtoženim je trajal javno razglašeno od 10. do 19.7.1947 v Ljubljani. Študija *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča izčrpno poroča o političnem sodnem procesu zoper Friedricha Rainerja in soobtožene partijske tovariše, ostaja pa v objektivni zgodovinski distanci do "uprizoritve procesa", ko hkrati kaže na zlo nacističnega režima in na vojno-okupacijska hudodelstva. Vsekakor se spleča zgodovinsko dokumentirano knjigo *Nacistična Avstrija na zatožni klopi* Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča prebrati in jo tudi rekomentirati.

Sklep

V metodoloških pogledih je knjiga Alfreda Elsteja, Michaela Koschata, Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi – anatomija političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947* – eden med poskusi znanstvenega nazora v zgodovinopisju, ki upošteva dejstva proti takim ali drugačnim dosedanjim, zlasti jugoslovanskim historiografskim domislekom, zato je dragocen prispevek k zgodovinski vedi ne le po svojih metodoloških pristopih, po akribiji razbiranja dokumentarne, v sebi zapletene in večplastno opredeljene snovi, ampak tudi po spoznanjih in rezultatih. Doslej sojenja v Sloveniji po vojni ob zlasti montiranih in partijsko vodenih ter vnaprej sodno znanih procesih vse do samostojne Slovenije in neodvisnega sodstva, niso bila niti oštevilčeno zbrana, raziskana, opisana ali definirana v smislu dognanj same zgodovinske vede, ki se nanaša na čas "novejše zgodovine"; sami socialistični in partijsko pogojeni zgodovinarji niso česa takega niti poskušali storiti, kaj šele da bi bila zbrana ustrezna dokumentacija. Zgodovinarji jugoboljševiške usmeritve so namreč opuščali gledišča objektivnosti po znani histomatski metodi, ki jo je cenzorsko urejala sicer sama kompartijska preglednost oziroma na koncu koncev udba. Nekateri očitno montirani – zlasti vojaški procesi, primeroma Rožmanov proces – so ostali doslej domala zgodovinsko neobdelani in ne potrjujejo resnice o dobi medvojnih ali povojnih dogodkov zlasti vseh tistih, ki so bili na oni strani titinstva ali jugoboljševizma ter slovenskega socialističnega samoupravljanja. Zato bi bilo potrebno odpreti arhive in preveriti, če ne drugega, vsaj verodostojnost v samem sojenju: knjiga Alfreda Elsteja, Michaela Koschata, Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi – anatomija političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947* – je prinesla svojevrsten prispevek prav v tem drugačnem in zgodovinsko objektiv-

nem pogledu. Kolikor je upoštevala zgodovinska veda tudi izseljenska pričevanja, obstoječa medvojna in povojna pričevanja, zgodovinsko znanstveno in memoarsko literaturo, se je to lahko odsevalo tudi v knjigi knjiga Alfreda Elsteja, Michaela Koschata, Hanzija Filipiča *Nacistična Avstrija na zatožni klopi – anatomija političnega spektakularnega procesa v Sloveniji leta 1947*. Nacistična Avstrija na zatožni klopi – je ostala pravzaprav vse do izida omenjene knjige. Vojna ni spremenila ničesar, razen svoje nedružbene strukture, ki je onkraj človečnosti izražena v hudodelstvih, v potrditvi nacije pa se izkaže nova tehnizirana doba z obsodbo zločinov, pri čemer storilci hudodelskih dejanj ostajajo odprti za zgodovinsko sodbo v vseh totalitarizmi: v nacizmu in fašizmu, naposled v boljševizmu, koderkoli so se takšni režimi pojavljali. Zanimanje za zgodovino ostaja manj predmet in bolj subjekt vojnih razlagalcev, pričevalcev in arheologov tedanje vsakdanjosti, tako da je kronika komaj kaj več kot niz v časovnici dogodkov in dogajanj.

Nekateri pojmi, primerni za razumevanje politike

- abdikacija
- absolutizem
- absolutna večina
- abus de droit – zloraba pravice
- AFŽ – Antifašistične ženske, komunistična ženska organizacija, osnovana v Bosanskem Petrovcu 1942 (takrat razen Makedonk in Slovenk)
- agenda – dnevni red
- agitacija
- Agitprop – agitacija in propaganda
- Agrarna kriza
- agrarna reforma
- agreement
- agresija
- agresor
- aktivizem
- aktivist
- amandma
- ameriški Slovenci
- amnestija – npr. amnestija za zaprte naciste (A. Hitler je zahteval od avstrijskega kanclerja Schuschnigga v Berchtesgarnu 12.2.1938, naj sprejme v vlado nacista dr. Seyss-Inquarta kot ministra za notranje zadeve ter naj tako avstrijska vlada amnestira v Avstriji zaprte naciste, kar je tudi bilo doseženo)
- anarhija, anarhisti, anarhizem
- ancien régime
- aneksija
- anomija
- anšlus – Anschluss – pripojitve (avstrijskodržavna leta 1938)
- antifašizem
- antiklerikalizem
- antikomunizem
- antisemitizem, antisemitstvo
- aparatčik
- apartheid
- apolitičnost
- Arbeitsdienst – glej RAD
- Arbeit macht frei! – delo osvobaja! – geslo konclagerjev v Nemčiji, vhodni napis v Auschwitzu
- argentinski Slovenci
- arbitraž
- arijci, arijska rasa
- aristokracija
- armada
- ARS – Arhiv Republike Slovenije
- asimilacija
- ataše
- atentat
- avdijenca
- avstralski Slovenci
- Avstrijska Koroška, avstrijski Korošci (slovenske narodnosti, nemško govoreči)
- avstromarksizem

- avstroslavizem
- avtohtono prebivalstvo
- avtokracija
- avtoindoktrinacija
- avtoritarizem
- avtoritarni komunizem
- avtoritarnost
- avtoritarni značaj, avtoritarni karakter
- azil
- Balfourova deklaracija
- Balkanske konference
- Balkanska zveza
- bambusova zavesa
- BdM – Bund deutscher Mädchen – Zveza nemških deklet
- BdO – Befehlshaber der Ordnungspolizei – poveljnik redarske službe
- Beograjski sporazumi ali Mala antanta leta 1937
- Berchtesgaden – Hitlerjeva bavarska rezidenca
- Berlinski zid
- biografije, glej življenjepisi
- biološka vojna
- birokratizacija
- bizantinizem, bizantinstvo
- blitzkrieg – Blitzkrieg – bliskovita vojna
- Blut und Boden – kri in poden – rasna ideologija staroselstva
- bojkot
- boljševizem
- bratomorna vojna
- brezidejnost
- carina
- caudillo
- centralizem
- cenzura
- Cerkev (rimskokatoliška, protestantska)
- Cigani (Romi)
- Cionizem, sionizem
- civilna družba
- civilna neposlušnost
- civilni pogum
- CK ZKJ in CK ZKS – Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije in Centralni komite Zveze komunistov Slovenije
- čeka, čekist – čerezvičajnaja komisija – posebna komisija - teroristična policija oktobrske
- revolucije
- čista rasa – človeška pasma
- čistka
- človekove pravice in človekove svoboščine
- dachauski procesi
- deboljševizacija
- decentralizacija
- defenestracija
- defetizem, defetist
- deflacija
- deklaracija
- deklasiranost, deklasiranec
- delegacija, delegat
- Delu čast in oblast! – načelo socialističnih jugoslovanskih in sovjetskih prisilnih delov-

nih taborišč in taborišč smrti

- demagogija, demagog
- demilitarizirana cona
- demisija
- demodoksologija
- demokracija
- demokratični centralizem
- demokratizacija
- demoralizacija
- denacifikacija
- depolitizacija
- deprofesionalizacija
- desni ekstremizem
- despotizem, despotstvo
- detant – détente
- dialog, dialoškost
- didaktika in učiteljstvo 3. rajha
- diktator
- diktatura
- diktatura proletariata
- diplomacija
- dirigirana demokracija
- discipliniranje (glej sankcioniranje)
- disidentstvo, disident (glej herezija, oporečnik)
- dogovor – npr. dogovor o nenapadnosti med Nemčijo in Sovjetijo, Ribbentrop-Molotov dogovor 23.8.1939 v Moskvi
- doktrina
- dokumenti, dokumentacija, diplomatika
- dolžnost
- domovina
- dosje
- druga revolucija – 2. revolucija

- druga svetovna vojna – 2. svetovna vojna
- družinska politika
- državljan
- državljanska vojna
- državna birokracija
- državna meja
- državni organ – policija, vojska
- državni socializem
- državni terorizem
- državni udar
- Dunajske arbitraže – Ciano in Ribbentrop, zunanja ministra Italije in Nemčije leta 1938, na prvi arbitraži dosežeta, da prepusti Češkoslovaška južni del Slovaške in Priкарпatske Rusije, blizu milijon in pol prebivalcev Madžarski, in druga arbitraža leta 1940, ko mora Romunija odstopiti Madžarski 45162km² Transsilvanije, ki je do leta 1918 pripadala Avstroogrski
- dvojna morala
- duce
- ekonomska penetracija
- eksodus
- eksploatacija
- eksplozé
- eksteritorialnost
- ekstradicija
- ekvidistanca
- elita
- elitizem
- emancipacija
- emigracija
- enakost

- enciklika
- enoumje
- eskalacija
- eskapizem
- esperanto – mednarodni jezik
- establišment – establishment
- etatizem
- etiketiranje
- etnično čiščenje
- etnocentrizem
- Evropa, evropejstvo
- evtanazija
- fanatik
- fašizem, fašisti
- fašizacija
- federacija
- feminizem
- ferajn – Verein – združba, združenje, društvo
- fifty-fifty – 50:50
- film
- finance
- firer – Führer – vodja, naziv za državnega vodjo, kanclerja Adolfa Hitlerja
- folksbund, folksbundovec – Volksbund – Ljudska zveza
- folksdojčer – Volksdeutscher
- forumska politika
- frakcija in frakcionaštvo
- frankizem
- frazerstvo
- fundamentalizem
- gandizem
- gaulajter – Gauleiter – vodja okrožja
- genealogija – rodoslovje
- genocid
- gentilizem
- germanizacija
- geopolitika
- geošahizem
- gestapo – Geheime Staatspolizei – tajna državna policija
- geto
- getoizacija
- glasnost
- GPU, gpujevec – gosudarstvennoe političeskoe upravlenie – državnoterroristična policija, nadaljevalka čke in čekistov
- gulag – glavnoe upravlenie logerej – sistem sovjetskih zaporov in taborišč, ki tvorijo tako imenovani Arhipelag
- gverila
- hajmatbund – Heimatbund – domovinska zveza
- hajot – Hitlerjugend – Hitlerjeva mladina
- heraldika – grboslovje
- herezija (glej disidentstvo, oporečnik)
- hiearhija
- himna
- hitlerizem
- hitlerjanec
- hitlerologija
- hladna vojna
- holokavst
- homogenizacija

- homoseksualci
- hujskaštvo
- humanizem
- hunta
- Hyde park
- ibermenš – Übermensch - nadčlovek
- ideologija, ideolog
- ilegala
- imperializem
- IMT – International Military Tribunal – Mednarodno vojaško sodišče
- Italijanizacija
- imuniteta
- indoktrinacija, indoktriniranec
- infiltracija
- informbirojevec – oznaka za privrženca Informacijskega biroja komunističnih in delavskih partij – Kominforma
- institucija
- interes, interesna sfera
- interesna skupina
- internacionalizem
- interpelacija
- intervencionizem (glej fašizem, neofašizem)
- intriga, intrigant
- invazija
- iredenta, iredentist
- izdajalec
- izredne razmere
- izrojena umetnost – entartete Kunst
- javnost
- javni spomeniki
- Jehovove priče
- Judje(glej Židje)
- jugoboljševizem – jugoslovanski boljševizem
- jugoslovanstvo - velesrbstvo
- kabinet – npr. vojaški kabinet, kabinet predsednika države ali vlade itd.
- kadri, kadriranje
- kamarila
- kandidiranje, kandidat
- kapitalizem
- kapitulacija
- kapitulantstvo
- Karantanija
- karizem
- komunizem, komunisti
- karizma, karizmatično vodstvo
- ketman
- KGB, kagebejevec – komitet gosudarstvennoj bezopasnosti – komite državne varnosti – sovjetska državnoteroristična policija
- KKK - Ku Klux Klan
- klan
- kleptokracija
- klerikalizem
- klerofašizem
- kleveta
- klika
- KNOJ – korpus narodne odbrane Jugoslavije – državnoteroristična policija
- koalicija

- kodeks – dvojni pomen: obsežen zakon ali zakonik, primeroma zbirka cesarskih zakonov /Codex Gregorianus, Codex Hermogenianus, Codex Eurici, Codex Iustinianus) in državni zakonik /code Napoleon, to je code civil, 1804/ in – etični, deontološki kodeks z moralnim ali moralnopolitičnim pomenom v smislu človečnosti/
- kodifikacija
- kolaborantstvo
- kolektivizem
- kolektivna krivda
- kolonializem
- komite
- kompartija – komunistična partija
- kompromis in kompromisarstvo
- komunizem
- končna rešitev – Endlösung
- konec vojne
- konfederacija
- konferenca
- konformizem, konformist
- kongres
- konkordat
- konservatizem, konservativizem
- konstitucionalizem
- kontrarevolucija, kontrarevolucionar
- koridor
- korporativizem
- korupcija, koruptivnost
- kozmopolitstvo
- KPJ – Komunistična partija Jugoslavije
- kratomanska paranoja – značilna za vodilne osebe v totalitarnih sistemih kot znamenje
- avtoritarnosti in nezmotljivosti
- krščanska demokracija
- krivice
- kriza
- ksenofobija
- kult dela
- kult osebnosti
- kulturtreger – Kulturträger – nosilec kulture
- Kuzop – Komisija za ugotavljanje zločinov okupatorja in njegovih pomagačev
- kvizling, kvizlinštvo
- kvorum
- lastninska politika
- laž
- Lebensborn – ljudsko vzrejalšče
- Lebensraum – življenjski prostor
- Legalnost
- legitimnost
- leninizem
- levi ekstremizem
- liberalizem
- likvidacija (glej čistka)
- linč
- ljudstvo
- lojalnost
- lokalizem
- lokalna samouprava
- lokalpatriotizem
- lumpenproletariat

- mafija
- majorizacija
- makiavelizem
- mandat, mandatar
- manifest
- manipulacija
- marseljeza
- marš
- masaker
- masovni človek
- masovni zločin, masovni zločinec
- mednarodne pogodbe
- mednarodna politika
- mednarodno vojaško sodišče - International Military Tribunal – IMT
- memorandum – npr. Münchenski memorandum (na konferenci četverice med Nemčijo /Hitler/, Italijo /Mussolini/, Francijo /Daladier/ in Veliko Britanijo / Chamberlain/ 29. 9. 1938 v Münchnu), po katerem niso prepustili Hitlerju le Sudetskih Nemcev, ampak vso Čehoslovaško
- meščuhar, meščuharstvo – malomeščanstvo- Spießburger, Kleinburger
- milica
- militarizem, militarist, militarizacija
- mir
- mirovna konferenca
- mirovne pogodbe
- Mit brennender Sorge – Z gorečo skrbjo – enciklika papeža Pija XI. zoper versko politiko nacionalsocializma
- mobokracija (glej lumpenproletariat, ohlokracija)
- Moj boj – Mein Kampf (avtor: Adolf Hitler)
- monarhija
- množična grobišča
- montirani procesi
- morala
- MVAC – Milizia volontaria anticomunista – prostovoljna antikomunistična milica – vaše straže
- nacionalizacija
- nacionalizem
- nacionalno zavezništvo
- nacionalsocialistična revolucija
- nacizem, nacisti
- načelo subsidiarnosti
- naravno pravo
- narod
- narodne manjšine
- nasilje
- nastopaštvo
- Nationalsozialistische Volkswohlfahrt – Nacionalno socialistično ljudsko skrbstvo
- nemčur
- nemški kancler
- nemštvo
- neodvisnost
- neofašizem
- neoliberalizem
- neonacizem
- neostalinizem
- nepotizem
- nezaupnica
- ničejanstvo, nietzschejanstvo
- NKVD, enkavede, enkavedejevec – narodnij komissariat vnutrennih del – ljudski komissariat za notranje zadeve – sovjetska držav-

- noteroristična policija
- Noč dolgih nožev
- nomenklatura
- nonkonformizem
- nordijsko-germanski človek
- nova desnica
- nova levica
- novoveštvo do leta 1945
- NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nemška nacionalsocialistična proletpartija)
- NSLB – Nationalsozialistischer Lehrerbund
- NSV – Nationalsozialistische Volkswohlfahrt – Nacionalsocialistično ljudsko skrbstvo
- nürnberški procesi – na podlagi londonske pogodbe iz leta 1945 v Nürnbergu izvedeni sodni procesi proti nemškim nacističnim vojnim zločincem, sodišče je sedelo najprej leta 1945/46 s po enim sodnikom iz ZDA, Sovjetske zveze, Velike Britanije in Francije proti nacističnim veljakom zaradi vojnih zločinov in zločinov proti miru in človečnosti, nadalje 12 procesov v letih 1946 xdo 1949 pred ameriškim vojaškim sodiščem, npr. propti koncernu IG-Farbenindustrie
- občina
- oblast
- oblastiteljnost
- odgovornost
- odpadništvo
- odred (npr. odredi SA)
- odstop
- ofenziva
- ohlokracija
- okupacija
- okupacijska politika
- OKW – Oberkommando der Wehrmacht – Vrhovno vojaško poveljstvo
- oligarhija
- oporečnik (glej herezija, disidentstvo)
- oportunizem
- opozicija
- organ (glej državni organ)
- ÖstA – Österreichisches Staatsarchiv
- Ostpolitik – vzhodna politika
- ostrakizem
- OVRA – Organizzazione Vigilanza Reati Antifascisti – varnostna služba proti antifastičnim deliktom – državnoteroristična policija
- OZAK – Operationszone Adriatisches Küstenland – Operacijska cona Jadransko primorje
- ozemeljska zahteva (glej teritorialna zahteva, »To je moja zadnja ozemeljska zahteva, ki jo moram postaviti Evropi« /A. Hitler v Berlinu, ob sudetski krizi in v napadu 28.9.1938 na češkoslovaškega predsednika Beneša/)
- OZN – Organizacija združenih narodov - United Nations /UN – prej Društvo narodov – League of Nations/
- OZNA – Oddelek za zaščito naroda – Oddelek za zaščito ljudstva
- pacifizem
- pacifikacija
- Panevropsko gibanje
- pangermanizem

- panislamizem
- panslavizem
- paravojaške enote
- parlament
- parlamentarizem
- parola, parolarstvo
- participacija
- partija, partijnost
- partikularizem
- pasivni odpor, pasivna rezistenca
- peta kolona
- peticija, pisemska
- petletka
- plebiscit
- plenum
- plutokracija
- podrazvitost
- pogajanja
- pogrom
- policija (glej tudi milica, državni organ)
- politični fanatizem
- politična geografija
- politična kuhinja
- politična kultura
- politična propaganda
- politični jezik
- politični mit
- politični nasprotnik
- politična policija
- politična psihiatrija
- politični sodni procesi - v Sovjetski zvezi in satelitskih državah, na Češkem, v Jugoslaviji, v Sloveniji
- politični spopad
- politično šolstvo
- politično usposabljanje in kariera
- politično zborovanje
- politika
- politikantstvo, politikantarstvo
- politika zaokroženja – Einkreisungspolitik (- zaokroženje integritete ozemelj med sosednjimi državami, npr. A. Hitler po aneksiji Čehoslovaške leta 1939, ko je Velika Britanija dala garancijeb ozemeljske nedotakljivosti Grčiji. Poljski, Romuniji in Turčiji, s čimer je prikril politiko priprave na vojno)
- politokracija
- politologija
- pupulacijska politika
- populizem, populist
- poslovnik
- poveljna izgradnja ali obnova domovine
- poveljna zgodovina
- prastrah
- pravice
- pravičnost
- pravna država
- pravo - Justiz
- predsodek (glej stereotipija)
- predvolilna kampanja
- premirje
- prepričanje
- pressurre group – skupina za pritisk
- primus inter pares
- prisluškovanje (glej špicelj, vohljač)
- profesionalizem v političnih institucijah
- program – npr. partijski program (program

NSDAP je leta 1925 vseboval 25 točk)

- projekti
- proletpartija – proletarska partija, delavska stranka
- promemorija – spomenica
- propaganda, propagandna načela
- protektorat
- protokol
- protokracija – prvaštvo
- provokacija, provokator
- prva svetovna vojna – 1. svetovna vojna
- psihološka vojna
- puč
- Quadregesimo anno – enciklika papeža Pija XI. za krščansko korporativno državo
- Quanta cura – enciklika papeža Pija IX. zoper liberalizem
- rabljevstvo in rabljevski značaj
- RAD – Reichsarbeitsdienst – državno obvezno delo (arbajtsdinst)
- radikal
- radikalizem
- rajh – Reich
- rajhstag – Reichstag
- Rapalska pogodba – sklenjena 12.11.1920 med kraljevino SHS in Italijo v Rapallu, Italija je dobila Trst z okolico, Goriško, Gradiško, del Kranjske, Notranjsko, Istro, razen občine Kastav, Zadar, Cres, Lošinj, Lastovo in Palagružo, Reka z zaledjem je postala neodvisna država, ki je prišla leta 1924 pod italijansko suverenost; SHS je s to pogodbo izgubila blizu 500000 Slovencev

in Hrvatov, ki so ostali brez vsake manjšinske zaščite – in Rapalska pogodba – 16. 4. 1922 med Rusijo in Nemčijo v Rapallu, z vzpostavitvijo diplomatskih in konzularnih odnosov z načelom klavzule največjega pooblastila v medsebojnih trgovskih odnosih / drugi predstavniki vesil so se sestali takrat na Genovski konferenci/

- rapprochement - zbličanje, diplomatski izraz za izboljšanje odnosov med državami
- rasizem
- ratifikacija
- raznarodovanje, raznarodovalna politika
- razorožitev
- reakcija
- realisti
- realsocializem, realni socializem
- recipročnost
- referendum
- reforma
- reformizem
- regionalna zgodovina
- regionalizem
- regionalna država
- registracija
- rehabilitacija (od Sokrata do Dreyfusa in obsojenih žrtev dachauskih procesov)
- Reichswehr – nemška armada
- reparacije
- represalije
- represija
- republika
- Rerum novarum – enciklika papeža Leona XIII. proti socializmu
- resolucija
- resor

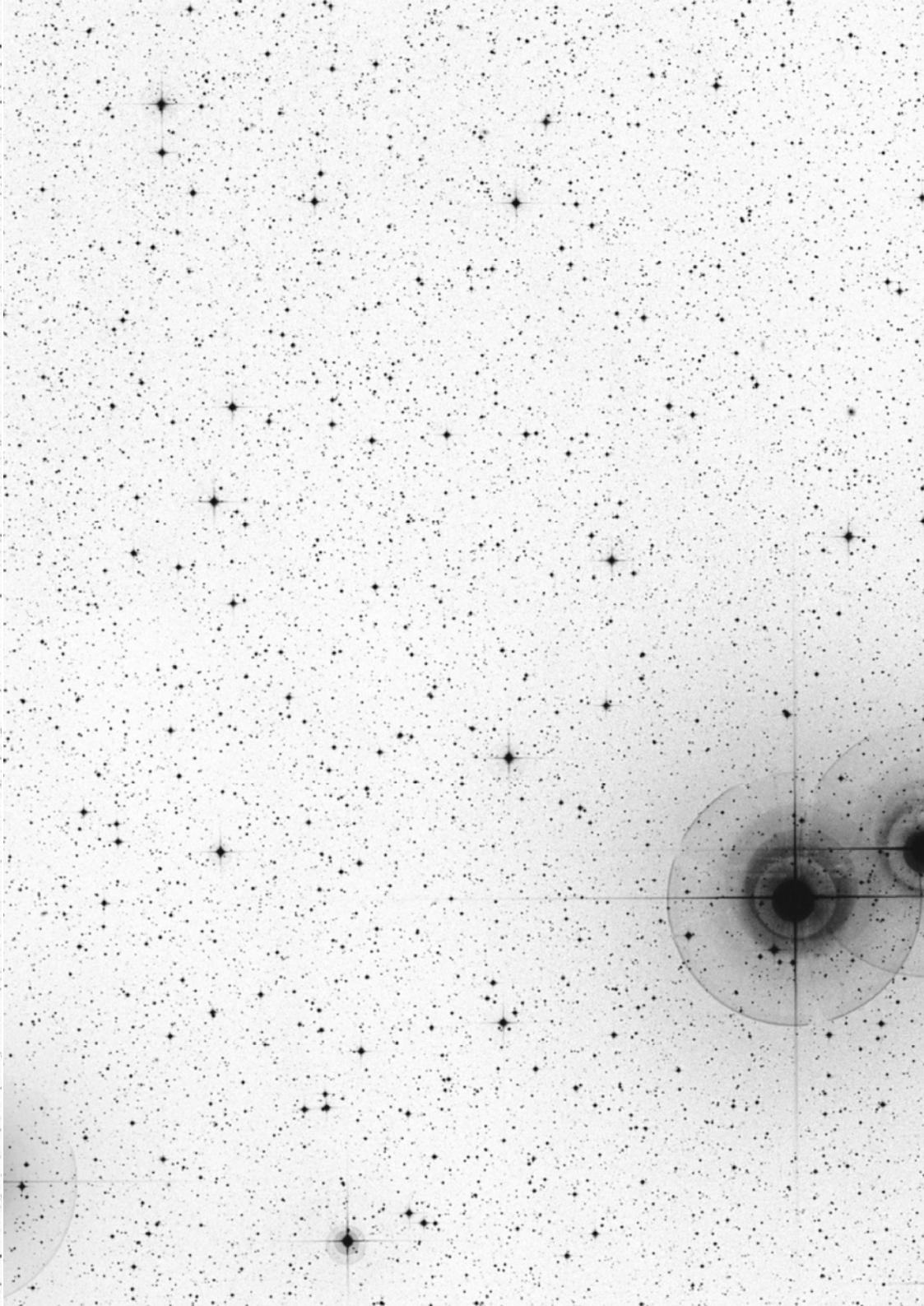
- restavracija
- restitucija
- retorzija
- revanšizem, revanšist
- revizionizem, revizionist
- revolucija – rjava /nacionalsocialistična/, rdeča /komunistična, boljševiška, socialistična/, črna /anarhistična/
- revolucionarni nihilizem
- revolucionarni zanos
- rezervat
- režim
- režimec
- RKFDV – Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums – državni komisar za utrditev Nemštva
- RK SZDL SRS – Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Socialistične republike Slovenije
- rotacija
- RSHA - Reichssicherheitshauptamt – Glavni urad državne varnosti
- SA – Sturmabteilung – jurišni oddelek
- Sabotaža, saboter
- sankcije – pozitivne /mnagrade, priznanja, priboljški.../ in negativne /kazni/
- sankcioniranje (gled discipliniranje)
- SD – Sicherheitsdienst – varnostna služba
- separatizem, separatist
- sestanek
- sestop z oblasti
- SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
- simpatizer
- SiPo – Sicherheitspolizei – Varnostna policija
- skinhead - obritoglavec
- SKOJ – Savez komunističke omladine Jugoslavije – Zveza komunistične mladine Jugoslavije
- Slovani
- Slovenci
- slovenska zgodovina
- socialdemokracija
- socializem (nemški nacionalni, jugoslovanski, samoupravni, sovjetsko državni)
- socialna demagogija
- socialna politika
- solidarizem
- solidarnost
- sovražnik
- specialna vojna
- spolitiziranost
- sporazum
- sporazumarstvo, sporazumaštvo
- sprava
- sredinske stranke
- Srednja Evropa
- SS – Schutzstaffel – zaščitni oddelek
- stalinizem
- stereotipije
- stasiologija – preučevanje političnih strank in njihovega delovanja /A. Agh, A. Bibič, K. von Beyme, W. Crotty, L. D. Epstein, M. Greven, E. Kocbek, Ch. Landfried, K. Lawson, W. Mantl, O. Niedermayer, A. Panebianco, G. Pasquino, A. pelinka, F. Pflasser, R. M. Punnet, G. Satori, D. Seiler, V. Sruk, R. Stöss idr./
- SGBL. – Staatsgesetzblatt – Državni uradni

list

- status quo
- status quo ante
- stavka (glej štrajk)
- SZ – Sovjetska zveza
- stigmatizacija
- stranka (glej partija)
- strankarstvo (glej partijnost)
- strategija
- stratokracija
- subjekt – politični subjekt
- subverzija
- supersila (glej velesila)
- suverenost
- svečana izjava
- svetovni nazor, svetovni zor, pogled na svet – Weltanschauung
- svoboda
- SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva
- šolstvo – v službi partije na oblasti in državnega vodje
- šovinizem, šovinizist
- špekulanti, špekulantstvo, špekuliranje
- špicelj
- štrajk (glej stavka)
- taborišča: prisilnodelovna, smrtna (koncentracijska taborišča ali konclagerji, glej tudi gulag)
- tabu tema
- taktika
- talec
- tehnokracija, tehnokrat
- teokracija
- teritorialna zahteva – (glej ozemeljska zahteva) teror
- terorizem – državni, mednarodni, verski / muslimanski/
- tiranija
- titoizem
- tolerantnost
- totalitarizem
- totalna vojna
- tranzicija
- trdo jedro – najožje vodstvo terorističnih organizacij
- tretji rajh - 3. rajh - Drittes Reich
- trializem
- tribun
- udarniško delo
- Udba – Uprava državne bezbednosti – Uprava državne varnosti – jugoslovanska
- državnoterroristična policija
- udbaš – tajni državni policist-terorist, socialistični jugoslovanski gestapovec
- udbomafija
- ugovor vesti
- ultimati
- umetnost – »izrojena umetnost«
- UNWCC – United Nations War Crimes Commission – Komisija za vojne zločine pri Združenih narodih
- upor - Widerstand
- uprava

- uradniška vlada
- urbana politika
- Uradni list
- Ustava
- Uzurpacija
- varnost
- vaške straže - MVAC – Milizia volontaria anticomunista
- Vaterländische Front – Domovinska fronta
- veksilogija - zastavoslovje
- velesila (glej supersila)
- versajski mir – sistem mirovnih pogodb po 1. svetovni vojni
- Verein für das Deutschtum im Ausland – Društvo za nemštvo v tujini
- Versajska pogodba – 7.3.1936
- versajski sistem Evrope
- veto
- viktimologija
- visokošolska politika, univerzitetna politika
- vlada
- vladna koalicija
- vodja, voditelj (glej firer)
- vojna
- vojni ujetniki, vojno ujetništvo
- vojni zločin, vojni zločinec
- volitive
- volonterstvo
- voluntarizem
- VOS – varnostno-obveščevalna služba – jugoslovanska partijskoteroristična policija
- vrednota
- vrhuška – plast najvplivnejših partijskih in državnih funkcionarjev v sovjetski in drugih socialističnih državah
- začetek vojne
- zakon
- zakonodaja
- Zakrvi se! – načelo revolucionarnega nihilizma in terorizma
- zamejci
- zamrznjena partijska knjižica
- zarota, zarotnik
- zastava
- zaupnica
- zdrave sile
- zavezniška vojska, zavezniške osvojitve in zasedbe ozemelj
- ZDA – Združene države Amerike (USA – United States of America)
- zdomec
- zdravstvo
- zgodovinski narodi
- zgodovinski spomin
- zgodovinske vede, zgodovinska tematika
- ZKS – Zveza komunistov Slovenije
- zóon politikón – človek /kot/ politična žival
- zunanja politika
- Wehrmacht - nemška vojska 3. rajha
- ždanovstvo, ždanovščina
- železni kancler - Bismarck
- železna zavesa

- žepna državica
- Židje (glej Judje)
- življenjepisi (glej biografije)
- žrtev

VLADIMIR GAJŠEK
ARIJSKI OBRITOGlavCI,
ki so pozabili na avstrijsko prijaznost
I. izdaja, 2009

založila in izdala
Intelyway webmedia

za založbo
Vladimir Gajšek

uredil
Vladimir Gajšek

jezikovni pregled
Vid Gajšek

opremil in tehnično uredil
Vid Gajšek

ilustrator
Vid Gajšek

© Intelyway webmedia, 2009, Ljubljana

@ vladimir.gajsek@intelyway.com

@ vid.gajsek@intelyway.com

